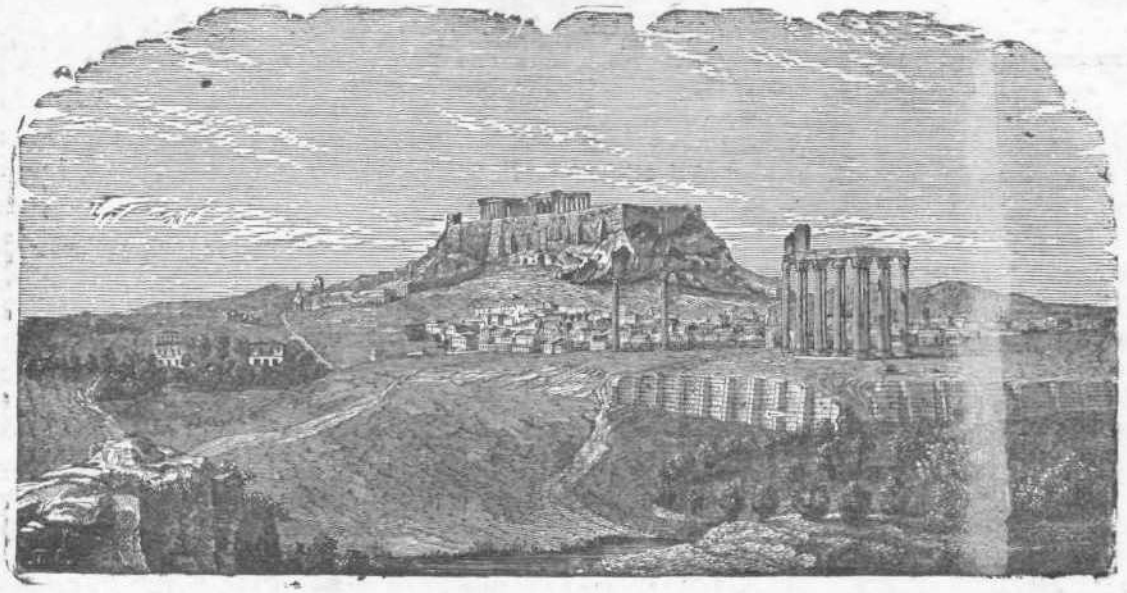

ΠΑΝΔΩΡΑ.

1 ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΥ, 1868. ΤΟΜΟΣ ΙΗ'. ΦΥΛΛΑΔΙΟΝ 427.

ΠΑΝΑΓΙΩΤΟΥ ΝΙΚΟΥΣΙΟΥ

ΤΟΥ ΓΕΓΟΝΟΤΟΣ ΔΙΕΡΜΗΝΕΥΤΟΥ ΤΗΣ ΟΘΩΜΑΝΙΚΗΣ ΑΥΛΗΣ Η ΜΕΤΑ ΤΟΥ ΣΟΦΟΥ ΟΘΩΜΑΝΟΥ ΒΑΝΗ-ΕΦΕΝΤΟΥ, ΔΙΔΑΣΚΑΛΟΥ ΚΑΙ ΙΕΡΟΚΗΡΥΚΟΣ ΤΟΥ ΣΟΥΛΤΑΝΟΥ ΜΕΧΜΕΤΟΥ ΤΟΥ Δ', ΤΕΘΡΥΛΛΗΜΕΝΗ ΔΙΔΛΕΞΙΣ ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΗΣ ΠΙΣΤΕΩΣ.

«Ἀρεταὶ δ' αἰεὶ μεγάλαι πολύμυθοι
Βαιὰ δ' ἐν μακρεῖσι ποικίλλειν, ἀκοὰ
Σοφοῖς. Ὁ δὲ καιρὸς ὁμοίως
Παντὸς ἔχει κορυφάν.»
[Πινδ. Πύθ. Θ', 133—36.]

Μεταξὺ τῶν χειρογράφων τευχῶν τῆς Πατμιακῆς βιβλιοθήκης ὑπάρχουσι καὶ τέσσαρα, τὰ ὑπ' ἀριθ. ΤΞΘ'—ΤΟΑ', σχήματος τετάρτου μικροῦ, ἐπὶ βαμβακίνου χάρτου γεγραμμένα περὶ τὴν ΙΗ' ἀρχομένην ἑκατονταετηρίδα, ἐπιγραφὴν δὲ φέροντα τοιάνδε: «*ΚΑΤΑ ΜΟΥΧΑΜΕΤΙΣΤΩΝ. Τὸ παρὸν πόνημα ἐξετέθη παρὰ τοῦ εὐσεβεστάτου βασιλέως ἡμῶν κυροῦ Ἰωάννου τοῦ Καντακουζηνοῦ, τοῦ διὰ τοῦ ἁγίου καὶ ἀγγελικοῦ σχήματος μετονομασθέντος Ἰωάσαφ μοναχοῦ.*» Τούτων μὲν οὖν τὸ τελευταῖον, ὑπ' ἀμαθεστάτου ἀντιγραφέως γεγραμμένον, μετάφρασίς ἐστι τοῦ αὐτοῦ πονήματος εἰς τὴν κοινὴν διάλεκτον, γενομένη ὑπὸ τοῦ περὶ τὰ μέσα τῆς ΙΖ' ἑκατονταετηρίδος ἀνθήσαντος περιφήμου θεολόγου καὶ διδασκάλου τῆς τοῦ Χριστοῦ Μ. ἐκκλησίας Μελετίου Συρίγου τοῦ Κρητός, «*προτροπῇ τοῦ ἐκλαμπροτάτου καὶ θεοσεβεστάτου αὐθέντου πάσης Μολδοβλαχίας κυρίου Ἰωάννου Βασιλείου βοεβόδα,*» ὡς ἐν τῇ τοῦ τεύχους ἀρχῇ σεσημείωται (α). Περιέχει δ' ἐπιπλέον καὶ Παναγιώτου τοῦ Νικουσίου, τοῦ γεγονότος διερμηνευτοῦ τῆς Ὀθωμανικῆς αὐλῆς τὴν μετὰ τοῦ σοφοῦ Ὀθωμανοῦ Βανῆ-ἐφέντου, διδασκάλου καὶ ἱεροκήρυκος

(α) Ἅπαξ μόνον, ὅσον ἐγὼ γινώσκω, ἐξεδόθη τὸ πρωτότυπον τοῦ πονήματος ἐν Βασιλείᾳ τῷ 1543, τοιᾷδε ἐπιγραφῇ: «Τοῦ εὐσεβεστάτου καὶ φιλοχρίστου βασιλέως Ἰωάννου τοῦ Καντακουζηνοῦ, τοῦ διὰ τοῦ ἁγίου καὶ μοναχικοῦ σχήματος μετονομασθέντος Ἰωάσαφ μοναχοῦ, κατὰ τῆς τῶν Σαρακηνῶν αἱρέσεως Ἀπολογίαι Δ'.— Τοῦ αὐτοῦ κατὰ τοῦ Μωάμεθ Λόγοι Δ'.— Ἐτυπώθη ἐν Βασιλείᾳ παρὰ μὲν τῷ Νικολάῳ Βρυλιγγέρῳ, ἐπιμελείᾳ δὲ καὶ ἀναλώμασι Ἰωάννου τοῦ Ὀπωρινοῦ, χιλιοστῷ πενταποσιοσαῷ τεσσαρακοστῷ τρίτῳ ἀπὸ τῆς θεογονίας ἐνιαυτῷ, Μουνυχιῶνος δευτέρᾳ ἱσταμένου.» Ἡ δὲ τοῦ Συρίγου μετάφρασις οὔπω ἐξεδόθη. Εὕρηται δ' ἡ αὐτὴ κἂν τῇ Οὐϊνδεβωνείῳ (Βιεννείᾳ) βιβλιοθήκῃ, ὑπ' ἀριθ. XXXII [Βλ. Κολλαρίου Supplem. I ad Lambec. Comment. col. 237 — 243], καὶ ἐν τοῖς Ναυιανοῖς χειρογράφοις (συμπεριειλημμένοις ἤδη τῇ τοῦ ἁγίου Μάρκου τῆς Ενετίας βιβλιοθήκῃ), ὑπ' ἀριθ. CXXIX [Βλ. Μιγγαρέλου Græci Codic. MSS, apud Nanios Patric. Venet. pag. 298]· πλὴν ὅτι τὸ τελευταῖον τοῦτο χειρόγραφον ἐλλιπές ἐστι τῆς ἀρχῆς, ᾗ δὴ συνεκπέπτωκε τοῦ τε συγγραφέως τὸ ὄνομα καὶ τοῦ μεταφραστοῦ.

τοῦ σουλτάνου Μεχμέτου τοῦ Δ', τεθρυλλημένην *Διάλεξιν* περὶ τῆς χριστιανικῆς πίστεως, εἰς τὴν κοινὴν καὶ ταύτην διάλεκτον.

Περὶ τῆς τοῦ ἐνδόξου τούτου ἀνδρὸς βιοτῆς σοφὸν σχεδίασμα ἐξέδωκεν ἐν τῇ *Παρθώρᾳ* πρὸ πέντε ἤδη ἐτῶν ὁ πολύϊδρυς καθηγητὴς τοῦ ἐθνικοῦ πανεπιστημίου κ. Κ. Παπαῤῥηγόπουλος (α), ἐν ᾧ καὶ τὴν *Διάλεξιν*, περὶ ἧς ὁ λόγος, συνεξέθετο, ἐρανισάμενος ἀπὸ τοῦ Γάλλου De la Croix, ἐλλείψει τοῦ ἀρχετύπου. Ἀντιπαραβάλλων δέ τις αὐτὴν πρὸς τὸ ἀρχέτυπον, καθορᾷ ὅτι τῶν κυριωτέρων μόνον κεφαλαίων τῆς *Διαλέξεως* ἀπανθισμὸν ποιησάμενος, καὶ τοῦτον ἐν συνόψει, ἐξέδωκεν ὁ Γάλλος ἐκεῖνος εἰς φῶς. Οὐ μὴν δὲ ἀλλ' ἀπαντῶσι καί τινα ἐν αὐτῇ ἄλλως ἔχοντα ἢ ὡς ἐν τῷ ἀρχετύπῳ φέρονται. Οὕτως, ἐν παραδείγματι, ὁ τὴν στρεβλὴν ἑρμηνείαν τοῦ κυριακοῦ φθέγματος: *Ἠλί, Ἠλί, λιμὰ σαβαχθανί* ποιησάμενος τῷ Βανῇ ἀρνησίχριστος ἱερεύς, παρὰ τῷ Γάλλῳ μὲν *Ἕλλην*, ἐν δὲ τῷ ἡμετέρῳ χειρογράφῳ *Ἀρμένιος*. Πότερος ἄρά γε ἦν ὁ τὴν γνησίαν τοῦ ἀρχετύπου γραφὴν διαστρέψας, ὁ Ἕλλην ἀντιγραφεύς, ἢ ὁ Γάλλος ἑρμηνευτής; Οὐκ ἔστιν ὅμως καὶ τοῦτο ὅλως ἀκήρατον, τοιοῦτον δηλαδή, οἷον ἐκ τῆς τοῦ συγγραφέως γραφῖδος ἀρχῆθεν προῆλθεν· ἔπαθε γὰρ ἐνιαχοῦ ὑπὸ τῆς παχυλῆς τοῦ ἀντιγραφέως ἀμαθείας διαστροφάς τινας, ἴσως δὲ καί τινα ἐξ ἀβλεψίας αὐτοῦ ἐξερρύησαν, ὡς ἔκ τινων ἀσυνέτων καὶ τεταραγμένων δοκούντων χωρίων ἔπεισι τεκμαίρεσθαι.

Πλὴν ἀλλ' ἀπορία τις γεννᾶται ἐν τούτῳ· πότερον, εἰς ἀρχαίαν ἄρά γε φράσιν συνέγραψε τὴν *Διάλεξιν* ὁ Νικούσιος, ἢ εἰς τὴν κοινήν; Ἔγωγε μὲν σαφῶς περὶ τούτου εἰπεῖν οὐκ ἔχω, ἀποκαλύψει δ' ἴσως ὁ χρόνος ποτέ. Καὶ δύναταί τις μὲν ὑπολαμβάνειν, οὐκ ἄνευ λόγου, ὅτι ἄλλος τις μετ' ἐκεῖνον μετήνεγκε τὴν συγγραφὴν εἰς τὴν κοινὴν φράσιν, ὡς λόγου χάριν ὁ ἀνωτέρω μνημονευθεὶς Συρῖγος, ὁ καὶ τὰ τοῦ Καντακουζηνοῦ, συγγενῆ σχεδὸν ὄντα τῇ *Διαλέξει*, μεταφράσας· ἀλλ' ἂν ἕτερος πάλιν εἴπῃ, ὅτι ἐπίτηδες ὁ συγγραφεὺς ἐχρήσατο τῇ κοινῇ, ὅπως ἂν κοινὸν τοῖς πᾶσιν ἀνάγνωσμα παράσχηται τὴν *Διάλεξιν*, οὐκ ἀπεικότα δόξειεν ἂν καὶ οὗτος λέγειν.

Ἀλλ' ὅπως ποτ' ἂν ᾖ, οὐ καλὸν ἔδοξέ μοι κεκρυμμένον μένειν ἐπὶ μακρὸν ἐν τῷ σκότει τοιοῦτον μνημεῖον (β) μαρτυροῦν ἐκδηλότατα τὸ ἐπὶ τῇ πατρῴᾳ πίστει στερρὸν καὶ ἀκράδαντον τοῦ ἐπιφανεστάτου Ἕλληνος, καὶ τὴν παῤῥησίαν, ἣν εἶχε πρὸς τοὺς κρατοῦντας ἐν οὕτω δεινοῖς καιροῖς, περὶ θρησκείας μάλιστα ἀμφισβητῶν, οὐκ ἄνευ κινδύνου, πρὸς ἄνδρα ὅσῳ ἐνθεομανῆ, τόσῳ καὶ διὰ πάσης τιμῆς ἀγόμενον παρὰ τῷ σουλτάνῳ. Τούτου δὴ χάριν μεταστειλάμενος ἀπόγραφον, χειρὶ γεγραμμένον τοῦ ἐλλογίμου βιβλιοφύλακος καὶ φίλου ὅτι μάλιστα ἐμοὶ περισπουδάστου κ. Ἱεροθέου Φλωρίδου, ἐκδίδωμι ὧδε ἀπαραλλάκτως ὡς ἔχει ἐν τῷ χειρογράφῳ, μηδὲν δηλαδὴ μεταβαλὼν ἐκ τῆς γραφῆς, ἀλλ' ἢ τὴν στίξιν μόνον. Πεποιθὼς δ' εἰμί, ὅτι ἄλλος τις μετ' ἐμὲ ἐντυχὼν που ὀρθοτέρῳ ἀντιγράφῳ τῆς *Διαλέξεως*, ἐκδοῦναι σπουδάσει, πρὸς διόρθωσιν τῶν ἐν τῷ ἡμετέρῳ ἡμαρτημένων.

Ἀθήνησιν, Ἰουνίου ς' ᾳωξέ.

Ι. ΣΑΚΚΕΛΙΩΝ.

ΔΙΑΛΕΞΙΣ

Τοῦ πανευγενεστάτου καὶ χρησιμωτάτου ἐν εὐγενέσιν, σοφωτάτου καὶ λογιωτάτου ἀνχινουστάτου τε διερμηνευτοῦ κυρίου κυρίου Παναγιώτου, ποιηθεῖσα μετά τινος σοφοῦ διδασκάλου τῶν Ἀγαρυνῶν ἐν Κωνσταντινουπόλει, κατὰ τὸ ᾳχξθον ἔτος μετὰ τὴν ἔνσαρκον οἰκονομίαν τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ.

Τῷ αὐτῷ ἔτει μετὰ τὴν ἔνσαρκον θεογνοσίαν [γρ. *θεογονίαν*] τῷ ἰουλλίῳ μὴν, ἡμέρᾳ τρίτῃ τῆς τῶν Τουρκῶν ἑορτῆς, παγαίνοντας ὁ βασιλεὺς (*) εἰς τὸν ναὸν τοῦ Ἐϊοὺθ, μέσα ἐκεῖ ὁποῦ ἦτον ὁ ναὸς τοῦ ἁγίου Μάμαντος, καὶ ἡ περίφημος μονὴ τοῦ ἁγίου Παντελεήμονος, ἐκόνευσεν ἐκεῖ καὶ ὁ βασιλικὸς ἐπίτροπος (*), εἰς τὸ παλάτι τοῦ Ἐϐουσαΐτ, τοῦ ὄντος πλησίον τοῦ ναοῦ. Καὶ συντρεξάντων πάντων τῶν ἀρχόντων καὶ λογίμων τῆς βασιλείας ἐκεῖ, ἀφ' οὗ ἐθεώρησαν τὰς κοινὰς ὑποθέσεις, καὶ ἐλιγόστευσε τὸ πλῆθος, ἔμινον ὁ βασιλικὸς ἐπίτροπος μετὰ τῶν ἐγχωρίτων καὶ μετὰ τοῦ σορωτάτου διδασκάλου Βανὴ, καὶ ἄρχησαν νὰ στοχάζουνται τὴν βιϐλιοθήκην τοῦ παλατίου ἐκείνου, εἰς τὴν ὁποίαν εἶναι ὑπὲρ τὰς δέκα χιλιάδας τῶν βιϐλίων, τὰ ὁποῖα οἱ πρόγονοι τοῦ Ἐϐουσαΐτ ἐσύναξαν, διδάσκαλοι χρηματίσαντες τῶν βασιλέων Σελὴμ καὶ τοῦ υἱοῦ καὶ ἐγκόνου αὐτοῦ Σουλεϊμὰν καὶ Σελὴμ υἱοῦ· ἀνάμεσα εἰς τὰ ὁποῖα ἦσαν δύο σφαῖρες, μία τῆς γῆς, ἔχουσα διάμετρον ποδῶν τεσσάρων, καὶ ἡ ἄλλη τοῦ οὐρανοῦ ἔχουσα καὶ αὐτὴ διάμετρον ποδῶν δύο, μὲ γράμματα Λατίνα, ἔχουσαι καὶ αἱ δύο τοὺς κύκλους ἐκείνους, ὁποῦ οἱ ἀστρολόγοι χαρακτηρίζουν εἰς τὸν οὐρανὸν, καὶ τὰς συνήθους εἰκῶνας τῶν ἀστέρων. Ἐρωτήσας δὲ ὁ ἐπίτροπος τὸν Βανὴ λέγωντας, τίς εἶναι ἡ αἰτία ὁποῦ γράφονται οἱ οὐρανοὶ κύκλοι, ἤγουν ὁ μεσημϐρινὸς καὶ ἰσημερινὸς; καὶ οἱ λιποὶ εἰς τὴν σφαῖραν τῆς γῆς· εἰς τὸ ὁποῖον ζήτημα, καλὰ καὶ ὁ Βανὴς, ὡς σοφὸς ὁποῦ ἦτον, ἀπεκρίνατο, ὅμως ὁ ἐπίτροπος δὲν ἐπίθετον, ἀλλ' ἐπεθύμα τρανωτέραν λύσιν τῆς ἀπορίας του.

Τότε ὁ Ἐϐουσαΐτ εἶπε τῷ ἐπιτρόπῳ, — Ὁ Παναγιώτης ὁ ἑρμηνεὺς τοῦ βασιλικοῦ κράτους ἂν ἦτον ἐδῷ, ἤθελεν δώσει πληροφορίαν τοῦ ζητήματος, καὶ ἤθελεν ἐξηγήσῃ μαζὴ καὶ τα πολλὰ γράμματα ὁποῦ εἶναι γραμένα εἰς ταῖς σφαῖραις αὐταῖς μὲ πολλὴν πληροφορίαν τῆς δόξης σου. — Καὶ ὁ ἐπίτροπος εἶπεν, Ἀληθῶς λέγεις· μόνον δάνεισαί μας ταῖς σφαίραις αὐταῖς, νὰ ταῖς λάϐομεν εἰς τὸ παλάτι. — Καὶ ὁ Ἐϐουσαΐτ προσκυνήσας εἶπεν, Εἰς τοὺς ὁρισμοὺς τῆς σῆς ἐνδοξότητος εἴμεσθεν. Καὶ πολλοὶ τῶν παρεστώτων ἀρχόντων ἐπαίνεσαν τὸν Παναγιώτην, λέγοντες τῷ βασιλικῷ ἐπιτρόπῳ, ὅτι πρέπει πλέον μὲ λόγους καὶ ταξίματα νὰ γυρίσῃ [ἴσως γρ. *γυρεύσῃ*] ἡ ἐκλαμπρότης σου νὰ ἐπιστρέψῃς τὸν Παναγιώτην, τὸν ἑρμηνέα τῆς βασιλείας, εἰς τῶν Τουρκῶν τὴν θρησκείαν· ἐπειδὴ μὲ λόγους οὐ ποίθεται, ἀλλὰ βίᾳ καὶ δυναστείᾳ νὰ τὸν κάμῃς νὰ πισθῇ. Τότε ὁ Βανὴς μεγάλῃ τῇ φωνῇ εἶπεν,— Ἀλλ' ἐγὼ μὲ λόγους καὶ μὲ ἀποδείξεις τόσον ἰσχυρὰς νὰ τὸν κάμω εἰς μίαν ὥραν νὰ ἀφήσῃ τὴν πίστιν τῶν χριστιανῶν, νὰ δεχθῇ τὴν ἐδικήν μας.— Ὁ δὲ ἐπίτροπος γελάσας εἶπε, — Μὴ θαῤῥῆς τὸ ἔργον αὐτὸν τόσον εὔκολον, ὦ σοφὲ Βανὴ, ὅτι καὶ ἄλλοι τινὲς ἐπιχειρίσθησαν νὰ τὸν κάμουν αὐτὸν Τοῦρκον, καὶ ἐγὼ πολλὰ ἐκοπίασα, ὁμοίως καὶ ὁ πατήρ μου, ἀμὴ τίποτε δὲν ἐκατορθώσαμεν.— καὶ ὁ Βανὴς εἶπεν, — Ἐγὼ ἔχω τινὰ ζητήματα καὶ ἐρωτήσεις, τὰ ὁποῖα ἐρωτῶντας τον, ἐξανάγκης θέλει καταπεισθῆ εἰς τὴν γνώμην μου, καὶ μὲ εὐκολίαν μεγάλην τὸν ἐπιστρέφω.

Τῇ ἐπαύριον παρισταμένων πάντων τῶν ἐγκρίτων εἰς τὸ βασιλικὸν παλάτιον, τοῦ βασιλικοῦ ἐπιτρόπου μετὰ τοῦ Παναγιώτου, ὁμοῦ ἔπεμψεν ὁ Ἐϐουσαΐτ, κατὰ τὴν ὑπόσχεσίν του, τὰς σφαῖρας ἐκείνας. Ὁ δὲ ἐπίτροπος καλέσας τὸν Παναγιώτην εἶπεν, — Ἐγνωρίζεις τὰς σφαῖρας αὐτάς; — Καὶ ὁ Παναγιώτης ἀπεκρίθη λέγων, — Πολλὰς τοιαῦτας οἶδα· ἀμὴ αὐτὰς δὲν τὰς εἶδα, παρὰ μόνον [ἴσ. *τώρα μόνον*] ταῖς βλέπω. — Καὶ ὁ ἐπίτροπος ἄρχισε νὰ τὸν ἐρωτᾷ περὶ τῶν κύκλων καὶ σχηματισμῶν τῶν ἀστέρων, καὶ τῶν σαράντα ὀκτὼ εἰκώνων, ὁποῦ οἱ παλαιοὶ ἀστροθέτησαν· καὶ ἔτι περὶ σκιῶν, καὶ ἀντιπόδων, καὶ ἀντισκιῶν, καὶ ἄλλων θαυμαστῶν θεορημάτων· εἰς τὰ ὁποῖα ὁ Παναγιώτης μὲ τόσην σαφήνειαν καὶ καθαρότητα ἀπεκρίνατο, ὁποῦ ὄχι μόνον ἐκεῖνος καὶ ὁ ἐπίτροπος, ὡς σοφὸς, ἐπληροφορεῖτο καὶ ἔχαιρεν, ἀλλὰ καὶ οἱ μετόχοι τῶν φιλοσοφικῶν λόγων ἐστεκον καὶ ἐθαύμαζον. Εἶτα πάλιν πιάνωντας καὶ τὴν τῆς γῆς σφαῖραν ὁ Παναγιώτης, ἄρχιζε καὶ ἔλεγε πάλιν περὶ τῶν ἑπτὰ κλημάτων, καὶ τῶν λοιπῶν ὁποῦ οἱ γεωμέτραι ἐπρόσθεσαν περὶ τῆς παλαιᾶς οἰκουμένης· τὴν ὁποῖαν οἱ παλαιοὶ ἔλεγον νὰ εἶναι κατὰ μῆκος 180 μοῖρας, καὶ κατὰ πλάτος ἐξηντατρεῖς μόνον· ἀμὴ εἶναι οἱ γεωγράφοι (οἱ νέοι βέϐαια. Ἡ εἰκασία) μὲ τὴν τέχνην αὐτῆς, ὁποῦ εἰς τοὺς καιρούς μας εὑρίσκεται ἂν μὲ τὴν ἐπιμέλειαν, καὶ φιλοχρηματίαν τῶν δυτικῶν ἐθνῶν, εὑρέθηκαν καλὰ κατοικειμένα τὰ ϐόρεια μέρη εἰς μῆκος ἕως ὀγδώντα πέντε μοιρῶν, ὡς εἶναι ἡ νέα Τζέκλα [γρ. *Τζέμϐλα*] κατὰ δὲ πλάτος εὑρέθη ὅλη τοῦ κόσμου ἡ περιοχὴ, ἤγουν μοῖρας 360. Καὶ τὰ ἔδειχναν αὐτὰ εἰς τὰς προειρημένας σφαίρας μετὰ πολλῆς ἀκριϐολογίας καὶ ἐπιμελείας τοῦ ἐπιτρόπου· ὁ ὁποῖος συχνάκις μεταξὺ τῶν λόγων του, τὸν Παναγιώτην ἐρώτα ἐρωτήματα ἀξιολογώτατα· εἰς τὰ ὁποῖα ὁ Παναγιώτης εὐστόχως ἀπεκρίνατο, ὁποῦ οἱ παρεστώτες ἐθαύμαζον. Καὶ τοῦτο ἐγένετο μέχρι τῆς ἑσπέρας, ἐπὶ τοῦτο ἀπεκτείνοντος τοῦ ἐπιτρόπου τὰς ἐρωτήσεις εἰς μάκρος, διὰ νὰ ἔλθῃ ὁ διδάσκαλος Βανὴς, εἰς τὸν ὁποῖον ἔστειλεν ὁ ἐπίτροπος καὶ ἔκραξεν· ἀλλὰ ἐκείνην τὴν ἡμέραν ἔλιπεν, καὶ δὲν ἦλθεν.

Καὶ μετὰ τὰς διαλέξεις ἐκείνας, ἄρχισεν ὁ ἐνδοξότατος Χουσεΐναγας, ὁ ἀνεψιὸς τοῦ βασιλικοῦ ἐπιτροποῦ, νὰ λέγῃ μυστικὰ, καὶ νὰ συνομιλῇ μὲ τὸν Παναγιώτην, καὶ νὰ τοῦ κάμῃ μεγάλαις ὑποσχέσεις ἐξουσιῶν, καὶ πλούτων, καὶ δόξης, μόνον νὰ

(α) Ἴδε τόμ. ΙΑ', φυλλάδ. 246—248 καὶ 254.

(β) Ὁ Καντιμήρης, καθὰ δὴ καὶ ὁ κ. Παπαῤῥηγόπουλος ἐσημειώσατο, λέγει ὅτι ἡ διάλεξις αὕτη Ἐγετίχσι τυπωθεῖσα ἐπωλεῖτο δημοσίᾳ· δι' ὃ καὶ ἀνωφελὲς ἔκρινε τὸ καταχωρίσαι αὐτὴν ἐν τῷ πονήματι αὐτοῦ [D. Cantimir Hist. de l'empire othom. tom. III, p. 166]. Ἀλλὰ τί ἄρά γε ἐννοεῖ διὰ τούτων; τάχα ὅτι τὸ Ἑλληνικὸν κείμενον τῆς Διαλέξεως τετύπωται, ἡ ἑρμηνεία τις αὐτῆς εἰς τὴν Λατινίδα φωνήν; Λατινιστὶ γὰρ ὁ ἀνὴρ τὴν κατ' αὐτὸν ἱστορίαν συγγράψας, πῶς ἔμελλεν ἑτερόγλωσσον συγγραφὴν καταμίξαι ἐν αὐτῇ; ἢ καὶ ὑποτεθέντος ὅτι οὐκ αὐτὸ τὸ πρωτότυπον, ἀλλ' ἑρμηνείαν αὐτοῦ ἐσκόπει συμπεριλαϐεῖν ἐν τοῖς περὶ Νικουσίου ἱστορουμένοις, εἶτα πῶς παραπέμπει τοὺς ἐντυγχάνοντας εἰς ἀνάγνωσιν συγγραφῆς ἑτερογλώσσου καὶ οὐχ ἅπασι δήπουθεν τοῖς λατινίζουσι καταλληπτῆς; Ὅθεν ὑπεισέρχεταί με ὑπόνοια μήποτε οὐχ ὑπαινίττεται ὁ ἱστοριογράφος τύπωσιν τοῦ πρωτοτύπου· ἄλλως τε γὰρ πολλάμοι διερευνήσαντι οὐκ ἐξεγένετο ἀνιχνεῦσαι εἰ ὄντως τετύπωται τοῦτο.

(*) Μεχμέτης ἦν ὁ Δ'.

(*) Ὁ περίφημος Βεζύρης Ἀχμὲτ Κιοπρουλῆς.

ἀλλάξῃ τὴν πίστιν του. Καὶ αὐτὸς ἐγέλα λέγωντας, — Δὲν ἔχω χρείαν ἐκ τῶν ματαίων πραγμάτων. — Ὁμοίως καὶ οἱ λοιποὶ παρεστῶντες ἄρχοντες ὅλοι ὁμοῦ, μὲ πολλὰς θωπείας ἔπασχον νὰ τὸν ἐπιστρέψουν. Καὶ ὁ ἐπίτροπος τοῦ ἔδωσεν φλωρία περισσὰ, παραγγέλωντας τον νὰ ἔλθῃ τὸ ταχύ.

Καὶ τὸ πρωΐ, μετὰ τὴν τρίτην ὥραν τῆς ἡμέρας, ἔστειλεν ὁ βασιλικὸς ἐπίτροπος, καὶ ἤφεραν τὸν κρητὴν τῆς εὐρόπης, καὶ τὸν κρητὴν τοῦ βασιλικοῦ παλατίου, καὶ τὸν διδάσκαλον Βανὴ, μὲ ὅλους του τοὺς μαθητὰς. Καὶ συναχθέντων πάντων ἐν τῷ παλατίῳ τοῦ ἐπιτρόπου, παρισταμένων καὶ τῶν ἀρχόντων τῶν ἐγχωριτῶν, καὶ τοῦ ἑρμηνέως τοῦ Παναγιώτου, ἐπρόσταξεν ὁ ἐπίτροπος καὶ ἤφεραν ταῖς σφαῖραις ἐκείναις, καὶ ἀναβλέψας πρὸς τὸν Παναγιώτην, εἶπεν, — Ἔλα εἰπέ μας, τί κύκλος εἶναι ἐτοῦτος; — Καὶ ὁ Παναγιώτης δείχνωντας τὸν ἰσημερινὸν καὶ μεσημβρινὸν, ἔλεγε τὰ ὀνόματά τους.— Τότε ὁ Βανὴς λέγει πρὸς τὸν Παναγιώτην, Τί γυρεύει ὁ ἰσημερινὸς κύκλος εἰς τὴν γὴν, καὶ τί ἰσημερίαν δείχνει; — Καὶ ὁ Παναγιώτης ἀπεκρίνατο λέγων, Ὁ ἰσημερινὸς ἐγγραφόμενος εἰς τὴν γὴν εἶναι διὰ νὰ δείχνῃ τὴν ἰσότητα τῶν ἡμερῶν, ὡς ἐν τῷ οὐρανῷ· ἀλλ' ἐπειδὴ καὶ ἡ γῆ εἶναι σφαιρικὸν σωμα, τὸ ὁποῖον οἱ παλαιοὶ θέλοντες νὰ τὸ μετρήσουν εἰς μῆκος καὶ πλάτος, ἔκαμνε χρεία νὰ ἔχουν καμίαν ἀρχὴν τοῦ μέτρου, διὰ τοῦτο ἔθεσαν ἕνα κύκλον παράλληλον τοῦ ἐν τῷ οὐρανῷ ἰσημερινῷ [γρ. *ἰσημερινοῦ*], καὶ ἀντικρύζει τὸ σημεῖον τῆς ἀνατωλῆς τοῦ Κριοῦ καὶ τοῦ ζυγοῦ, καὶ ἀπ' αὐτὸν τὸν κύκλον ἀρχίζωντας πρὸς τὰ βόρεια μέρη, καὶ τοῦ νότου, καὶ τοῦ ἡμετέρου ἡμισφαιρίου, τὰ πλούτη [ἴσ. *τὰ πλάτη*] τὸν λεγόμενον ἰσημερινὸν, διὰ τί εἶναι παράλληλος τῷ ἰσημερινῷ, καὶ διαιρεῖ τὴν γὴν εἰς δύο ἴσια ἡμισφαίρια, ὡς καὶ ὁ ἰσημερινὸς τοῦ οὐρανοῦ. Ὁμοίως καὶ διὰ νὰ μετροῦν τὸ μῆκος, ἔκαμνε χρείαν νὰ ἔχουν μίαν ἀρχὴν· διὰ τοῦτο ἔθεσαν ἕνα κύκλον παράλληλον τῷ ἐν τῷ οὐρανῷ μεσημβρινῷ· καὶ ἐπειδὴ ἐκεῖνος εἶναι καὶ εὑρίσκεται εἰς κάθε πόλον τοῦ ὁρίζοντος, εἶναι καὶ τοῦτος κινητὸς, καὶ μετ' αὐτὸν μετροῦν τὸ μῆκος τῶν πόλεων.

Τότε ὁ Βανὴς εἶπε τῷ Παναγιώτῃ, Ἔλα νὰ ἴδουμεν πῶς εὑρίσκεις τὰ μήκει, καὶ πλούτη τῶν πόλεων; Καὶ ἐγύρευσε νὰ φέρουν τὰ χρονογραφικὰ κανόνια τῶν βασιλέων τοῦ Ὀλμπάγου (*), τὰ ὁποῖα εἶχε τὰ φέρει μαζή του ὁ Παναγιώτης· καὶ δείχνωντάς τα τοῦ Βανὴ, ἄρχισεν ὁ Βανὴς εἰς τοὺς πίνακάς νὰ ἀναγινώσκῃ. Καὶ λέγει τῷ Παναγιώτῃ,— Εὗρε τὴν Δαμασκοῦ πόλιν. — Καὶ ὁ Παναγιώτης κατὰ τὰς μοῖρας τοῦ μῆκους καὶ πλάτους, ὁποῦ εἰς τὰ κανόνια ἦτον γραμέναις, ἐμέτρησεν εἰς τὰς μοῖρας ὁποῦ εἶναι σημειωμέναις εἰς τὸν μεσημβρινὸν, ἀπὸ τὸν ἰσημερινὸν ἀρχίζωντας· ἐστέκετον εἰς τοῦτον τὸν ἀριθμὸν τοῦ πλάτους, ὁποῦ εἰς τὰ κανόνια ἦτον· εἶτα πάλιν μετροῦντες εἰς τὸν ἰσημερινὸν ἐπάνω τὰς μοῖρας τοῦ πλάτους, ἀρχήζωντας ἀπὸ τὰς νήσους τῶν Μακάρων· καὶ ὅπου ἐσύντυχαν οἱ δύο ἀριθμοὶ, ἐκεῖ εὑρίσκουνταν ἡ ζητουμένη πόλις, καὶ ἐφαίνουνταν καὶ αἱ ἐνέργιαι τῶν κύκλων, ὡς εἴπωμεν ἄνωθεν.— Ἔπειτα ὁ Βανὴς λέγει, Εὗρε τὴν Κορδούβην· Καὶ πάλιν εἶπεν ὁ Βανὴς, Ἰξεύρῃς τὴν Κορδούβην πῶς τὴν εἴχαμεν ἡμεῖς, καὶ τῶρα τὴν ἔχετε ἐσεῖς; — Καὶ ὁ ἐπίτροπος ἀτενήσας πρὸς τὸν Παναγιώτην, ἔδειξε σχῆμα, πῶς ἐρωτᾷ περὶ τῆς Κορδούβης. — Καὶ ὁ Παναγιώτης ἄρχισεν εἰς πλάτος, καὶ ἔλεγεν, πῶς εἰς τὸν καιρὸν τῶν Μωαβιτῶν, τὴν ἐκυρίευσαν οἱ Ἄραβες καὶ αὐτὴν, καὶ πολὺ μέρος τῆς Ἱσπανίας· καὶ τὴν ἐκυρίευσαν σχεδὸν ἑξακοσίους χρόνους· καὶ ἐδιηγάτον τοὺς συγγραφεῖς ὅποῦ ηὔξησαν ἐκεῖ. — Καὶ ὁ Βανὴς ἀπεκρίνατο λέγων, Ἀλλὰ πάλιν ἡμεῖς τὴν θέλομεν πάρειν καὶ αὐτὴν, καὶ τὴν Ῥώμην. — Ὁ δὲ Παναγιώτης ἀπεκρίθη λέγων, Ὅτι θέλει ὁ Θεὸς γίνεται, καὶ ἄλλο δὲν εἶπεν· ὅτι ἀπέφευγε τὴν περὶ πίστεως διάλεξιν, καὶ διὰ αὐτὸ, καλὰ καὶ ὁ Βανὴς εἰς τὸν προειρημένον λόγον πολλάκις ἔλεγε τῷ Παναγιώτῃ, Ὦ κρίμα εἰς τὴν σοφίαν σου νὰ εἶσαι χριστιανὸς· καὶ ἀλλότε τοῦ ἔλεγεν, Δὲν πρέπει νὰ εἶσαι χριστιανὸς. — Καὶ ὁ Παναγιώτης δὲν ἀπεκρίνατο, ἀλλ' ἔστρεφε τὸν λόγον του καὶ τὴν διήγησίν του πρὸς τὸν ἐπίτροπον, χωρὶς νὰ ἀποκρίνεται τῷ Βανῇ.

Τότε ἐρώτησεν ὁ ἐπίτροπος τὸν Βανὴ διὰ τὸν συγγραφέα τῶν κανονίων ποῖος εἶναι. — Καὶ ὁ Βανὴς ἄρχισε μὲ πλῆθος λόγων νὰ διηγᾶται τὴν ζωὴν τοῦ βασιλέως Ὀλουμπέγου, καὶ νὰ ἐπαινᾷ τὴν ἀρετήν του καὶ τὴν σοφίαν του, καὶ νὰ λέγῃ τὴν αἰτίαν τῆς συγγραφῆς τοῦ βιβλίου, καὶ τὰς παρατηρήσεις τῶν ἀστέρων ὁποῦ ἔκαμεν ὁ βασιλεὺς ἐκεῖνος, καὶ περὶ του Ἀλὴ Μουσεζὲ, ὁποῦ εἶχε βοηθὸν καὶ ὑπογραφέα· ἐξήγησε δὲ μάλιστα καὶ ὅλον τὸν προοίμιον τοῦ βιβλίου, ἐνατενίζωντας συχνάκις πρὸς τὸν Παναγιώτην, καὶ ἐρωτῶντας τον ἂν ἔχουν οἱ χριστιανοὶ παρατηρήσεις νέας ὡς ἂν τοῦ Ὀλουμπέγου. — Καὶ ὁ Παναγιώτης ἀπεκρίνατο λέγων, Ἔχουν ἀπείρους· μάλιστα τῶρα ἀπὸ ἑκατὸν εἴκοσι χρόνους, τῶν τοιούτων συγγραφέων, καὶ ἕως τὴν σήμερον εἰς δέκα τόπους τῆς εὐρώπης γίνονται συχνάκις παρατηρήσεις ἀκριβέσταταις καὶ διάφοραις ἀπὸ ταῖς παλαιαῖς. Διὰ τοῦτο καὶ τὰς ὑποθέσεις τοῦ Πτολομαίου ταῖς ἄλλαξαν εἰς διαφόρους τρόπους· καὶ οἱ μὲν ὑπέθεσαν τὴν γὴν κινουμένην, τὸν δὲ οὐρανὸν ἀκίνητον, ὡς Κοπερνικὸν [ἴσ. ὡς *ὁ Κοπέρνικος*]· οἱ δὲ τὸν ἥλιον κέντρον τοῦ παντὸς, ὡς ὁ φυσιόλόγος ὁ νέος· ἀμὴ πλέον σιμὰ εἰς τὰς ὑποθέσεις τοῦ Πτολομαίου ὁ Τύχων ἔγραψε, κάμνοντας τηρήσεις ἀκριβεστάτας, τὰς ὁποίας καὶ ἄλλοι πολλοὶ ἕως τὴν σήμερον κάμνουσι, ἔχωντας ὄργανα θαυμασιώτατα, καὶ τηλησκοπηκὰ, λίαν μακρὰν μὲ τά ὁποῖα βλέπουσι καὶ ἐγνωρίζουσι πολλὰ καὶ μεγάλα, ὡς τὴν κίνησιν τῶν πλανητῶν, περὶ τοῦ οἰκοίου κέντρου, καὶ τοὺς λοιποὺς πλανήτας· ὧν δύο δύο στρέφονται περὶ τὸν Κριὸν, καὶ ἄλλοι περὶ τὸν Δία, πῶς ἔχουσι κέντρον τὸν ἥλιον, καὶ κινοῦνται περὶ αὐτὸν, καὶ δι' αὐτὸν φαίνουνται πῶς ἀναδείχνουν συχνὰ. — Καὶ λέγει τῷ Παναγιώτῃ ὁ Βανὴς, Πόθεν ἐγνωρίζονται αἱ τάξεις τῶν πλανητῶν; ἤγουν ποῖος εἶναι ἀπάνω, καὶ ποῖος κάτω; — Λέγει ὁ Παναγιώτης, ὅτι εἶναι ἡ σελήνη, καὶ ἡ Ἀφροδίτη, καὶ ὁ Ἑρμὴς, ὁμοίως καὶ οἱ ἀνώτεροι τρεῖς, καὶ ἀπὸ τὰς ἐκλείψεις, ὁποῦ πάσχουσιν, ἐγνωρίζονται πῶς εἶναι ὑψηλότεροι ἢ χαμιλώτεροι τοῦ ἡλίου· αἱ δύο τάξεις, ὁποῦ ἀνάμεσά τους ἔχουσιν, ἤγουν πῶς ἡ Ἀφροδίτη εἶναι ὑψηλοτέρα τοῦ Ἑρμοῦ, γνωρίζονται μὲ ταῖς παραλλάξεις. Λέγει ὁ Βανὴς, Τόσον ἐμπρόχειρα ἔχετε ἐσεῖς τὰ θεωρήματα, καὶ τὰ ἐνθυμᾶσθε ἔτζη; — Λέγει ὁ Παναγιώτης, Ὄχι μόνον αὐτὰ, ὁποῦ εἶναι κατὰ τὴν γνώμην τῶν παλαιῶν, ἀλλὰ ἀκόμι ἄλλας παρατηρήσεις τῶν νεωτέρων ἔχομεν μὲ ἀποδείξεις βεβαιωτέρας· καὶ φανερώνοντας πῶς κάθε ἄστρον νὰ ἔχῃ τὸ εἰκεῖον κέντρον τὸ φυσικὸν, καὶ τὴν περιφερίαν τῶν οἰκείων, ὡς ἡ σελήνη περὶ τὴν γὴν. — Λέγει ὁ Βανὴς, Αὐτὰ εἰς ἡμᾶς οὔτε ἠκούσθησαν, οὔτε πιστεύομεν. — Λέγει ὁ Παναγιώτης, περὶ τῶν οὐρανίων σωμάτων ἀνήκουστα ἕως τῶρα σιμὰ εἰς ὅλους τοὺς σοφοὺς τῆς Ἀσίας καὶ Ἀφρικῆς, τὰ ὁποῖα δὲν εἶναι μόδος εἰς βραχυλογίαν νὰ τὰ παραδώσωμεν, καὶ ὁ Βανὴς δὲν τὰ ἔστεργεν, ἀμὴ τὰ ἐθαύμαζεν. Ὁμοίως καὶ οἱ περὶ τὴν γεωγραφίαν τῶν νεωτέρων, δὲν ἐπίστευεν ὁ Βανὴς, ὁ Παναγιώτης ἐγέλασε καὶ εἶπε, πῶς εἶναι δεκαπλάσιως τῶν παλαιῶν, διηγούμενος τὸν τρόπον ὁποῦ ὁ Χριστόφορος εὗρε τὴν Ἀμερικὴν, καὶ τὴν περιήγησιν τοῦ Ἀμερικοῦ· εἰς τὸ ὁποῖον ὁ ἐπίτροπος ἠρώτησε τὸν Παναγιώτην λέγωντας,— Εἰς τοὺς τόπους ὁποῦ περνὰ ὁ Ἀμερικὸς αὐτὸς, τοὺς εὑρισκεται κατοικημένους, καὶ εἶχαν βασιλεῖς καὶ πολιτείας, ἢ ὄχι; — Καὶ τότε ὁ Παναγιώτης ἀρχίζωντας ἐδιηγήθη πολλὰς βασιλείας καὶ θρησκείας οὐ μόνον αὐτὸν τῆς Ἀμερικῆς, ἀλλὰ καὶ τῆς Ἀσίας, καὶ Χαταΐας [ἴσ. *Χαϊτίας*] καὶ τῶν νήσων τῆς Ἰνδίας. Ὁ [ἴσ. *Καὶ ὁ*] Βανὴς ἔλεγεν, πῶς ὁ βασιλεὺς τῆς Χαταΐας, ὁμοίως καὶ ὁ βασιλεὺς τῶν νήσων εἶναι μεγαλώτατοι βασιλεῖς. Καὶ ὁ Παναγιώτης πολλὰς ἀποδήξεις ἱστορικῶν ἔδειχνε πῶς ὁ αὐτὸς τόπος καὶ ἡ βασιλεία εἶναι ἡ Χαταΐα καὶ σὶ νὰ [ἴσ. *Σίνα*]· πρᾶγμα ὁποῦ εἰς τὴν ἀρχὴν ἐφάνει εἰς ὅλους παράδοξον, ἀμὴ ὕστερον ὅλοι τὸ ἐγνώρισαν διὰ ἀληθέστατον.

Τότε ὁ ἐπίτροπος ἐζήτησε τὸν Παναγιώτην, νὰ κιτάξῃ εἰς τὴν σφαῖραν τῆς γῆς τὰ ὄρη τῶν βασιλέων [ἴσ. *βασιλειῶν*] τῆς οἰκουμένης. — Καὶ ὁ Παναγιώτης εὐθὺς ἄρχισε καὶ τὰ ἔδειχνεν, ἕως ὁποῦ ἦλθεν ὕστερον πᾶν [γρ. *ἐπάνω*] εἰς τὴν βασιλείαν τῆς Ἱσπανίας, τῆς ὁποῖας τὰ σύνορα δείχνωντάς τα μαζὴ μὲ τὴν Ἀμερικὴν. — Καὶ ὁ ἐπίτροπος ἐθαύμασεν εἰς τὸ μέγεθος τῆς βασιλείας ἐκείνης.— Ἀλλ' ὁ Βανὴς εἶπεν, ὅτι ἡ γῆ ποτὲ δὲν ἐκατοικήθη εἰς ἐκεῖνα τὰ μέρη· διὰ αὐτὸ καὶ ἡ οἰκουμένοι ἄλλη δὲν εἶναι καὶ λέγεται, παρὰ κατὰ πλάτος ἀπὸ τοῦ ἰσημερινοῦ πρὸς τὰ βόρεια, ἕως 632 μοῖρας· καὶ κατὰ μῆκος ἀπὸ Μακάρων νήσων μέχρι τῆς Γαστησιμνιακῆς ἄκρας· ταδὲ λοιπὰ ὡς ἀοίκητα δὲν ὀνομάσθησαν ἀπὸ τοῦ Πτολομαίου· καὶ πῶς οἱ δυτικοὶ εἰς τόπους ὁποῦ εὑρῆκαν εἰς τὴν Ἀμερικὴν, σέλλουν ἀνθρώπους ἀπὸ τοὺς τόπους των, καὶ τοὺς κατοικοῦν, ὅτι τοὺς εὑρήσκουν ἐρήμους. — Ὁ δὲ Παναγιώτης εἶπε, πῶς ὁ Πτολομαῖος δὲν ὀνόμασε τοὺς τόπους, ὄχι [ὡς] ἀοικήτους, ἀλλ' ὡς ἀγνώστους ὑπ' αὐτοῦ· ἐπειδὴ ἡ πράξις τοὺς ἔδειξεν, πῶς ἀπὸ πολλοὺς χρόνους ἦσαν κατοικημένοι· ὅτι, καθὼς ὁ ἱστορικὸς Πινακιμὴς εἰς τὴν ἱστορίαν ἐνεθυμίθη, εἰς τὸ περὶ κλημάτων διηγᾶται, πῶς ἡ ἀρμάδα, ὁποῦ ἔστειλεν ὁ Ἀλέξανδρος ὁ Μακεδὼν νὰ τρυγηρίσῃ τὸν Περσικὸν κόλπον, καὶ νὰ ἔλθουν εἰς τὰς Ἡρακλείας στύλας εἰς τὸν ὠκεανὸν· καὶ ἀρμενίζοντες ἀπήντησαν μερικὰ καράβια, ὁποῦ ἐταξίδευαν εἰς τὸν τόπον ἐκεῖνον, καὶ πολεμοῦντες μὲ ταῦτα, τὰ ἐπῆραν καὶ μὲ καιρὸν οἱ αἰχμάλωτοι μανθάνοντες τὴν Ἑλληνικὴν γλώσσαν ἔλεγαν ἕνας βασιλεὺς μέγας τῆς Ἀμερικῆς, ὡς ἂν τὸν Ἀλέξανδρον, τοὺς ἔστειλεν νὰ ἰδοῦν ἂν εἶναι γῆ εἰς τὸ ἡμισφαίριον πέραν τοῦ Ὠκεανοῦ, ἤγουν εἰς τὴν ἡμετέραν γὴν. Ἐκ τούτων δηλοὶ, πῶς εἰς τὸν καιρὸν τοῦ Ἀλεξάνδρου, ὁποῦ εἶναι τῶρα ὑπὲρ τὰς δύο χιλιάδας τῶν χρονῶν, ὄχι μόνον κατοικημένοι ἦτον οἱ τόποι ἐκεῖνοι, ἀλλὰ ὡσὰν καὶ τοὺς ἐδικούς μας μὲ πλῆθος πόλεων, καὶ μὲ βασιλέαν μέγαν, ὅμοιος τοῦ Ἀλεξάνδρου.

Τότε στραφεῖς ὁ Βανὴς εἶπε, — Καὶ ἐπιδὶ ὅλα αὐτὰ τὰ ἠξεύρις, διατὶ δὲν γίνεσαι μουσουλμάνος; — Καὶ ὁ Παναγιώτης εἶπε, χριστιανὸς ἐγεννήθηκα, χριστιανὸς θέλω νὰ εἶμαι. — Ὁ δὲ Βανὴς εἶπεν, Ἀλλ' ἐγὼ σήμερον σὲ θέλω κάμειν μουσουλμάνον· μόνον ἄκουσε καὶ ἀποκρινόμενος. Τὸν Ἰησοῦν διὰ

(*) Κατωτέρω γράφεται: τοῦ βασιλέως Ὀλουμπέγου.

Θεὸν τὸν ἔχεις, ἢ διὰ προφήτην ὡς ἡμεῖς; — Ὁ Παναγιώτης εἶπε, Διὰ Θεόν. — Τότε ἐθορυβήθησαν ὅλοι ὡς βλασφημίαν ἀκούσαντες. — Καὶ ὁ Βανὴς εἶπε, Νεστοριανὸς εἶσαι, ἢ Ἰακωβίτης; — Ὁ δὲ Παναγιώτης εἶπεν, Οὐδένα ἀπ' αὐτὰ εἶμαι, μόνον εὐσεβὴς χριστιανὸς· καὶ αὐτοὺς ὁποῦ εἶπες, ὡς αἱρετικοὺς τοὺς μάχομαι· ὁμολογῶ δὲ πῶς μία τῶν τριῶν ὑποστάσεων τοῦ Θεοῦ ἦτον σωματωμένη εἰς τὸν Ἰησοῦν. — Ὁ Βανὴς εἶπεν, Ἐγὼ νὰ σὲ ἀποδείξω πῶς ὁ Ἰησοῦς δὲν ἦτον Θεὸς· καὶ μὴ λογιάσης πῶς κάμνομεν καμίαν ἀτιμίαν εἰς τὸν Ἰησοῦν μὴ λεγωντάς τον Θεὸν· καὶ ἄκουε εἰς τὴν νέαν διαθήκην μας πῶς διηγαται ὁ ἡμέτερος προφήτης Μωάμεθ· τὰ περὶ τὸν Ἰησοῦς λέγομεν οὕτως. Τῆς παρθένου Μαρίας εὑρισκομένης ἔξω τῆς πολέως μετὰ τῶν συγγενῶν αὐτῆς, ἐπειδὴ ἦσαν τελειωμέναι αἱ ἡμέραι τοῦ καθαρισμοῦ αὐτῆς, ἐπῆγε μόνη ὄπισθεν μιᾶς πέτρας, διὰ νὰ μὴν φαίνεται ἀπὸ τοὺς συγγενεῖς της, καὶ ἐλούσθη τὸ λουτρὸν τῆς καθάρσεως αὐτῆς. Τότε φαίνεται της ὁ ἀρχάγγελος Γαβριὴλ καὶ λέγει αὐτῆς τὸ *Χαῖρε*. Ἡ δὲ Μαρία ἔστωντας νὰ ξυσπασθῇ, ἔστεκε θαυμάζουσα καὶ συλλογιζομένη ποταπὸς εἴη ὁ ἀσπασμὸς αὐτῆς. Ὁ δὲ Γαβριὴλ τῆς λέγει, Μὴ φοβοῦ· ἐγὼ γὰρ εἰμὶ ἄγγελος Κυρίου, καὶ ἐπέμφθην νὰ σὲ εὐαγγελίσω, πῶς θέλεις γεννήσειν τὸν Ἰησοῦν τὸν προφήτην τοῦ Θεοῦ· Καὶ ἡ Μαρία εἶπεν, Πῶς ἔσται μοι τοῦτο; ἐπειδὴ ἄνδρα οὐ γινώσκω. Καὶ [ὁ] ἄγγελος τῆς λέγει, Πνεῦμα ἅγιον ἐπελεύσεται ἐπὶ σὲ, καὶ δύναμις ὑψίστου ἐπισκιάσει σοι. Ἡ δὲ Μαρία εἶπε, Καὶ ὅταν μὲ ἐρωτήσουν οἱ συγγενεῖς μου, τὶ νὰ τοὺς εἰπῷ τῶν γνωστῶν περὶ τοῦ παιδίου; Καὶ ὁ ἄγγελος τῆς λέγει, Εἰπέ τους πῶς νηστεύεις· καὶ σιωπᾶς, κατὰ τὴν συνήθειαν τῶν Ἑβραίων, καὶ τὸ βρέφος θέλει μαρτυρήσειν περὶ ἑαυτοῦ. Καὶ ἀπῆλθεν ἀπ' αὐτῆς ὁ ἄγγελος. Ἡ δὲ Μαρία ἐν γαστρὶ λαβοῦσα, εὐθὺς γεννὰ τὸν Ἰησοῦν, καὶ σπαργανώσασα αὐτὸν ἔλαβεν εἰς τὰς ἀγκάλας αὐτῆς, καὶ ἦλθεν εἰς τοὺς οἰκείους αὐτῆς· οἱ ὁποῖοι βλέποντάς την εἶπον, Μαρία, διατὶ ἐντροπίασες τὸ γένος σου; δὲν εἶσαι ἀπὸ τὸ γένος τοῦ δαβίδ; δὲν εἶσαι θυγατέρα τοῦ Ἰωακεὶμ καὶ τῆς Ἄννης; τὶ εἶναι αὐτὸ ὁποῦ ἔκαμες; Ἡ δὲ ἐσιώπα. Τότε ἐσυνάχθησαν πλήθος τῶν Ἰουδαίων πολὺ, καὶ ἤθελαν νὰ τὴν λιθάσουν· καὶ τὴν ἐρώτουν λέγοντες, Εἰπέ μας ποῖος εἶναι ὁ πατὴρ τοῦ παιδίου; Ἡ δὲ Μαρία φυλάττουσα τὴν νουθεσίαν τοῦ ἀγγέλου, καὶ δὲν ἐσύντυχεν, ἀλλὰ τῷ δακτύλῳ μόνον ἔδειχνε τὸν υἱόν της, ὡς ἄν νὰ ἔλεγεν, ἐρωτήσατε τὸ νήπιον, καὶ αὐτὸ σὰς θέλει εἰπεῖν. Οἱ δὲ Ἑβραῖοι περισσοτέρως ἠγριώνοντο λέγοντες, Καὶ πῶς δύναται τὸ ἀρτιγενὲς βρέφος νὰ ὁμιλίσῃ, καὶ νὰ εἰπῇ τὸν πατέρα του, καὶ τὸν ἀδελφόν του; καὶ ὁ Ἰησοῦς ἀνοίξας τὰ στόμα αὐτοῦ, μετὰ μεγάλης καρδίας εἶπεν, Ἐγὼ εἰμὶ ὁ Ἰησοῦς ὁ δοῦλος καὶ προφήτης τοῦ Θεοῦ, καὶ ἀπέσταλκέ με ὁ Θεὸς εἰς ἐσὰς νὰ σὰς δείξῳ τὴν ἀληθινὴν πίστιν· καὶ οὐκ' εἰμὶ φάντασμα, ὡς φαντάζεσθε ἐσεῖς, ἀλλ' ἐγεννήθηκα ἄνευ σπορὰς ἀνδρὸς. Ἐθαύμαζον δὲ οἱ Ἰουδαῖοι εἰς τοῦτο· Τότε μία φοινικία ξηρὰ, ὁποῦ ἦτον ἐκεῖ, ἔκαμε φύλλα καὶ καρπόν. Καὶ καταισχύνοντο οἱ Ἰουδαῖοι εἰς αὐτὸ. Αὐξήσας δὲ ὁ Ἰησοῦς, ποιῶν τέρατα καὶ σημεῖα, ἀνέστησε νεκροὺς· καὶ οὐδὲν εἶχεν ἐπὶ τῆς γῆς, οὔτε κατικοίαν, οὔτε ἄλλον τὶ. Καὶ διὰ τοῦτο μίαν νύκτα, ἔστωντας νὰ γένει μεγάλη βροχὴ, ἐπῆγεν ὁ Ἰησοῦς εἰς ἕνα σπήλαιον μικρὸν διὰ νὰ σκεπασθῇ ἀπὸ τὴν βροχὴν. Ἦτον δὲ εἰς τὸ σπήλαιον ἐκεῖνο ἕνα λεοντάρι, τὸ ὁποῖον βλέπωντας τὸν Ἰησοῦν, ἐμαζώχθη. Καὶ ὁ Ἰησοῦς ἐμίσευσεν ἀπ' ἐκεῖ, καὶ ἐπήγεν εἰς ἄλλην μικρὰν τρύπαν τῆς γῆς, διὰ νὰ βάλλῃ τὸ κεφάλιν του· καὶ ἐκεῖ ἦσαν ἀλεποῦδες, αἱ ὁποῖαι ἐσυμαζώχθησαν, διὰ νὰ ἀφήσουν τόπον τοῦ Ἰησοῦ. Τότε ὁ Ἰησοῦς ἀδημονήσας ἔκλαυσε καὶ εἶπε, Ταλαίπωρος ἐγὼ· αἱ ἀλώπεκες, καὶ τὰ ἄλλα θηρία ἔχουσιν φωλεοὺς, καὶ ἐγὼ δὲν ἔχω οἰκίαν ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ. Τότε εἶπεν ὁ Θεὸς τῷ Ἰησοῦ, Διατὶ ἔμινες ἔν τῷ κοσμῳ τούτῳ, ἐν τῇ δευτέρᾳ παρουσίᾳ θέλω καμειν τοὺς γάμους σου 8000 χρόνους. Οἱ δὲ Ἰουδαῖοι, διὰ φθόνον, ἠθέλησαν νὰ τὸν θανατώσουν· καὶ θέλοντες νὰ τὸν πιάσουν, ὁ Θεὸς τὸν ἀνεσίκωσεν εἰς τὸν οὐρανόν. Ἦν δὲ ἀνάμεσα εἰς τοὺς Ἰουδαίους ἄνθρωπος Ἰησοῦς λεγόμενος· τοῦτον ὡμοίωσεν ὁ Θεὸς μὲ τὸν Ἰησοῦν, διὰ νὰ νὰ πλανέσῃ τοὺς Ἑβραίους· καὶ δι' αὐτὸ, θέλοντες οἱ Ἑβραῖοι νὰ τὸν θανατώσουν, ἐπίασαν τὸν ὡμοιόν του ἐκεῖνον, καὶ τὸν ἐσταύρωσαν, καὶ ἐθανάτωσαν. Ὕστερον δὲ ἐγνώρισαν, πῶς τὸν ὁμοιόν του ἐσταύρωσαν, ἀμὴ ὄχι τὸν προφήτην τοῦ Θεοῦ τὸν Ἰησοῦν. Εἶπε δὲ ὁ Θεὸς τοῖς ἀγγέλοις αὐτοῦ, ἰδέτε τὶ ἔχει μαζῆ του ὁ Ἰησοῦς. Ἰδόντες δὲ οἱ ἄγγελοι δὲν ηὗραν τιπότες ἀπανό του ἄλλον, παρὰ μίαν βελώνην, μὲ τὴν ὁποῖαν ἐμπάλωνε τὸ ῥοῦχον του ὁ Ἰησοῦς. Τότε ὁ Θεὸς εἶπεν, Ἐὰν ὁ Ἰησοῦς δὲν ἔχει τὴν ἔγνοιάν του καὶ ἐλπίδα εἰς τὴν ἀναραφίαν, εἰς τὴν βελώνην του, ἀλλὰ εἰς ἡμᾶς, δὲν ἤθελε μείνειν εἰς τὸν τέταρτον οὐρανόν.

Ταῦτα ἀφ' οὗ τὰ ἐτελείωσεν ὁ Βανὴς, λέγει τῷ Παναγιώτῃ, Βλέπεις πῶς ἡμεῖς εἰς τὰ βιβλία μας τιμοῦμεν τὸν Ἰησοῦν, καὶ ἀποδείχνομεν πῶς ἦτον προφήτης τοῦ Θεοῦ, καὶ οὐχὶ Θεὸς, καθὼς ἐσεῖς τὸν λέγεται.

Τότε ὁ Παναγιώτης ἀποκριθεῖς εἶπεν, Ὅτι ἡμᾶς μὰς φανερώνει τὸ εὐαγγέλιον, καὶ μὰς ἑρμινεύει νὰ λέγωμεν ἔτζη *Ἐν ἀρχῇ ἦν ὁ Λόγος, καὶ ὁ Λόγος ἦν πρὸς τὸν Θεόν, καὶ Θεὸς ἦν ὁ Λόγος· πάντα δι' αὐτοῦ ἐγένετο, καὶ χωρὶς αὐτοῦ ἐγένετο οὐδὲ ἕν, ὃ γέγονεν. Ἰωάννης μαρτυρεῖ περὶ αὐτοῦ, καὶ κέκραγε λέγων, ὁ ὀπίσω μου ἐρχόμενος ἔμπροσθέν μου γέγονεν, ὅτι πρῶτος μου ἦν.* Καὶ πάλιν παρακάτω, *Καὶ ὁ Λόγος σὰρξ ἐγένετο, καὶ ἐσκήνωσεν ἐν ἡμῖν, καὶ ἐθεασάμεθα τὴν δόξαν αὐτοῦ, δόξαν ὡς μονογενοῦς παρὰ πατρὸς, πλήρης χάριτος καὶ ἀληθείας.* Ταῦτα τὰ λόγια μὰς κάμνουν, καὶ μὰς ἀναγκάζουν ἡμᾶς νὰ τὸν πιστεύωμεν διὰ ἄναρχον καὶ ὁμοούσιον μὲ τὸν Πατέρα, ὡς ἄν εἶναι ὁ νοῦς μὲ τὸν προφορικὸν λόγον, πρὶν προφερθῇ ὁ λόγος. Ἐν δὲ τοῖς χρόνοις Αὐγούστου μοναρχήσαντος ἐπὶ τῆς γῆς, ὅταν ἐξέλειπεν ἡ βασιλεία τῶν Ἰσραηλιτῶν, τότε ἐνεδύθη τὴν σάρκα τὴν ἀνθρωπίνην, καὶ ἐφανερώθη εἰς τοὺς ἀνθρώπους. Ἐγεννήθη ἐκ παρθένου Μαρίας ἄνευ ἀνδρὸς, μείνας ἐν τῇ κοιλίᾳ ἐννέα μῆνας· καὶ ἀφοῦ ἐτελείωσε τοὺς χρόνους, ἄρχησε τὸ κήρυγμα· καὶ τῷ τριακοστῷ τρίτῳ ἔτει τῆς ἡλικίας του τὸν ἐσταύρωσαν οἱ Ἰουδαῖοι, καὶ ἀπέθανεν εἰς τὸν σταυρὸν, καὶ ἐτάφη, καὶ μετὰ τρεῖς ἡμέρας ἀνέστη, καὶ ἀνελήφθη εἰς τοὺς οὐρανοὺς, καὶ ἀνέβη μὲ τὴν σάρκα ὁποῦ ἔλαβεν, εἰς τὸν Θεὸν καὶ Πατέρα του. — Λέγει ὁ Βανὴς, Φεῦ τῶν βλασφημιῶν! Τὸ εὐαγγέλιον αὐτὸ ποῖος τὸ ἔγραψεν; — Λέγει ὁ Παναγιώτης, Ἰωάννης ὁ μαθητὴς τοῦ Ἰησοῦ, καθὼς τὸν ἐρώτησεν καὶ τὸν ἔμαθεν ὁ Ἰησοῦς. — Λέγει ὁ Βανὴς, Καὶ αὐτὸ τὸ εὐαγγέλιον ἔχετε μόνον, ἢ καὶ ἄλλον; — Καὶ ὁ Παναγιώτης εἶπεν, Τέσσαρα ἔχομεν εὐαγγέλια, μὰ ἕνα λογᾶται τὸ εὐαγγέλιον· διατὶ τὰ αὐτὰ λέγουν καὶ τὰ τέσσαρα. — Λέγει ὁ Βανὴς, Καὶ δὲν ἔφθανεν ἕνα; — Καὶ ὁ Παναγιώτης εἶπεν, Καὶ πάλιν ἕνα εἶναι, ἀμὴ διὰ τὶ ἐγράφθει καθένα χώρια, καὶ εἰς ἄλλῃ γλώσσαν, πάλιν ὕστερα ἐγράφησαν ἀπὸ τὸν Ἰωάννην τὸν Εὐαγγελιστὴν· καὶ τὰ κρατοῦμεν καὶ τὰ τέσσαρα ὡς ἕνα ἀληθινὰ. — Λέγει ὁ Βανὴς, Εἰς αὐτὰ τὰ εὐαγγέλια σας δὲν γράφει διὰ τὸν προφήτην μας, πῶς μέλλει νὰ ἔλθῃ; — Λέγει ὁ Παναγιώτης, Δὲν ἀναφέρνει τίποτες τὸ εὐαγγέλιον.

Τότε ἐγέλασαν ὅλοι λέγοντες τῷ Παναγιώτῃ, Διὰ τὶ κρύπτεις τὴν ἀλήθειαν; — Καὶ ὁ Παναγιώτης εἶπεν, Ποῖος θέλει νὰ γελᾷ τὸν ἑαυτόν του; Ἐὰν ἔλεγε τὸ εὐαγγέλιόν μας περὶ τοῦ προφήτου σας, διὰ τὶ ἡμεῖς νὰ μὴν τὸν πιστεύσωμεν; — Λέγει ὁ Βανὴς, Οἱ ἱερεῖς σας τὸν κρύπτουν. — Τότε λέγει ὁ Παναγιώτης, καὶ γελάσας δυνατὰ εἶπεν, Τὸ εὐαγγέλιόν μας ὅλοι τὸ ἀναγινώσκομεν καὶ ἀπὸ 1662 χρόνους ἕως τώρα ἐμεταφράσθη τόσαις φοραῖς, καὶ ἐτυπώθη τόσαις χιλιάδες φοραῖς εἰς διάφοραις γλῶσσαις εἰς 1662 χρόνους, ὅμως ἰῶτα δὲν ἄλλαξεν, οὔτε λείπῃ στυγμὴ καμία, οὔτε ἄλλαξεν οὔτε δύναται νὰ κρυπτῇ· διὰ τὶ τόσοι συγραφεῖς καὶ μεγαλίτεροι διδάσκαλοι, ὁποῦ ἔγραψαν ἐξήγησαις εἰς τὸ εὐαγγέλιον εἰς διαφόρους καιροὺς, ἢ μὲ ἄλλον τρόπων διηγήσεως ἀνάφεραν ρήσεις τοῦ εὐαγγελίου, δὲν φαίνεται νὰ ἔχουν καμίαν διαφορὰν τὰ λόγιά τους. — Λέγει ὁ Βανὴς, Ἀμὴ ποῖος εἶναι ὁ Παράκλητος, ὁποῦ λέγει τὸ εὐαγγέλιον; — Καὶ ὁ Παναγιώτης εἶπεν, Ὅταν ἦτον σιμὰ εἰς τὸν θάνατόν του ὁ Ἰησοῦς, ἔκραξε τοὺς μαθητάς του, διὰ λέγωντας ἀπὸ τοὺς δώδεκα τοὺς τρεῖς, καὶ ἐπῆγεν μεταῦτους ἀπάνο εἰς τὸ βουνὶ, καὶ ἔδειξε τὴν θεότητά του, διὰ νὰ πιστεύσουν καὶ νὰ ἐγνωρίσουν ποῖος εἶναι. Καὶ μετὰ ταῦτα ἐπῆρεν τοὺς δώδεκα τὴν νύκτα ἐκοίνην, ὁποῦ ἤθελε νὰ παραδωθῇ, καὶ τοὺς εἶπε πολλὰς καὶ μεγάλας παραγγελίας· ἀμὴ ἐπειδὴ καὶ ἐκεῖνοι οἱ δώδεκα δὲν ἐγνώρισαν τὴν θεότητά του, τοὺς λέγει, Ἔχω νὰ σὰς εἰπῷ καὶ ἄλλα πολλὰ λόγια, ἀμὴ τῶρα δὲν δύνασθε νὰ τὰ κατὰ λάβετε· ἀμὴ ὡς ἄν ὑπάγω ἐγὼ, θέλω σὰς πέμψειν τὸ Πνεῦμα τῆς ἀληθείας, καὶ ἐκεῖνο σὰν ἔλθῃ θέλει σᾶς εἰπεῖ ἐγὼ ποῖος εἶμαι· αὐτὸ τὸ Πνεῦμα τὸ ὀνομάζει Παράκλητον. — Λέγει ὁ Βανὴς, Τὶ θέλει νὰ εἰπῇ Παράκλητος; — Λέγει ὁ Παναγιώτης, *Παρακαλεσμένος*. — Τότε λέγει ὁ βασιλικὸς ἐπίτροπος, Καὶ τόσον ἔγινες ἐσὺ τῶρα ἀμαθὴς τῆς Ἀραβικῆς γλώσσης, καὶ δὲν ἠξεύρεις πῶς *Ἀχμὲτ*, ὁποῦ εἶναι ἕνα ὄνομα τοῦ προφήτου μας, καὶ θέλει νὰ εἰπῇ *Παρακαλεσμένος*, καὶ τὸ *Παράκλητος*; — Καὶ παλὶν ὁ Παναγιώτης εἶπεν, Ἄκουσον, παρακαλῷ, τὴν αὐθεντία σου. Ἀκόμη ὕστερον ὁ Ἰησοῦς εἶπε τοῖς μαθηταῖς του, ὅταν ἤθελε νὰ ἀναληφθῇ, νὰ καθήσουν εἰς τὴν Ἱερουσαλὴμ, καὶ νὰ ἀκαρτερέσουν, ἕως ὁποῦ νὰ ἔλθῃ ἐκεῖνος ὁποῦ τοὺς ἔταξεν. — Λέγει ὁ Βανὴς, Ἐκεῖνος δὲν ἦλθεν; — Λέγει ὁ Παναγιώτης, Ναῖσκε, ἦλθεν πενήντα ἡμέρας ὕστερα ἀπὸ τὸν θάνατον τοῦ Ἰησοῦ, καὶ ἦτον μία φλόγα πυρὸς, καὶ ἐκαθησεν εἰς τὰς κεφαλὰς τῶν Ἀποστόλων, καὶ ἔγιναν εὐθὺς σοφοὶ, καὶ ἐλαλοῦσαν ὅλαις ταῖς γλώσσαις· καὶ ἐγνώρισαν τὸν Ἰησοῦν διὰ Θεὸν.

Τότε πάλιν ἐσυγχήσθησαν ὅλοι, καὶ ἔπτυον εἰς τοὺς κόλπους τους, ὡς βλασφημίαν ἀκούσαντες.

Λέγει ὁ Βανὴς, Αὐτὰ εἶναι ὅλα ἐδικά σας λόγια, ὁποῦ ἐσεῖς τὰ ἐπροσθέσετε· ἀμὴ εἰς τὴν διαθήκην μας τὴν νέαν λέγει ὁ Θεὸς, ὅτι ἄλλὰ ζετε ἐσεῖς τὸ εὐαγγέλιον, καὶ οἱ Ἑβραῖοι τὴν παλαιάν. — Λέγει ὁ Παναγιώτης, Δὲν εἶναι βολετὸν νὰ εἶναι ὁ Παράκλητος ὁ Μωάμεθ ὁ προφήτης σας· διατὶ ὁ Ἰησοῦς λέγει τοῖς Ἀποστόλοις, ὅτι εἰς αὐτοὺς νὰ στείλῃ τὸν Παράκλητον· καὶ ὁ προφήτης σας ἦλθεν ὕστερα ἀπὸ τὸν Χριστὸν 600 χρόνους. — Τότε ὁ Βανὴς ἐφιλονείκησε μερικὸν περὶ τὸν ἀριθμὸν τῶν χρόνων, ἀπὸ Χριστοῦ ἕως τοῦ Μωάμεθ, λέγωντας πῶς εἶναι μόνον πεντακόσιοι ἐννενήντα, καὶ ὄχι ἑξακόσιοι.

Εἶτα λέγει πρὸς τὸν Παναγιώτην ὁ Βανὴς, Ὁ Ἰωάννης τὸ εὐαγγέλιον εἰς τὶ γλῶσαν τὸ ἔγραψεν; — Λέγει ὁ Παναγιώτης, Εἰς Ἑλληνικήν. — Καὶ ὁ Βανὴς εἶπεν, Ἀμὴ τὸ *Ἠλὶ, Ἠλὶ, λιμὰ σαβαχθανὶ*, εἰς τὶ γλῶσσαν εἶναι; — Ὁ Παναγιώτης εἶπε, Εἰς Ἑβραϊκήν. — Καὶ ὁ Βανὴς, Ὄχι, μόνον εἰς τὴν Συριακήν· καὶ εἰς αὐτὸ ἐδιεφέροντο περισσὸν οἱ δύο ὁμοῦ. — Λέγει ὁ Παναγιώτης, πῶς μὲ τὴν αἰχμαλωσίαν Βαβυλῶνος, οἱ Ἑβραῖοι ἐμιλοῦσαν γλῶσσαν Ἑβραϊκὴν καὶ σμιγμένην μὲ τὴν Συριακὴν, καθὼς φαίνεται εἰς τὸ Ἑβραϊκὸν ταλμοὺθ βιβλίον λεγόμενον. Ἄφησαν αὐτὸ τὸ ζήτημα καὶ ἦλθαν εἰς τὸ προκείμενόν τους. — Καὶ λέγει ὁ Βανὴς, Διὰ τὶ τὸ εὐαγγέλιον σας δὲν τὸν εἶπε τὸν λόγον αὐτὸν, μεταφρασμένον εἰς τὴν Ἑλληνικὴν γλῶσσαν εἰς τὸ λοιπὸν εὐαγγέλιον, ἀμὴ αὐτὸ μόνον, καὶ τῶρα λέγει ἑβραϊστὶ; — Ὁ Παναγιώτης εἶπε, Διὰ τὶ εἶναι ὕστερος λόγος τοῦ Ἰησοῦ εἰς τὸν σταυρὸν ἀπάνω, δι' αὐτὸ ὁ Εὐαγγελιστὴς μὲ τὴν αὐτὴν διάλεκτον τὸ εἶπεν, καθὼς καὶ παρακάτω τὸ ξηγᾷ ὁ Εὐαγγελιστὴς λέγων, πῶς αὐτὸς ὁ λόγος θέλει νὰ εἰπῇ, Θεέ μου, Θεέ μου, ἵνα τὶ μὲ ἐγκατέλιπες; ὅμως ἔχει καὶ ἄλλην ἔννοιαν μυστικωτέραν, καὶ ἀκριβεστέραν, ἡ ὁποῖα διὰ τὶ κατὰ τὴν ἐπιστήμην τοῦ *καβαλὰ* (*) ἀπὸ τὰ Ἑβραϊκὰ στοιχεία τῶν λόγων αὐτῶν εἰς τὸ *Ἠλὶ,Ἠλὶ*, ἐκβαίνουσιν μυστήρια μεγάλα, τὰ ὁποῖα ἐκεῖνοι μόνον τὰ ἰξεύρουν καὶ τὰ ἐγνωρίζουσιν, ὁποῦ τὴν ἀπόκρυφον τέχνην ἰξεύρουσι, καὶ ἡ λογιώτης σου, ὁποῦ ἰξεύρεις πόσον βάθος μέγα εἶναι τὸ *τζέφρι*, τὸ ὁποῖον εἶναι ἡ προηρημένη τέχνη καὶ ἐπιστήμη τοῦ *καβαλὰ*. Καὶ ἂν ἤθελεν εἰπεῖν μετὰ Ἑβραϊκὰ στοιχεία, δὲν ἐγνώριζον, ἐπειδὴ καὶ εἰς τὴν τῶν Ἑλληνικῶν στοιχείων τάξιν δὲν ἁρμόζουσι τὰ Ἑβραϊκά.

Ἐστάθη μετρίως εἰς τούτο ὁ Βανὴς, ὅμως δὲν ἐπείθετον, ἀμὴ ἔλεγεν, πῶς ἤκουεν ἀπὸ ἕναν Ἀρμέμενην ἱερέαν, ὁποῦ ἀρνήθη τὴν πίστιν τοῦ Χριστοῦ καὶ ἔγινε μουσουλμάνος, πῶς αὐτὰ τὰ λόγια εἶναι Συριακά, καὶ θέλουν νὰ εἰποῦν ἔτζη· *Θεέ μου, Θεέ μου, πέμψον ὀγλίγωρα τὸν προφήτην τὸν ὕστατον, διὰ νὰ σώσῃ τὸν κόσμον.* — Ὁ Παναγιώτης εἶπεν, Δὲν χωροῦν τόσα λόγια εἰς τὸ *λημὰ σαβαχθανὶ*, διὰ τὶ τὸ *λιμὰ*, ἰξεύρεις ἡ λογιώτης σου πῶς θέλει νὰ εἰπῇ, *ἵνα τὶ*, ἢ *διατὶ*· καὶ οἱ Ἄραβες ἔτζη λέγουσιν, ἐπειδὴ καὶ ἡ Ἑβραϊκὴ ἔχει μεγάλην συγγένειαν μὲ τὴν Ἀραβικὴν διάλεκτον· Τὸ *σαβαχθανὶ* εἶναι ῥῆμα, ἢ εἶναι ἀντωνυμία, καὶ σημαίνει τὸ ἐμὲ, ὡς εἶναι καὶ εἰς τὸ Ἀραβικόν. Καὶ πῶς εἶναι δυνατὸν τὸ λοιπὸν εἰς τὸ *σαβαχθανὶ* νὰ εἶναι τόσα λόγια; Ὅμως αὐτὸ εἶναι εὔκολον νὰ ἐρωτήσωμεν ἕναν Ἑβραῖον τὶ σημαίνει, καὶ νὰ στέρξωμεν τὸν λόγον του. Ἀμὴ ἐπειδὴ καὶ τὸ Εὐαγγέλιον μαζὴ καὶ ὁ Ἰησοῦς, ὡς λέγετε ἐσεῖς, ἦλθεν εἰς τὸν κόσμον, σταλμένος ἀπὸ τὸν Θεὸν, διὰ νὰ ἐπιστρέψῃ τὸν κόσμον εἰς τὴν θεογνωσίαν, ἐὰν τὸ *σαβαχθανὶ* ἐσημάδευεν, ὡς λέγεται ἐσεῖς, *πέμψον τὸν προφήτην εἰς τὸν κόσμον νὰ τὸν σώσῃ*, διὰ τὶ δὲν τὸ λέγει, καὶ νὰ τὸ φανερώσῃ ὁ Εὐαγγελιστὴς, καὶ αὔθις [ἴσ. *εὐθὺς*] ὁποῦ ἦλθεν ὁ προφήτης σας, νὰ τὸν πιστεύσουν ὅλοι οἱ ἄνθρωποι, ἤγουν οἱ χριστιανοὶ, ἀμὴ τὸν ἄφησαν ἔτζη σκοτεινὸν, καθὼς εἶναι; — Λέγει ὁ Βανὴς, Αὐτὸ τὸ ἔκαμεν ὁ Θεὸς διὰ νὰ χαλασθῆτε ἐσεῖς. — Λέγει ὁ Παναγιώτης, Μήνα διὰ σὰς δὰ ἔστειλεν ὁ Θεὸς τὸ εὐαγγέλιον καὶ τὸν Ἰησοῦν, διὰ νὰ γελάσῃ τὸν κόσμον, καὶ νὰ τὸν κολάσῃ; καὶ θέλει ὁ πανάγαθος νὰ κολασθοῦν οἱ ἄνθρωποι; — Λέγει ὁ Βανὴς, Ὁ Θεὸς εἶναι αὐτεξούσιος, καὶ ὅτι θέλει αὐτὸς κάμνει.

Τότε λέγει ὁ κριτὴς τῆς Εὐρώπης ἕνα ῥητὸν τῆς διαθήκης τους, πῶς *Ὁ Θεὸς ὃ βούλεται ποιεῖ.* — Καὶ ὁ Βανὴς λέγει πρὸς τὸν Παναγιώτην, Ἐσεῖς λέγετε τὸν Ἰησοῦν Θεὸν, διατὶ ἐγεννήθη ἐκ παρθένου Μαρίας ἄνευ ἀνδρὸς· ἀμὴ εἰς τὸν ποιήσαντα [τὸν] Ἀδὰμ χωρὶς ἄνδρα καὶ γυναῖκα, τὶ ἀδυνατεῖ τὸν Θεὸν νὰ κάμῃ καὶ τὸν Ἰησοῦν χωρὶς ἄνδρα; — Λέγει ὁ Παναγιώτης, Ὄχι μόνον δι' αὐτὸ τὸν ἔχω τὸν Ἰησοῦν διὰ Θεὸν, ἀλλ' ἐπειδὴ ὅσα εἶπαν οἱ προφῆται διὰ τὸν μεσίαν, τὸν ὁποῖον τὸν ἐπροεῖπον υἱὸν Θεοῦ, ἐκεῖνα ἐτελειώθησαν εἰς τὸν Ἰησοῦν, εἰς τὴν γέννησιν καὶ ἀνατροφήν του, ἢ εἰς τὸν θάνατον καὶ ἀνάστασίν του, καὶ εἰς τὰ θαύματά του, ὁποῦ ἔκαμε. — Λέγει ὁ Βανὴς, Πόθεν πιστεύετε ἐσεῖς πῶς ὁ Ἰησοῦς ἔκαμεν αὐτὰ ὁποῦ λέγεις; — Λέγει ὁ Παναγιώτης, Ἐκ τῆς κοινῆς καὶ πολυχρονίου παραδώσεως, ἡ ὁποῖα εἶναι τόσον ἀληθὴς καὶ ἰσχυρὰ, ὁποῦ ἔκαμε τὸν κόσμον ὅλον σχεδὸν καὶ ἐπίστευσεν, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ διάφοραις πίσταις τοὺς ἐπέστρεψεν, καὶ ἦλθον εἰς τὴν πίστιν τοῦ Χριστοῦ. — Λέγει ὁ Βανὴς, Ποῖοι εἶναι αὐτοὶ ὁποῦ ἦλθον, ἢ εἶδον τὰ οσα λέγεις ἐσὺ διὰ τὸν Ἰησοῦν, ἐὰν εἶναι ἀληθινὰ, δίχως νὰ τὰ ἐπαράδωσαν ἕως ἐσένα; Λέγει ὁ Παναγιώτης, Οἱ πρόγονοί μου. — Καὶ ὁ Βανὴς εἶπε, Καὶ ἦσαν οἱ πρόγονοί σου ἕως τὸν καιρὸν τοῦ Χριστοῦ; καὶ ἂν ἦσαν, τὶ θρησκείας ἦσαν; — Λέγει ὁ Παναγιώτης, Βέβαιον εἶναι, πῶς ἦσαν εἰς τὸν καιρὸν τοῦ Χριστοῦ οἱ πρόγονοι μου, ἐπειδὴ εἶμαι ἀπόγονος τοῦ Ἀδὰμ· ἀμὴ εἰς ποίαν θρησκείαν ἦσαν τότε, δὲν ἰξεύρω, ὅμως ἐπειδὴ εἶμαι Ἕλλην ἐνδεχόμενον εἶχαι,

(*) Κάββαλα, ἡ παρ' Ἰουδαίοις πολυθρύλλητος, ἐστὶ, κατ' αὐτοὺς, μέρος τῆς στοματικῆς ἀπὸ Μωσέως καὶ τῶν προφητῶν κατιούσης ἀγράφου παραδόσεως, ἀσχολουμένη ἰδίως περὶ τὰς μυστικωτέρας ἐννοίας. [Βλέπε πλατύτερον τοῦ ἀοιδίμου Οἰκονόμου τὸ Περὶ τῶν Ο' Ἑρμηνευτῶν τῆς Π. Θείας Γραφῆς σοφώτατον σύνταγμα, τόμ. Γ', σελ. 35, καὶ Μελετ. Ἐκκλ. Ἱστορ. Δ', σελ. 28.]

πῶς ἦτον εἰδωλολάτραι· καὶ βλέπωντας τὰ θαύματα τοῦ Χριστοῦ καὶ τῶν Ἀποστόλων, τὸν ἐπίστευσαν διὰ Θεὸν ἀληθινὸν, καὶ ἐδέχθηκαν τὸ εὐαγγέλιον. Καὶ αὕτη εἶναι ἡ παράδοσις ὁποῦ ἦλθεν εἰς ἐμένα καὶ εἶμαι χριστιανός. — Λέγει ὁ Βανὴς, Ἐπειδὴ ἐκεῖνας τὰς παραδώσεις δέχεσαι, ὁποῦ εἶναι τώρα 1662 χρόνοι, διὰ τὶ δὲν δέχεσαι καὶ τὰς ἀληθεστάτας παραδώσεις αὐτὰς, καὶ τῶν θαυμάτων, καὶ τῆς ζωῆς τοῦ ἐδικοῦ μας προφήτου, ὁποῦ εἶναι μόνον 1000 χρόνοι; — Λέγει ὁ Παναγιώτης, Διὰ τὶ δὲν ἔχω τι νὰ βεβαίωσιν διὰ τὰς παραδόσεις αὐτὰς. — Λέγει ὁ Βανὴς, Καὶ τὶ ἄλλην βεβαίωσιν θέλεις, παρὰ τὴν ἀποδοχὴν ὁποῦ ἡ οἰκουμένη ὅλη ὡς ἀληθὼς ἐδέχθη, καὶ ἐπίστευσεν εἰς τὸν προφήτην μας· διατὶ πόσοι ψευδοπροφῆται ἦλθασιν, καὶ θαύματα ἔκαμασι πλαστὰ, ὡς ὁ Ἀπέχμαν ἐκεῖνος ὁ περίφημος, καὶ ἄλλοι· ἀμὴ εἰς ὀλίγον καιρόν, καὶ εἰς ὀλίγους ἀνθρώπους ἐξαπλώθη ἡ θρησκία τους, καὶ ἐφανίσθησαν, διὰ τὶ ἐγνωρίσθησαν διὰ τὴν κακίαν τους, καὶ αἰσχράν τους ζωὴν, καὶ τὰ κακά τους ἔργα, ὡς ἂν ἐφανερώθησαν, καὶ τοὺς ὠργίσθησαν ὅλοι οἱ ἄνθρωποι διὰ ψεύστας· ἐπειδὴ ἡ ἄμωμος ζωὴ, καὶ πολιτεία τοῦ προφήτου μας, καὶ συμφώνως μὲ τὴν ἐπαγγελίαν του βεβαιοῖ τὸν προφήτην μας, ὡς ἂν ἦτον ἡ ζωή του καὶ πολιτεία του.

Τότε ἐσυγχίσθη τόσον ὁ Παναγιώτης, ὅτι ἄλλαξεν ἡ ὄψις του, καὶ ἔδειχνε πῶς ἤθελε νὰ εἰπῇ τίποτες, ὅμως πάλιν ἐσιώπησεν. — Καὶ ὁ Βανὴς τοῦ λέγει, Τὶ θέλεις νὰ εἰπῆς; — Καὶ ὁ Παναγιώτης ἐστάθη ὀλίγον· εἶτα λέγει, Τίποτες δὲν ἔχω νὰ εἰπῶ. — Καὶ ὁ Βανὴς εἶπε, Τὶ πρόφασιν ἔχεις νὰ μὰς εἰπῆς ἄλλην, καὶ δὲν πιστεύεις τὸν προφήτην μας; — Λέγει ὁ Παναγιώτης, Διατὶ δὲν βλέπω θαύματα νὰ ἔκαμεν, ὡς ἔκαμεν ὁ Ἰησοῦς μας. — Λέγει ὁ Βανὴς, Ὡς ἂν ποῖα θαύματα; — Λέγει ὁ Παναγιώτης, Τρεῖς νεκροὺς ἀνέστησεν ὁ Ἰησοῦς μου. — Λέγει ὁ Βανὴς, Ἀλήθεια εἶναι. — Καὶ ὁ Παναγιώτης τοῦ εἶπεν, Ἀμὴ ὁ ἐδικός σου ποῖον ἀνέστησεν; — Λέγει ὁ Βανὴς, Ἀληθινὸν εἶναι πῶς δὲν ἀνέστησε νεκρὸν ἄνθρωπον, ἀμὴ ἔκαμεν ἄλλο θαῦμα μεγαλίτερον· διὰ τὶ θέλοντες οἱ ἐχθροί του οἱ ἀσεβεῖς νὰ τὸν φονεύσουν, ἐφαρμάκωσαν ἕνα ἀρνὶ, καὶ ἀφ' οὗ τὸ ἔψησαν, τὸ ἔφεραν ἔμπροσθεν νὰ φαγῇ, καὶ τόμου τὸ ἔβαλεν εἰς τὸ στόμα του, τὸ ἐγνώρισε μὲ τὸ προφητικόν του πνεῦμα, πῶς εἶναι φαρμακομένον, καὶ δὲν ἔφαγε, μήτε ἄλλον ἄφησε νὰ φάγῃ, ἀλλ' εὐθὺς τὸ ἀνέστησε, καὶ τὸ ἔκαμε ζωντανὸν. Τὸ θαῦμα αὐτὸ εἶναι μέγα, διατὶ τὸ ἀρνὶ ἦτον διπλοθανατωμένον, σφαγμένον, καὶ ψημένον· καὶ ἐφύλαξε καὶ τὸν ἑαυτόν του, καὶ τοὺς περιεστῶτας ἀπὸ τὸν θάνατον. Ἰδοὺ πόσαις ἀνάστασαις εἶναι ἐδῶ θαυμασιώταταις, καὶ παράδοξαις. Καὶ διὰ τὶ, ἔστωντας νὰ εἶναι χαμηλὸς ὁ ἄμβωνας, εἰς τὸν ὁποῖον ἦτον συνηθεισμένος νὰ κάθεται καὶ νὰ κηρύττῃ τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ ὁ προφήτης, τὸν ἐσύκωσαν ἀπ' ἐκεῖνον τὸν τόπον, καὶ τὸν ἐπῆγαν ἔξω εἰς ἄλλον τόπον ὑψηλότερον· καὶ διδάσκωντας ἐκεῖ τὸν λαὸν, παρόντος τοῦ πλήθους, καὶ προσέχοντος τὴν διδαχὴν, ἠκούσθη φωνὴ ἐλεεινὴ, καὶ θρῆνος, καὶ κλαύσιμον τινὸς· καὶ ὁ λαὸς ἀτενίζωντας ἐδῶ καὶ ἐκεῖ, νὰ ἰδοῦν ποῦ κλαίει, καὶ κανεὶς δὲν ἐφαίνετον, μόνον φωνὴ καὶ θρῆνος ἠκούετον· καὶ ἀπορούντων πάντων, λέγει ὁ προφήτης, Στοχασθῆτε πῶς αὐτὸ, ὁποῦ κλαίει, δὲν εἶναι ἄνθρωπος, ἀλλὰ ξύλον. Τότε στραφεῖς ὁ προφήτης πρὸς τὸ μέρος, ὁποῦ ἠκούετον ἡ φωνὴ, καὶ λέγει, Εἰπέ μας, διὰ τὶ κλαίεις; Καὶ ἠκούσθη φωνὴ λέγουσα, διὰ τὶ μὲ ὑστέρησες ἀπὸ τὴν χαρὰν, ὁποῦ εἶχα, καὶ ἀκούμβιζεν ὁ θρόνοσου ἀπάνω μου, καὶ τῶρα μὲ ὑστέρησες αὐτῆς τῆς χάριτος, πῶς νὰ μὴν κλαίω καὶ νὰ ὀδύρωμαι; Θαυμαζόντων δὲ πάντων εἰς τὸ παράδοξον, λέγει ὁ προφήτης, Ἐπειδὴ ἐσὺ εἶσαι ξύλον, καὶ τόσον πρόθυμο εἶσαι εἰς τὴν δούλευσιν καὶ ὑπηρεσίαν, ἀμὴ πρέπει καὶ ἡμεῖς νὰ σοῦ καμώμεν τὴν ἀντάμοιβὴν, καὶ διάλλεξε ἀπὸ τὰ δύο τοῦτα, ὁποῖον θέλεις νὰ σοῦ κάμω· στέργεις νὰ σὲ κάμῳ δένδρον μὲ κλάδους, καὶ καρποὺς, καὶ φύλλα ὡς ἤσουν πρώτερον εἰς τὸν κόσμον πολλὰς χιλιάδας χρόνους, ἢ νὰ παρακαλέσω τὸν Θεὸν νὰ σὲ φυτεύσῃ εἰς τὸν παράδεισον, καὶ νὰ γένῃς ἐκεῖ μέγα καὶ καρποφόρον δένδρον, διὰ νὰ τρέφουνται οἱ δίκαιοι μὲ τοὺς καρπούς σου; Τότε τὸ ξύλον εἶπε, Καλιώτερα θέλω νὰ εἶμαι εἰς τὸν παράδεισον αἰωνίως, παρὰ εἰς τὸν κόσμον τοῦτον τὸν πρόσκαιρον· Ὥστε φανερὸν εἶναι πόσον ἦτον τὸ θαῦμα τοῦτο μεγάλον.

Ὁ δὲ Παναγιώτης ἔδειχνεν εἰς τὰ λόγια ὡς μὴ προσέχων· Καὶ ὁ Βανὴς τοῦ λέγει, Τί λέγεις τῶρα; ἰδοῦ ὁ προφήτης μας ὁποῦ ἔκαμε θαῦματα μεγάλα, καὶ ἄλλα μεγαλήτερα, ὡς τὴν σελήνην, πανσέληνον οὖσαν, τὴ νέκοψεν εἰς δύο, καὶ ἐκατέβηκαν τὰ δύο μέρη τῆς σελήνης, καὶ ἐπέρασαν ἀπὸ τὰ μανήκια τοῦ προφήτου, καὶ πάλιν ἦλθον εἰς τὸν τόπον τους. — Λέγει ὁ Παναγιώτης, αὐτὰ λέγονται καὶ γράφονται ἀπὸ τοὺς ἐδικούς σας· καὶ ἐγὼ τὰ ἐδιάβασα εἰς τὸν *Σιάραβην*· ἀμὴ ἂν ἡ σελήνη, πανσέληνος οὖσα, ἤθελε διαιρεθεῖν εἰς τὸν οὐρανὸν εἰς δύο, ἤθελε φανεῖν ἀπὸ ὅλον τὸ ἡμισφαίριον τῆς γῆς, καὶ τὸ ἤθελαν γράψειν καὶ ἄλλοι πολλοὶ, μάλλιστα εἰς τὸν καιρὸν ἐκεινον, ὁποῦ ἔκαμναν τὰς οὐρανίους παρατηρήσεις τῶν φαινομένων. — Λέγει ὁ Βανὴς, Ἀμὴ ἐὰν δὲν δέχεσαι καὶ ἐκεῖνα τὰ θαύματα ἕως τὴν σήμερον καὶ φαίνουνται, ὁποῦ εἶναι χρεία νὰ τὰ δέχεσαι, διὰ τὶ δὲν δέχεσαι τοῦτα ὁποῦ εἶναι φανερά; — Λέγει ὁ Παναγιώτης, Ποῖα εἶναι

τοῦτα ὁποῦ λέγει; — Καὶ ὁ Βανὴς εἶπεν, Οἱ στιχοι τῆς νέας μας διαθήκης 6000 εἶναι, καὶ εἰς κάθε στίχον εὑρίσκονται τρία θαύματα φανερά· ἕνα ἡ ἀρὰ διὰ τῶν λόγων, ἡ ὁποῖα εἶναι τόσον θαυμαστή, ὁποῦ ὅλοι οἱ ποιηταὶ τῶν Ἀράβων, δὲν ἠμπόρεσαν νὰ τὰ μάθουν καὶ ὁμολόγησαν πάντες πῶς εἶναι λόγια Θεοῦ καὶ ὄχι ἀνθρώπων, καὶ τὸ ἰξεύρεις καὶ ἐσὺ αὐτὸ ἀπὸ ταῖς ἰχορίαις· Δεύτερον θαῦμα εἶναι τὰ *μυστήρια* ὁποῦ διηγᾶται ἡ διαθήκη μας, καὶ ἐξηγᾶται τὰς λοιπὰς διαθήκας. Τρίτον θαῦμα εἶναι τὰ *μέλλοντα*, ὁποῦ μὲ τὰ στοιχεῖα τῶν ῥητῶν τῆς διαθήκης πρότερον προέβηντε (?), καθὼς τὸ δήχνει ἡ ἐπιστήμη τοῦ *τζεφρίου ἰδουρὰ*, 18,000 θαύματα παρόντα καὶ φαινόμενα· Τὶ ἔχεις νὰ εἰπῆς; — Λέγει ὁ Παναγιώτης, Ὁ Ἰησούς μας εἶπεν, πῶς ὕστερα ἀπὸ ἐμένα θέλουν ἔλθη πολλοὶ νὰ ὀνομασθοῦν προφῆται, καὶ νὰ κάμνουν θαύματα, ἀμὴ νὰ μὴν τοὺς πιστεύσετε, οὐδὲ νὰ τοὺς δεχθῆται. — Καὶ ὁ Βανὴς εἶπεν, Ἐπειδὴ λέγεις, πῶς ὕστερα ἀπὸ ἐκεῖνον τὸν προφήτην καὶ νόμον ἄλλον δὲν δεχόμεσθεν, ἀμὴ διὰ τὶ μετὰ τὸν Μωϋσέα καὶ τὸν νόμον ἐκεῖνον, ἐδεχθήκετε τὸν Ἰησοῦν μὲ τὸν νόμον του, καὶ ἀφήσετε τὸν Μωϋσὴν· ἀμὴ διὰ τὶ δὲν δέχεσθε καὶ τὸν προφήτην τὸν Μωάμεθ; — Λέγει ὁ Παναγιώτης, Ὁ νόμος τοῦ Μωϋσέως ἦτον ἀρχὴ καὶ προοίμιον τοῦ ἐδικοῦ μας νόμου· δι' αὐτὸ τὸν ἐδεχθήκαμεν τὸν Ἰησοῦν καὶ τὸν νόμον του, ἐπειδὴ αὐτός τελιοῖ καὶ σφραγίζει τοῦ Μωϋσέως· δι' αὐτὸ καὶ ὁ Μωϋσῆς λέγει φανερὰ, πῶς θέλει νὰ ἔλθῃ μετὰ ταῦτα ἄλλος προφήτης νὰ τελειώσῃ τὸν νόμον ἐκεῖνον, καὶ αὐτὸς ἦτον ὁ Ἰησοῦς· ἀμὴ ὁ Ἰησοῦς μᾶς εἶπε πῶς ἄλλος προφήτης δὲν ἔρχεται ὕστερα, ἀμὴ ἂν ἔλθῃ καὶ ἄγγελος, νὰ μὴν τὸν πιστεύεται. — Λέγει ὁ Βανὴς, Τὶ θέλει νὰ εἰπῇ ἐκεῖνο τὸ ῥητὸν, ὁποῦ εἶναι εἰς τὴν Παλαιὰν διαθήκην λέγει, *Ὁ Θεὸς ἐμφανισθήσεται ἐν Σινὰ, καὶ δοξασθήσεται ἐν Σιὼν, καὶ ἐκλάμψει ἐν Φαράβ;* — Λέγει ὁ Παναγιώτης, Τὸ ῥητὸν αὐτὸ εἰς ποῖον μέρος τῆς διαθήκης εἶναι; " καὶ εἶναι. " — Καὶ ὁ Βανὴς εἶπεν, Δὲν ἠξεύρω, μόνον τοῦτο ἠξεύρω, πῶς τὸ ῥητὸν αὐτὸ βέβαια εἶναι, καὶ μὲ τὸ εἶπε ἕνας Ἑβραῖος Σύρος Σολομών λεγόμενος. — Λέγει ὁ Παναγιώτης, Συνήθεια εἶναι τῶν Ἑβραίων αὐτὴ νὰ ψεύδωνται, καὶ μάλιστα εἰς τοὺς ἀλλοέθνεις· ὅμως ἐγὼ αὐτὸ τὸ ῥητὸν εἰς τὴν Παλαιὰν δὲν τὸ ἐνθυμοῦμαι νὰ εἶναι. — Λέγει ὁ Βανὴς, Ἐφάνη ὁ Θεὸς εἰς τὸν Μωϋσέα, καὶ τὸν ἀμνὸν ἐκεῖνον. ἐδοξάσθη ἐν Σιὼν, ὅταν ἦλθεν ὁ Ἰησοῦς καὶ ἐκήρυξε τὴν ἀλήθειαν εἰς τὴν Ἱερουσαλὴμ· καὶ ἔλαμψεν ἐν Φαράβ, ὅταν ἦλθεν καὶ ἔλαμψεν ὁ προφήτης Μωάμεθ, ἐν χώρᾳ Ἀμεηκὰ, ἡ συριστὶ λέγεται Φαραθι.— Λέγει ὁ Παναγιώτης, Ὁ Ἑβραῖος ἐκεῖνος ἔτζη τὸ ἐξηγᾶ τὸ ῥητὸν αὐτὸ, ἢ οἱ λογιώτης σου; ἢ ἠζρες τὴν ἐξήγησιν αὐτὴν; — Λέγει ὁ Βανὴς, Ὄχι ὁ Ἑβραῖος τὸ ἐξηγᾶ, ἀλλ' ἐγὼ, διὰ τὶ ὁ Ἑβραῖος ἔλεγεν, πῶς τὸ ῥητὸν σημαίνει, ὅτι ὁ Θεὸς ἐφάνη ἐν Σινὰ διὰ τοῦ Μωσαϊκοῦ νόμου, ἐδοξάσθη ἐν Σιὼν διὰ Δαβὶδ τοῦ βασιλέως καὶ προφήτου, καὶ ἔλαμψεν ἐν Φαράδ διὰ τοῦ μεσίου, ὁποῦ μέλλει νὰ ἔλθῃ. ἔτζη ἔλεγεν ὁ Ἑβραῖος, ἀμὴ ἐγὼ ἐγνώρισα πῶς ἔσφαλεν πρώτον εἰς τὴν προφορὰν τοῦ Φαράβ, καὶ τὸ λέγει Φαράνβ· σφάλει δεύτερον διὰ τὸν Δαβὶδ, ἐπειδὴ τὸν συγκρίνει μὲ τὸν Μωϋσέα, καὶ τὸν κάμνει σχεδὸν μὲ γαλίτερον τοῦ Μωϋσέως· ὅμως διὰ τοῦ Μωϋσέως ἐδώθη νόμος, καὶ ὄχι διὰ τοῦ Δαβὶδ. — Λέγει ὁ Παναγιώτης, Εἰς τὴν Παλαιὰν γραφὴν τόπος δὲν εἶναι Φαράβ ὀνομαζόμενος, οὔτε εὑρίσκεται· ἀμὴ εἶναι ἕνας τόπος σιμὰ εἰς τὴν Παλαιστίνην καὶ λέγεται Φαράν. Φαίνεται καὶ εἰς τὴν γεωγραφίαν πῶς εἶναι μίαν χώραν πέραν τοῦ ποταμοῦ ἔξω εἰς τὴν μεγάλην Σκυθίαν, καὶ λέγεται Φαράνβ· ὅθεν ὁ Φαραφήτης ἐκεῖνος ὁ σοφὸς, ὁποῦ ἦτον τόσος σοφὸς καὶ περίφημος εἰς τὰ βιβλία σας, ὡς εἶναι εἰς τὰ ἐδικά μας, ὁ Ἀριστοτέλης, ἢ ὁ Πλάτων· ἀμὴ αὐτοὶ οἱ τόποι, ὁποῦ εἶναι αὐτὴ ἡ χώρα ἡ Μεεκὲ, εἶναι Ἐρυθρὰν θάλασσαν. — Τότε ὁ Βανὴς διϊσχυρίζετο, πῶς Φαρὰβ λέγεται συριστὶ ἕνα ὄρος τῆς Μεέκας, καὶ πῶς οἱ Ἑβραῖοι καὶ χριστιανοὶ ἐμετάλλαξαν τὴν λέξιν, καὶ τὴν εἶπαν Φαράν, διὰ νὰ φύγουν τὴν ἀνάγκην τοῦ ῥητοῦ.

Βλέποντας δὲ ὁ ἐπίτροπος πῶς ἐσίμωσεν ἡ ἑσπέρα, καὶ τὸ πλῆθος ἐστέκουντα ἔξω περιμένοντες νὰ κριθοῦσιν, ἐσηκώθη καὶ ἐμπῆκεν εἰς τὸ κρητήριον· ἐκ βίας δὲ καὶ ὁ Παναγιώτης ἐξέβη ἔξω, διὰ νὰ ξεκουρασθῇ ὀλίγον, ἀλλὰ ἀπέστειλεν ὁ Βανὴς εὐθὺς καὶ τὸν ἔκραξε, καὶ εἶπε παρόντος τοῦ κριτοῦ τῆς Εὐρώπης, τοῦ νῦν νομοκράτορος, καὶ τὸν λέγει, Εἰς ποῖαν ἀνατολὴν προσκυνᾶται ἐσεῖς οἱ χριστιανοὶ; — Λέγει ὁ Παναγιώτης, Εἰς τὴν ἀνατολὴν τοῦ Κριοῦ. — Λέγει ὁ Βανὴς, Λοιπὸν ἐκεῖνος, ὁποῦ ἔκτισε τὴν ἁγίαν Σοφίαν, δὲν ἦτον εἰς τὸ σέβας τὸ ἐδικόν σας; — Λέγει ὁ Παναγιώτης, Ναῖ, εἰς τὸ ἐδικόν μας ἦτον. Καὶ ἄρχισεν ὁ Παναγιώτης νὰ λέγει εἰς πλάτος τὴν ἐπανάστασιν καὶ τὴν νίκην ὁποῦ ἔγινε εἰς τὸν καιρὸν τοῦ βασιλέως Ἰουστινιανοῦ, καὶ τὴν φωτίαν ὁποῦ ἔβαλαν οἱ στρατιῶται καὶ ἐκατάκαυσαν τὴν ἁγίαν Σοφίαν, ὁποῦ ἦτον ξύλινη πρῶτα, κτισθῆσα ἀπὸ Κωνσταντίνου τοῦ μεγάλου καὶ πῶς ὁ Ἰουστινιανὸς θέλοντας νὰ παρηγορήσῃ τοὺς Κωνσταντινουπολίτας, ὡς μεγαλόφρονας ὁποῦ ἦτον, ἔκτισεν τὴν ἁγίαν Σοφίαν [ἴσ. *μὲ* τέτοιον] τέτοιον καλωπισμὸν· ἄφησε δὲ καὶ τὸ ὄνομα τὸ παλαιὸν, ὁποῦ εἶναι τῆς ἁγίας Σοφίας τοῦ Θεοῦ, ἤγουν τοῦ Ἰησοῦ. — Ὁ δὲ Βανὴς ἔλεγεν, πῶς δὲν λέγεται Σοφία τοῦ Θεοῦ, ἀμὴ ὁ βασιλεὺς ὁποῦ τὴν ἔκτησεν,

τὴν ὀνόμασεν Σοφίαν εἰς τὸ ὄνομα τῆς γυναικός του. — Καὶ ὁ Παναγιώτης ἀπέδειχνεν, ὅτι ὁ Ἰουστινιανὸς γυναῖκα Σοφίαν δὲν εἶχεν, καὶ πῶς ἄλλος βασιλεὺς Ῥωμαίων εἶχε γυναῖκα Σοφίαν λεγομένην, καὶ εἰς τὸ ὄνομα [της] ἔκτισεν παλάτια καὶ τὸν λιμένα, τὰ ὁποῖα τὰ ὀνόμασεν Σοφιαναῖς.— Ὅμως γραφέντες εἰς τὸ προκείμενον, λέγει ὁ Βανὴς, Καὶ ἐὰν ἦτον εἰς τὸ ἐδικόν σας σέβας ὁ κτήσας τὴν ἁγίαν Σοφίαν, διὰ τὶ δὲν ἔθεσε τὸ θεμέλιον, ἤγουν εἰς τὴν ἀνατωλὴν τοῦ Κριοῦ, μόνον εἰς τὴν ἀνατωλὴν τοῦ Αἰγοκέρου, ὁποῦ εἶναι ἴσις πρὸς τὴν ἐδικήν μας ἀνατωλήν, ἤγουν τὴν Μέκκαν; — Λέγει ὁ Παναγιώτης, εἰς τὴν ἀνατωλὴν τοῦ Αἰγοκέρου πρὸς ἡμᾶς εἶναι ἡ Ἱερουσαλὴμ, καὶ ὁ κτίστης τῆς ἁγίας Σοφίας, πρὸς τιμὴν καὶ εὐλάβειαν τῆς Ἱερουσαλὴμ, ἔθεσεν τὴν ἐκκλησίαν πρὸς τὴν τοῦ Αἰγοκέρου ἀνατωλὴν, ἤγουν πρὸς τὴν Ἱερουσαλὴμ.— Λέγει ὁ Βανὴς, Ὄχι, μόνον θέλων ὁ Θεὸς τὴν περίφημον αὐτὴν ἐκκλησίαν νὰ τὴν ἑντοιμάσῃ διὰ τοὺς μουσουλμάνους, εὐδόκησεν νὰ κτιστῇ εἰς τὸ θεμέλιον αὐτὸ, διὰ νὰ τὴν ἔχωμεν ἡμεῖς· διὰ τὶ ἂν ἦτον εἰς τὴν ἀνατωλὴν τοῦ Κριοῦ, ἔκαμνε χρεία νὰ τὴν χαλάσωμεν καὶ αὐτὴν, ὡς καὶ τὰς ἄλλας ὁποῦ τὰς ἐχαλάσαμεν ἡμεῖς, καὶ τὰς ἐξανακτήσαμεν, ἤγουν ὡσὰν τοὺς ἁγίους Ἀποστόλους, καὶ τὰς λοιπὰς ἐκκλησίας τῆς Κωνσταντινουπόλεως.

Εἰς τοῦτο ἦλθεν καὶ ὁ βασιλεικὸς ἐπίτροπος, καὶ ἀπολύσας τὸν ὄχλον ὀγλίγωρα, καὶ παραστήσας τὸν Παναγιώτην, εἶπε πάλιν, Τὶ λέγεις τῶρα, ἔχεις ἄλλο νὰ εἰπῆς; ἔλα μόνον γένου μουσουλμάνος. — Λέγει ὁ Παναγιώτης, Ἐγὼ δὲν ἔχω ἄλλο νὰ εἰπῶ, οὔτε ἄλλον λόγον λέγω, παρὰ ἐκεῖνον ὁποῦ εἶπα, πῶς εἶμαι μὲ τὸν Ἰησοῦν, κατὰ τὴν ἐπαγγελίαν, καὶ κάντε ἔλθῃ καὶ ἄγγελος, δὲν τὸν δέχομαι. Καὶ οὕτως ἐσιώπησαν πάντες· καὶ δείπνον προτιθέντος, ὁ Παναγιώτης ἐξῆλθε ἀπ' ἐκεῖ. Ταῦτα ἐκ πολλῶν εὑρέθησαν [γρ. ἐῤῥέθησαν] τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ.

ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΑ.

« Τὸ ἄροτρον ἀνεκάλυψεν ἐν τοῖς ἐρειπίοις τῆς ἀρχαίας πόλεως Ὑπαίπων, ἐπὶ πλακὸς κεχωσμένης, ἀνάγλυφον ἄξιον λόγου, ὡς μοι φαίνεται.

» Ἐπὶ πλακὸς μαρμαρίνης, ἑκατομμέτρου Γαλλικοῦ ὕψος ἐχούσης, εἶναι γεγλυμμένος ὁπλίτης φέρων κράνος ἀσύνηθες τῶν ὅσων ἄχρι τοῦδε εἶδον· διότι τὸ σκιάδιον τοῦ κράνους ἀντὶ νὰ κλίνῃ πρὸς τὰ κάτω εἶναι ἀναπεπταμένον πρὸς τὰ ἄνω, τὸ δὲ πρόσωπον τοῦ ὁπλίτου ὑποκρύπτεται ὑπὸ δικτυωτοῦ πλέγματος ἐντέχνως κατεσκευασμένου. Τὸ στέρνον μέχρι τῶν μηρῶν καλύπτει γέῤῥον ἢ τετράγωνος ἀσπὶς ὀμφαλωτὴ, καὶ ἐπ' αὐτῆς φαίνονται μικραί τινες γραμμαὶ οἱονεὶ λείψανα γραμμάτων παριστῶντα. Ἡ ἀριστερὰ χεὶρ ὑποκρύπτεται ὑπὸ τὴν ἀσπίδα, ἡ δὲ δεξιὰ περραγμένον ἔχουσα τὸ ἔμπροσθεν τῆς χειρὸς ὑπὸ σκληροῦ τινος σώματος, συνδεδεμένου ἐξ ὄπισθεν διὰ δεσμῶν ὡς ἐκ σχοινίου ἢ ἄλλου τινὸς σώματος συμπεπλεγμένου, φέρει ἅρπην ἢ μικρόν τι θέριστρον ὄχι ἀνάλογον τοῦ μεγέθους τοῦ ὁπλίτου. Οἱ πόδες του περραγμένοι καὶ αὐτοὶ ὑπὸ κνημίδων συνδεδεμένων ὄπισθεν μὲ τὸν αὐτὸν τῆς χειρὸς δεσμὸν, παρουσιάζουσι τὸν ἄνδρα κινούμενον ἢ ὁρμῶντα, καθότι ὁ μὲν δεξιὸς ποῦς βαίνει ἐπὶ τοῦ ἐδάφους, ὁ δὲ ἀριστερὸς μένει αἰωρημένος, καὶ τὸ ὅλον δὲ τοῦ σώματος κλίνον μικρὸν εἰς τὰ ἔμπροσθεν παρουσιάζει ἄνθρωπον κινούμενον. Τὸ κάτω μέρος τῶν ποδῶν, οἱ ταρσοὶ δηλονότι καὶ τὰ πέλματα εἶναι γυμνὰ, καὶ εἰς αὐτὰ ἐφιλοτιμήθη ὁ γλύπτης νὰ παραστήσῃ ἅπασαν τὴν περὶ τὸ γλύφειν τέχνην του, καθότι διακρίνονται οἱ δάκτυλοι καὶ οἱ ὄνυχες μὲ τόσην τέχνην, ὥστε ἀπορεῖ ὁ βλέπων ἂν ἦναι φυσικὸς ἢ γεγλυμμένος· ἐπάνωθεν τοῦ ὁπλίτου εἶναι γεγραμμένα τὰ γράμματα ΣΕΙΔΟΝΙΟΣ, ἅπερ παριστῶσι *Ποσειδώνιος*, διότι ἡ ἀρχὴ λείπει, ὡς ἀποκοπέντος τοῦ μέρους ἐκείνου τῆς πλακός. Τὰ γράμματα αὐτὰ ὑποθέτω ὅτι εἶναι 200 ἔτη π, Χ. τῆς ἐποχῆς δηλονότι καθ' ἣν ἀντὶ τοῦ αι ἔγραφον ε καὶ, ἀντὶ τοῦ ω, ο· ὡσαύτως δὲ καὶ περὶ τῶν κεραιῶν τῶν ἐπὶ τοῦ ν ι καὶ ο ς γεγραμμένων, ἅς περ ὑποθέτω βαρείας· διότι ἂν δὲν ἀπατῶμαι, ἐβάρυνον οἱ τότε γραμματικοὶ τὰς ἀτονίστους λέξεις. Κάτωθεν τοῦ ὁπλίτου χωρίζονται ὑπὸ γραμμῆς δύο ταῦροι ἐξηγριωμένοι, κυρτωμένα ἔχοντες τὸν αὐχένα καὶ τὴν οὐρὰν, ἥτις ἕως τὸ τέλος εἶναι συνεστραμμένη, καὶ βλέποντες ὁ μὲν πρὸς δεξιὰ, ὁ δὲ πρὸς ἀριστερά. Εἰς τὸ ὄπισθεν μέρος τῶν ταύρων φαίνεται οἷον δοκός τις, πλαγίως κειμένη καὶ καλυπτομένη ὑπὸ τοῦ σώματος τῶν ταύρων, ὧν ὁ πρὸς τ' ἀριστερὰ εἶναι ἀφανισμένος ὑπὸ τῆς ὑγρασίας ἢ ὑπὸ τῆς σκαπάνης. Εἰς τὸ μέσον τοῦ ἐπάνω μέρους τῆς πλακὸς ὑπάρχει ὀπὴ τετράγωνος, μαρτυροῦσα ὅτι ἔκειτο ἐπ' αὐτῆς καὶ ἄλλη πλὰξ γράμματα ἔχουσα, ὧν τὸ τέλος ἔληγεν εἰς τὸ « Ποσειδώνιος. » (Ἀμάλθεια.)

Γράφουσιν ἐκ Θεσσαλονίκης τὰ ἑξῆς·

« Εἰς τὸ χωρίον Λικνάδες τῆς Μακεδονικῆς ἐπαρχίας Ἀνασελίτσης (Λεψίνι) κείμενον παρὰ ταῖς ὑπωρείαις τοῦ Πίνδου πλησίον τῆς Λαψίστης, χωρικὸς ἀροτριῶν ἀνεῦρε πρό τινων ἡμερῶν ἄγαλμα Ἡρακλέους ὀρειχάλκινον, ὕψους ἑνὸς περίπου γαλλικοῦ μέτρου, κάλλιστα ἐξειργασμένον. Τὸ ἄγαλμα τοῦτο

μετενεχθὲν εἰς Βιτώλια ἀπεστάλη ἐκεῖθεν καὶ εὑρίσκεται νῦν ἐν Θεσσαλονίκῃ παρὰ τῷ Γενικῷ Διοικητῇ. Παριστᾷ δὲ Ἡρακλέα ἱστάμενον, ἔχοντα κόμην καὶ πώγωνα πυκνὰ καὶ οὖλα, φέροντα τὴν λεοντὴν ἐπὶ τῆς ἀριστερᾶς τεταμένης καὶ κρατούσης τὸ ῥόπαλον ἐστηριγμένον κάτω, τὴν δὲ δεξιὰν κεκλιμένην καὶ ἔχουσαν τὸν δείκτην προσαπτόμενον τοῦ ἀντίχειρος. Οἱ ὀφθαλμοί, ἄνευ κόρης, προσβλέπουσι ζωηρῶς. Ἐκ τοῦ ἀγάλματος τούτου ἐλλείπει μόνον τὸ κάτωθι τῆς χειρὸς μέρος τοῦ ῥοπάλου. Ὁ δεξιὸς βραχίων σώζεται ὁλόκληρος, πλὴν τεθραυσμένος. Φέρει δὲ τὸ ἄγαλμα ἐπὶ τῆς δεξιᾶς πλευρᾶς ὀπὴν, ἣν ὁ χωρικὸς ἤνοιξεν ὅπως βεβαιωθῇ μὴ περιείχετο θησαυρὸς κατὰ τὴν παρὰ τοῖς χωρικοῖς ἐπικρατοῦσαν πρόληψιν. Κατὰ τὴν μαρτυρίαν τοῦ ἀνακαλύψαντος τὸ ἀγαλμάτιον χωρικοῦ, πλησίον τοῦ μέρους ἔνθα ἀνεῦρεν αὐτὸ παρετήρησεν ὅτι ὑπάρχει ἐδώλιον μαρμάρινον, μήκους δύο περίπου μέτρων καὶ πλάτους ἡμίσεως μέτρου. Ὑπὸ τὰ πέλματα δὲ τοῦ ἀγαλματίου φαίνονται ἔτι τὰ στηρίγματα ἐφ' ὧν ἐβασίζετο.

»Τὸ ἄγαλμα τοῦτο ἐφωτογραφήθη ἐν Βιτωλίοις ὑπὸ τοῦ ἐκεῖ προξένου τῆς Ἀγγλίας. Ὁ δὲ Γενικὸς Διοικητὴς προτίθεται ν' ἀποστείλῃ αὐτὸ εἰς τὸ ἐν Κωνσταντινουπόλει Μουσεῖον, ἂν ἡ μεγαλοδωρία τοῦ ὀθωμανικοῦ ὑπουργείου δὲν προλάβῃ νὰ διατάξῃ νὰ δωρηθῇ εἰς τὸν πρόξενον τῆς Ἀγγλίας ἢ εἰς τὸν τῆς Γαλλίας, οἵτινες πολλὰς καταβάλλουσι πρὸς τοῦτο προσπαθείας.»

ΗΘΗ ΚΑΙ ΕΘΙΜΑ ΕΝ ΑΜΕΡΙΚΗ.

(Συνέχ. ἴδε φυλλάδ. 426.)

Γ'.

Θρησκεῖαι ἐν Ἀμερικῇ.

Ἡ ἀρκτῴα Ἀμερικὴ εἶναι ἄλλο μουσεῖον περιλαμβάνον πάντα τὰ θρησκευτικὰ δόγματα, ὅσα προάγει ἡ σχεδὸν παγκόσμιος ἀνάγκη τοῦ ἐλπίζειν εἰς μέλλουσαν ζωὴν, ἀποζημιοῦσαν τὸν ἄνθρωπον διὰ τὰς συμφορὰς τῆς παρούσης. Ἡ περὶ τὴν λατρείαν ἀπόλυτος ἐλευθερία, ἐνισχυομένη καὶ ὑπὸ τῆς ἀδαμάστου ἀνεξαρτησίας τοῦ ἀμερικανικοῦ πνεύματος, ἐπέτρεψε πᾶσαν δοκιμὴν ἐπί τε θρησκείας καὶ κοινωνισμοῦ εἰς τὴν χώραν ἐκείνην, ὅπου ἡ μὲν κυβέρνησις ἀδυνατεῖ νὰ χαλιναγωγήσῃ τὸν νοῦν, οἱ δὲ θεσμοὶ παραδέχονται πᾶν εἶδος προόδου, καὶ ὁ λαὸς στερεῖται πάσης προλήψεως.

Αἱ Ὁμόσπονδοι πολιτεῖαι εἶναι ὡς εἰπεῖν ἀχανὴς ἀγρὸς τῆς ἀνθρωπίνης διανοίας, εἰς ὃν σπείρονται, ῥιζοβολοῦσι καὶ καρποφοροῦσιν αἱ φιλοσοφικαὶ, κοινωνικαὶ καὶ θρησκευτικαὶ ἰδέαι, αἵτινες ξηραίνονται ἐν Εὐρώπῃ ἐντὸς βιβλιοθηκῶν. Καὶ μόνον αὐτὴν τὴν δόξαν ἂν εἶχεν ἡ Ἀμερικὴ, τὴν δόξαν λέγομεν τοῦ ἀνέχεσθαι καὶ ἐπιτρέπειν πάσας τὰς ἀποπείρας τοῦ φιλοσοφικοῦ πνεύματος χάριν τῆς εὐδαιμονίας τῶν ἀνθρώπων, ἤθελε καταστῇ ἀξία τῆς αἰωνίας εὐγνωμοσύνης τοῦ κόσμου. Πᾶσα ὁποιαδήποτε θεωρητικὴ, χιμαιρικὴ ἢ ἀλλόκοτος ἰδέα εὑρίσκεται εἰς τὴν Ἀμερικήν. Καὶ ἐνῷ ἡμεῖς ἐν Εὐρώπῃ συζητοῦμεν διεζοδικῶς καὶ σοφῶς τὴν ἀξίαν ἢ τὸ ἐφικτὸν τοῦ δεῖνα θεσμοῦ χωρὶς πολλάκις νὰ φθάσωμεν εἰς οὐδὲν συμπέρασμα, οἱ Ἀμερικανοὶ, εἰς ἄκρον πρακτικοὶ, εἶχον ἤδη καὶ δοκιμάσει καὶ ἐξακριβώσει τὰ πλεονεκτήματα καὶ τὰς ἐλλείψεις αὐτοῦ.

Ἡ μεγίστη αὐτὴ περὶ τὴν ἐνέργειαν ἐλευθερία οὐ μόνον δὲν ἐμβάλλει εἰς κίνδυνον τὴν κοινωνίαν, ἀλλὰ καὶ ὑπὲρ πάντα ἄλλον τρόπον προλαμβάνει ἀσφαλῶς τὰς ἐπαναστατικὰς ἐκρήξεις. Αἱ ἐπαναστάσεις γεννῶνται ἐκ τῆς πιέσεως τῶν ἰδεῶν καὶ τῶν παρεμβαλλομένων κωλυμάτων εἰς τὴν πραγματοποίησιν τούτων· διότι αἱ ἰδέαι, συνθλιβόμεναι ἐπὶ πολὺ εἰς στενὸν αὔλακα, ἐξογκοῦνται ὡς κύματα, καὶ συντρίβουσι μετὰ πατάγου τοὺς φραγμούς. Τότε τὸ καλὸν μεταβάλλεται εἰς κακὸν, ἡ δὲ ἰδέα δὲν φέρει πλέον μεθ' ἑαυτῆς τὴν εὐεργετικὴν πρόοδον, ἀλλὰ τὸν ὄλεθρον, ὅπως καὶ τὰ κύματα τοῦ Νείλου ἄτινα, ἀντὶ καταστροφῆς θὰ ἐγονιμοποίουν τὴν γῆν ἂν ἐρρυθμίζετο τεχνηέντως ἡ διεύθυνσις αὐτῶν.

Ἐν τῇ Ἀμερικῇ ὅμως καὶ ὁ κίνδυνος οὗτος εἶναι ἀδύνατος, καὶ αἱ τρικυμίαι τῶν ἰδεῶν ἀνέφικτοι, διότι ἡ ἐλευθερία, ὁ ἀσφαλέστατος αὐτὸς μοχλὸς τῶν προκεχωρημένων πολιτισμῶν, δὲν ἐπιτρέπει εἰς αὐτὰς νὰ συνασπισθῶσιν ὅπως ἐπιπέσωσι κατὰ τῶν θεσμῶν ὡς ἀκατάσχετοι σίφωνες, ἀλλ' αἱ πλεονάζουσαι, ἐκρέουσαι ἀψοφητὶ, μεταχέονται εἰς τὰ ἐπωφελῆ ἔργα τῆς πείρας. Ὁσάκις ἰδέα ἀξία ὁπωσοῦν λόγου ἀφορῶσα εἰς τὴν εὐδαιμονίαν τῆς κοινωνίας ἀναβλαστήσῃ, εὐθὺς κυκλοφορεῖ, καὶ κυκλοφορεῖ ἄνευ κόπου καὶ ἀντιστάσεως· καὶ εἰ μὲν εἶναι ὠφέλιμος, πάραυτα ἀσπάζονται αὐτὴν πάντες· εἰ δὲ μὴ, ἀποῤῥίπτεται ὑπὸ πάντων. Ἡ ἐν Εὐρώπῃ πολυάριθμος τάξις τῶν δυσηρεστημένων δὲν ὑπάρχει ἐν Ἀμερικῇ, καὶ δικαίως· διότι ἐνταῦθα ἂν εἶναί τις δυσηρεστημένος πρέπει νὰ δυσαρεστῆται καθ' ἑαυτοῦ, καὶ καθ' ἑαυτοῦ νὰ μνησικακῇ. Εἷς μόνος κίνδυνος, καθ' ἡμᾶς, ὑπάρχει ἐν Ἀμερικῇ, ὁ τῶν θρησκευτικῶν διχονοιῶν· διότι τὰ δόγματα, κακῶς ἑρμηνευόμενα κατὰ τὴν πρᾶξιν, ἐξάπτουσιν ἐνίοτε ὑπὲρ τὸ δέον τὰ πνεύματα καὶ γεννῶσι τὴν ἐνθεομανίαν καὶ τὴν μισαλλοδοξίαν, αἵτινες διαστρέφουσι τὸν ὀρθὸν λόγον καὶ καταστρέφουσι τὴν ἐλευθερίαν.

Εἰδέ ποτε αἱμάτηραι σελίδες κηλιδώσωσι τὴν μόλις ἀρξαμένην ὡραίαν ἱστορίαν τῶν Ὁμοσπόνδων πολιτειῶν, αἰτία δὲν θέλει εἶναι οὔτε ἡ γενικὴ πολιτικὴ τοῦ τόπου, οὔτε τὰ διάφορα συμφέροντα τῶν πολιτειῶν, αἵτινες ἔχουσι μὲν νόμους ἰδιαιτέρους, συνδέονται ὅμως διὰ κοινῶν ἀρχῶν, οὔτε αἱ κοινωνικαὶ ἀνωμαλίαι, οὔτε ἡ διαχείρισις τῆς δικαιοσύνης πολλαχῶς εἰσέτι ἐλαττωματικῆς, οὔτε οὐδεμία ἄλλη περίστασις ἱκανὴ νὰ διαταράξῃ μὲν τὴν πρόοδον τῆς εὐδαιμονίας, οὐχὶ δὲ καὶ νὰ τὴν ἐμποδίσῃ. Ὁ κίνδυνος τῆς ἀμερικανικῆς ἰσορροπίας, ὡς ἀξιοῦσι καὶ οἱ σοφώτεροι τῶν οἰκονομολόγων, ὑπάρχει ὁλόκληρος εἰς τοὺς θρησκευτικοὺς πολέμους. Ἡ θρησκευτικὴ ἐνθεομανία κινδυνεύει νὰ συνεισφέρῃ εἰς τὸν νέον κόσμον, ὥς ποτε συνεισέφερε καὶ εἰς τὸν ἀρχαῖον, τὸν ἐκ διχονοιῶν, καὶ βασάνων καὶ σφαγῶν ἔρανον αὐτῆς. Δὲν λέγομεν ὅτι ὁ κίνδυνος οὗτος ἐπίκειται, διότι ἡ μισαλλοδοξία σήμερον φαίνεται μετρία· τὰ ὀλίγιστα ὅμως συμπτώματα τῆς διαλύσεως εἶναι τοσούτῳ καταφανῆ, ὥστε τὰ μέλλοντα δὲν προοιωνίζονται πολὺ εὐάρεστα. Ἐπὶ τοῦ παρόντος ἡ γενικὴ ἀνεξιθρησκεία ἐνισχύει τὴν καθημερινὴν ἀναβλάστησιν ποικιλοτάτων καὶ παραδοξοτάτων θρησκειῶν, προερχομένων ἐκ τῆς διαφόρου ἑρμηνείας τῆς Γραφῆς.

Ἡ ἐξιστόρησις τῶν θρησκειῶν ὅσαι κατακλύουσι τὴν Ἀμερικὴν, δὲν εἶναι ἔργον ἡμέτερον· ἄλλως καὶ διεξοδικώτατον θὰ ἦτο, οὐ μόνον διὰ τὴν πληθὺν αὐτῶν, ἀλλὰ καὶ διὰ τὴν ἐμπειρίαν μεθ' ἧς καθ' ἑκάστην ἡ κερδοσκοπία γεννᾷ νέα δόγματα. Θέλομεν ἄρα εἴπει ὀλίγα ἐξ ὅσων εἴδομεν.

Ἑκάστη αἵρεσις ἔχει καὶ ἴδιον ὄνομα, καὶ ἑκάστη ἐκκλησία ἴδιον χρῶμα· ἀναφύονται δὲ αἱ ἐκκλησίαι ὡς μύκητες.

Ὁ πρῶτος ναὸς εἰς ὃν κατὰ τύχην εἰσῆλθον ἐν Νεοεβοράκῳ ἀνῆκεν εἰς τὴν αἵρεσιν τῶν Μεθοδιστῶν, τὴν ὑπὲρ πᾶσαν ἄλλην μονοτονωτάτην καὶ ψυχροτάτην· ἡ μουσικὴ αὐτῶν εἶναι τοιαύτη, ὥστε ἡ χειροτέρα τῶν ἡμετέρων ἐκκλησιῶν ψαλμῳδία, παραβαλλομένη πρὸς ἐκείνην, θὰ ἐλογίζετο ἔργον τοῦ Ῥοσίνη· οἱ δὲ πνευματικοὶ, κανόνα μετανοίας θαυμάσιον θὰ ἐπέβαλλον εἰς τοὺς ἁμαρτήσαντας, ἐὰν ὑπεχρέουν αὐτοὺς ν' ἀκροῶνται τὰ ἔῤῥινα τῶν Μεθοδιστῶν ᾄσματα. Ἔχουσι δὲ καὶ ἄλλην ἕξιν οἱ Μεθοδισταὶ, ἕξιν δυσάρεστον καὶ ταραχώδη, ἤτοι μετανοοῦσι στενάζοντες καὶ κλαίοντες γεγωνυίᾳ τῇ φωνῇ, ἐνῷ ἱεροκηρύττει ὁ ἐφημέριος.

Ὅτε εἰσῆλθον εἰς τὸν ναὸν, γυμνὸν πάσης ζωγραφίας καὶ παντὸς ἀρχιτεκτονικοῦ κοσμήματος, ἐκυριεύθην ὑπὸ λύπης. Μοὶ ἐφάνη ὅτι εἰσῆλθον εἰς εὐρὺ νεκροταφεῖον, καὶ ὅτι οἱ παρεστῶτες ἦσαν τεταριχευμένοι νεκροί. Ὁ ἱεροκήρυξ, ἀναβὰς εἰς τὸν ἄμβωνα, προέτρεψε τὸ ἀκροατήριον νὰ μετανοήσῃ. Καὶ εὐθὺς ἠκούσθη βαθεῖα οἰμωγὴ πρός τινα γωνίαν.

— Τί τρέχει; ἠρώτησα τὸν γείτονά μου· μήπως τις ἐκακόπαθεν;

Ἀλλ' ὁ ἐρωτηθεὶς, ἀτενίσας με ἔκθαμβος, ἐσιώπα.

Ἐν τοσούτῳ νέος στεναγμὸς, θλιβερώτερος τοῦ πρώτου, ἀντήχησεν εἰς ἄλλο μέρος τῆς ἐκκλησίας.

— Θεέ μου! ἀνεφώνησα, καὶ ἄλλος πάσχει.

Ἀλλ' ἀντὶ ἀποκρίσεως ὁ γείτων μου ἐπεδόθη τρίτος εἰς οἰμωγὰς, ὁμοίας πρὸς ὠρυγὰς κυνὸς ἀπολέσαντος τὸν κύριον αὐτοῦ.

Καὶ μετ' ὀλίγον πάντες οἱ περιεστῶτες ἤρχησαν νὰ οἰμώζωσι· πάντες ἔκλαιον, ἐστέναζον, ἐγόγγυζον, ἐβρυχῶντο, καὶ ταῦτα πάντα πρὸς μετάνοιαν.

Οἱ δὲ τρομηταὶ ἢ *τρεμουλιάριδες* (Shakers) δὲν ἔχουσιν ἱεροκήρυκας, ἀλλὰ μένοντες ἐντὸς τοῦ ναοῦ, προσδοκῶσι νὰ καταβῇ ὁ Παράκλητος ὅπως ἐμπνεύσῃ τινὰ ἐξ αὐτῶν· διὸ οὐ μόνον ἄνδρες ἀλλὰ καὶ γυναῖκες, ἐμπνεόμεναι ὑπὸ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, ἔχουσι τὸ δικαίωμα τοῦ κηρύττειν. Τρόπον δὲ ἐπικλήσεως τοῦ Ἁγίου Πνεύματος ἔχουσι τὸ τρέμειν ἀπὸ κεφαλῆς μέχρι ποδῶν· καὶ ὁ τρόμος οὗτος διαρκεῖ πολλὰ λεπτὰ τῆς ὥρας. Ἐπὶ τέλους ὁ ἐμπνευσθεὶς, κοινοποιεῖ τὸ συμβὰν πρὸς τοὺς ἄλλους, οἵτινες παύουσι πάραυτα νὰ τρέμωσιν ὅπως ἀκροασθῶσιν εὐσεβάστως τὸν ἐμπνευσθέντα. Πολλάκις λαμβάνει τὸν λόγον γραῖα σχεδὸν παράφρων. Καὶ στενοχωροῦνται μὲν πάντες, ἀκροάζονται ὅμως μέχρι τέλους ἄνευ τῆς ἐλαχίστης διακοπῆς.

Οἱ δὲ Κουάκεροι πρὶν ἢ ἱεροκηρύξωσιν, ἐξαπλόνονται πρηνεῖς ὅπως ἐμπνευσθῶσι κάλλιον· μόνοι δὲ μεταξὺ τῶν ὀπαδῶν πασῶν τῶν ἄλλων αἱρέσεων, καὶ αὐτῶν τῶν ἱερέων τῆς καθολικῆς ἐκκλησίας, φέρουσιν ἰδιαίτερον ἔνδυμα ἐκτὸς τοῦ ναοῦ. Τὰ βρακία αὐτῶν εἶναι πλατέα, τὰ ὑποδήματα χονδρὰ, ὁ ἐπενδύτης μακρὸς καὶ ὁ πῖλος χαμηλὸς καὶ πλατύτατος. Καὶ αἱ γυναῖκες δὲ αὐτῶν φοροῦσιν ἀσχημότατον ἔνδυμα. Καὶ ἄνδρες καὶ γυναῖκες πίνουσι μόνον ὕδωρ, καὶ τρώγουσι λάχανα βραστὰ ἄνευ βουτύρου καὶ ἅλατος καὶ τὸ αἰώνιον *ροσμπίφ*. Εἶναι δὲ φιλόξενοι, φιλελεήμονες καὶ βοηθοῦσιν ἀλλήλους ὡς ἄλλοι ἀδελφοί.

Οἱ Ἀναβαπτισταὶ, ὑποδιαιρούμενοι εἰς πολλὰς αἱρέσεις, θεωροῦσιν ἑαυτοὺς κακῶς βαπτισθέντας ἐν Νεοεβοράκῳ, ἂν δὲν βυθισθῶσιν ὁλοσώματοι εἰς τὸν ποταμὸν τῆς Ἄρκτου μεταξὺ τοῦ χειμῶνος, τῇ ἐπιστασίᾳ κληρικοῦ τινος. Καθ' ἡμέραν ὡρισμένην πάντες οἱ μέλλοντες νὰ βαπτισθῶσιν, οἵτινες εἶναι ἔφηβοι, πορεύονται εἰς τὸν ποταμὸν, ὅπου ἀπεκδυόμενοι ῥίπτονται εἰς αὐτὸν κατακέφαλα· καὶ ἐὰν τύχῃ πεπαγωμένος συντρίβουσι τὸν πάγον. Οἱ ταλαίπωροι βαπτιζόμενοι ῥιγοῦσι, καὶ ῥιγοῦντες ψάλλουσιν

ὕμνους. Καί ποτε κληρικός τις, βαπτίζων νέαν, ἀφῆκεν αὐτὴν ἐξ ἀνεπιτηδειότητος εἰς τὸν ποταμὸν, εἰς ὃν καταποντισθεῖσα ἐγένετο ἄφαντος. Ὁ κληρικὸς ἀπεύθυνεν εὐχὰς πρὸς τὸν Κύριον, ὅστις ἐκάλεσεν εἰς τοὺς κόλπους αὐτοῦ τὴν νέαν μετὰ τὴν διὰ τοῦ βαπτίσματος ἐξάγνισιν, καὶ ἐξ‚‚κολούθησεν ἡ τελετὴ ἡσύχως.

Πρὸ δύο ἐτῶν οἱ Milliners, συνελθόντες εἰς Νέαν Ἰερσέϋ, ἀνέμενον τὴν συντέλειαν τοῦ κόσμου, προαναγγελθεῖσαν, κατ᾽ αὐτοὺς, ὑπὸ τῆς Βίβλου, ὡς μέλλουσαν ὁριστικῶς νὰ συμβῇ τὸν χρόνον ἐκεῖνον. Τρεῖς ἡμέρας καὶ τρεῖς νύκτας ἐστρατοπεδευμένοι προητοιμάζοντο εἰς θάνατον· ἐπειδὴ ὅμως ἡ συντέλεια δὲν ἦλθεν, πολλοὶ ἀγανακτήσαντες ἤλλαξαν πάραυτα θρησκείαν.

Ἐνταῦθα σημειωτέον ὅτι ἄνευ τῆς ἐλαχίστης τύψεως τῆς συνειδήσεως οἱ Ἀμερικανοὶ ἀλλάζουσι θρησκείαν, ὅταν μάλιστα εὑρίσκωσι συμφέρον εἰς τὴν ἀλλαγήν. Ἐγνώρισα ἐν Νεοεβοράκῳ Ἀμερικανὸν τιμώμενον παρὰ πάντων καὶ ἄξιον τιμῆς, ὅστις πρῶτον μὲν ἐγένετο ἱερεὺς λουθηρανὸς, εἶτα ἐπισκοπικὸς, μετὰ ταῦτα πρεσβυτέριος καὶ ἐπὶ τέλους καθολικός. Καὶ τὸ περιεργότερον, ὁ ἀξιοσέβαστος αὐτὸς κληρικὸς εἵλκυσεν εἰς τὸ τελευταῖον θρήσκευμα καὶ πᾶν τὸ πνευματικὸν αὐτοῦ ποίμνιον.

Οἱ Ἀμερικανοὶ θεωροῦσι μέγα εὐεργέτημα ὅτι δὲν ὡρίσθη ὑπὸ τοῦ συντάγματος ἐπίσημος θρησκεία, συντηρουμένη δαπάνῃ τοῦ Κράτους· διότι, λέγουσιν, εἶναι δίκαιον νὰ συνεισφέρῃ ἕκαστος εἰς ἀμοιβὴν τῶν ἱερέων τῶν ὁποίων ἔχει ἀνάγκην.

Ὁπωςδήποτε, περιεργοτάτη εἶναι ἡ τάξις τῶν κερδοσκόπων εὐλαβῶν, οἵτινες μεταβαίνουσιν ἀπὸ μιᾶς εἰς ἄλλην αἵρεσιν, κατὰ τὸ συμφέρον αὐτῶν, ὁδηγούμενοι ὑπὸ τοῦ ἔρωτος τῶν ταλλήρων, ἅτινα εἶναι οἱ ἀληθινοὶ Θεοὶ τῶν Ἀμερικανῶν. Ἑταιρίαι ἁγίων κεφαλαιούχων μελετῶσι μετ᾽ ἐπιμελείας τὰ μέρη εἰς ἃ συνέρχονται οἱ ἄποικοι· καὶ ἅμα ἰδόντες ὅτι πρέπει νὰ κτισθῇ ἐκκλησία, ἀγοράζουσι τόπους καὶ ἀνεγείρουσι ναούς· ἐνοικιάζουσι δὲ τὰ στασείδια εἰς τοὺς νεήλυδας, καὶ βαπτίζουσι, καὶ νυμφεύουσι καὶ θάπτουσιν αὐτοὺς ἐπὶ εὐλόγῳ ἀμοιβῇ· ἀλλὰ καὶ σχολεῖα τῆς Κυριακῆς συνιστῶσιν, ἅτινα ἐπαυξάνουσι τὰ εἰσοδήματα τῶν ἁγίων αὐτῶν ἀνθρώπων.

Ἡ κερδοσκοπία ὅμως προβαίνει καὶ ποῤῥωτέρω· μετὰ τοὺς ναοὺς κατασκευάζουσι νεκροταφεῖα εἰς τὰ ὡραιότερα μέρη τῆς πόλεως· καὶ ὅταν ὁ πληθυσμὸς αὐξήσῃ, πωλοῦσιν αὐτὰ ἀντὶ ἁδρᾶς τιμῆς ὅπως κτισθῶσιν οἰκίαι· ἀφοῦ δὲ ἐκμεταλλεύσωσιν ἀποχρώντως τοὺς κατοίκους τῆς πόλεως ἐκείνης, μεταβαίνουσιν εἰς ἄλλην ἐπὶ τῷ αὐτῷ ὁσίῳ σκοπῷ.

Οὐχ ἧττον περιεργοτάτη εἶναι καὶ ἡ ἐπίσκεψις τῶν ἐκκλησιῶν τῶν Μαύρων. Εἴπομεν ἤδη πόσον τερατώδης εἶναι ἡ ἀποπομπὴ αὐτῶν ἀπὸ τῶν ναῶν εἰς οὓς ἐκκλησιάζονται οἱ Λευκοί. Ἕνεκα τούτου πολλοὶ ἐκείνων ἔφθασαν ν᾽ ἀμφιβάλλωσιν ἂν ὑπάρχῃ εἷς Θεὸς, ἢ ἐὰν ἑκάστη φυλὴ ἔχῃ καὶ Θεὸν ἴδιον, καὶ ἴδιον παράδεισον, καὶ ἰδίαν κόλασιν, ὡς ἔχει καὶ ἰδίους ἱερεῖς. Παρευρέθην εἰς ὁμιλίαν μαύρου ἱερέως, περιγράφοντος τὰς ἀῤῥήτους ἡδονὰς τοῦ παραδείσου καὶ τὴν φρίκην τῆς κολάσεως. « Ἡ κόλασις, ἔλεγεν ἀποτεινόμενος πρὸς πλῆθος Μαύρων, τῶν ὁποίων τὸ κτηνῶδες πρόσωπον ἡρμήνευε φόβον καὶ λύπην, ἡ κόλασις, ἀγαπητοί μου ἀδελφοὶ, εἶναι φρικώδης τόπος βασάνων ὅπου χιονίζει ἀδιακόπως, ὅπου ἡ χιὼν πίπτει ἀενάως εἰς τοὺς γυμνοὺς ὤμους τῶν ἁμαρτωλῶν τῶν καταδεδικασμένων εἰς αἰῶνας. Ἐκεῖ, ἀδελφοί μου, βλέπει τις μόνον πάλλας βάμβακος, σάκκους καφὲ, κιβώτια σάκχαρος, τὰ ὁποῖα ὁ Θεὸς ἐν τῇ δικαίᾳ αὐτοῦ ὀργῇ κατεδίκασε τοὺς ἁμαρτωλοὺς νὰ μεταφέρωσιν ἀκαταπαύστως εἰς τὰ πλοῖα χάριν φορτίου, ἅτινα ὅμως οὐδέποτε φορτόνονται! Ἡ κόλασις εἶναι ἡ βάσανος τῶν βασάνων, ἡ δυστυχία τῶν δυστυχιῶν· εἶναι ἐν συντόμῳ ἡ αἰώνιος ἐργασία, σύντροφον ἔχουσα τὸ αἰώνιον ψῦχος.»

Ταῦτα ἀκούοντες οἱ Μαῦροι ἀνετριχίαζον καὶ φρικωδῶς συνωφρυοῦντο.

« Ἐὰν ὅμως, ἐξηκολούθησεν ὁ ἱεροκήρυξ, ἀντὶ τῶν βασάνων τῆς κολάσεως γίνετε ἄξιοι τοῦ παραδείσου, ὁποία εὐδαιμονία εἰς ὑμᾶς! »

Τὰ πρόσωπα τῶν Μαύρων ἐγένοντο ἱλαρὰ, καὶ πολλοὶ αὐτῶν ἀνεκάγχασαν σπασμωδικῶς.

« Εἰς τὸν παράδεισον, ἀγαπητοί μου ἀδελφοὶ, εἶναι πάντοτε ζέστη, ζέστη ὁμοία πρὸς ἐκείνην ἥτις γονιμοποιεῖ τὴν φιλτάτην ἡμῶν Ἀφρικὴν καὶ καθιστᾷ παράδεισον τῆς γῆς τὴν Σενεγάλην, ταύτην μόνην ἔχουσα τὴν διαφορὰν ὅτι ἡ ζέστη τοῦ οὐρανοῦ εἶναι θερμοτέρα, καὶ ὅτι δὲν ἐργάζεται ἐκεῖ ὁ ἄνθρωπος. Ἐκεῖ, ἀγαπητοί μου ἀδελφοὶ, οἱ ἐκλεκτοὶ τοῦ Κυρίου οὔτε πάλλας βάμβακος, οὔτε κιβώτια σάκχαρος, οὔτε σάκκους καφὲ ἔχουσι νὰ μετακομίζωσι! Πλοῖα χάριν φορτίου δὲν ὑπάρχουσι, καὶ οἱ Μαῦροι τρώγουσιν ἀδιακόπως ἀξιόλογα φασώλια, μαγειρευμένα μὲ χοίρειον πάχος, ὁποῖον οὔτε ἐφάνη οὔτε ἠκούσθη εἰς τὴν γῆν! »

Οἱ Μαῦροι, ἀκούσαντες τὰ τελευταῖα ταῦτα λόγια ἐγέλασαν καὶ συνωμίλησαν· πολλοὶ δὲ καὶ ἔλειχον τὰ χείλη αὐτῶν.

« Λοιπὸν, ἀγαπητοί μου ἀδελφοὶ, συγκρίνετε· εἰς μὲν τὴν κόλασιν ἔχετε πάγους, καὶ ψύχη, καὶ πάλλας βάμβακος, καὶ κιβώτια σάκχαρος, καὶ σάκκους καφὲ, τοὺς ὁποίους πρέπει νὰ μεταφέρετε ἀδιακόπως εἰς πλοῖα μηδέποτε φορτονώμενα· εἰς δὲ τὸν παράδεισον, ἔχετε αἰωνίους ἡδονὰς, καὶ ζέστην αἰώνιον, καὶ ἀνάπαυσιν παντοτεινὴν, καὶ τὰ ὀρεκτικώτατα φαγητὰ τὰ ὁποῖα γνωρίζετε.»

— Ναὶ, χοίρειον πάχος, ἀνέκραξεν ἀφελῶς τις Μαῦρος, λείχων τὰ χείλη.

Καὶ μὴ νομίσῃ τις ὅτι λέγομεν ὑπερβολάς· διότι καὶ ἂν ἐπενοοῦμέν τι περὶ τῶν παραδοξολογιῶν τῶν Μαύρων ἐν ταῖς ἐκκλησίαις, θὰ ἦτο ὀλιγώτερον παράδοξον τῆς ἀληθείας. Οἱ Μαῦροι, πάντῃ διάφοροι τῶν Λευκῶν κατὰ τὰ ἤθη, δὲν κρύπτουσι τὰ αἰσθήματα ὅσα γεννᾷ ἐν αὐτοῖς ἡ ὁμιλία τοῦ ἱεροκήρυκος. Ἐνίοτε ὁ ἱεροκήρυξ ἀποκρίνεται εἰς τὰς ἐρωτήσεις αὐτῶν, καὶ ἡ ἐρωταπόκρισις μετατρέπεται εἰς ζωηροτάτην συζήτησιν. Σωροὶ λεγόντων καὶ ἀντιλεγόντων συγκροτοῦνται πάραυτα, καὶ πολλάκις ὁ ἱεροκήρυξ ἀδυνατῶν νὰ καθησυχάσῃ τὸ πλῆθος, καββαλικεύει τὸν ἄμβωνα, καὶ κραυγάζων ὡς δαιμονιῶν χειρονομεῖ ὡς μύλος.

Σημειωτέον δὲ ὅτι ἐν Ἀμερικῇ δὲν σέβονται τοὺς ναοὺς ὅπως ἡμεῖς ἐν Εὐρώπῃ. Οἱ ἰδιοκτῆται τῶν ἐκκλησιῶν ἐνοικιάζουσι κερδοσκοποῦντες αὐτοὺς εἰς μουσικὰς ἑταιρίας, εἰς ἐκθέτας διαφόρων πραγμάτων καὶ τὰ τοιαῦτα. Οὐδεὶς δὲ ἀπορεῖ διὰ τοῦτο, ἀλλὰ καὶ ὀρθὸν εὑρίσκει νὰ κερδήσῃ οὕτως ὁ ἰδιοκτήτης τῆς ἐκκλησίας κατὰ τὰς ἡμέρας καθ᾽ ἃς δὲν τελεῖται ἱεροτελεστία. Τοῦτο γίνεται καὶ εἰς αὐτοὺς τῶν Καθολικῶν τοὺς ναούς· πολλάκις δὲ καὶ αὐτοὶ οἱ ἱερεῖς προτρέπουσιν ἀπὸ τοῦ ἄμβωνος τοὺς πιστοὺς νὰ συντρέξωσιν εἰς ὑποστήριξιν τοῦ βιομηχανικοῦ ἔργου τοῦ γινομένου ἐν τῷ ναῷ.

Ὑπάρχει δὲ καί τις θρησκευτικὴ αἵρεσις τὴν ὁποίαν δὲν πρέπει νὰ λησμονήσωμεν. Οἱ ὀπαδοὶ αὐτῆς, λίαν φιλελεήμονες καὶ πρᾶοι, κύριον δόγμα ἔχουσι τὴν ἐξάλειψιν τοῦ ἀνθρωπίνου γένους, οὐχὶ διὰ τρόπου βιαίου, ἀλλὰ καταδικάζοντες ἑαυτοὺς εἰς αἰωνίαν ἀγαμίαν· καὶ τοῦτο διότι ἔχουσι τὴν πεποίθησιν ὅτι ὁ ἄνθρωπος ἐγεννήθη κακὸς καὶ ὅτι εἶναι ἀνεπίδεκτος τελειοποιήσεως. Τὴν ἀπόδειξιν δὲ τούτου εὑρίσκουσιν ἐν τῇ Γραφῇ, τὴν ὁποίαν θεωροῦσιν ὡς βιβλίον τοῦ Θεοῦ. Κατ᾽ αὐτοὺς, πάντα τὰ ἐγκλήματα, πᾶσαι αἱ ἐλλείψεις, πάντα τὰ πάθη καὶ πάντα τὰ ἐπονείδιστα ἐλαττώματα, ἅτινα καὶ σήμερον μολύνουσι τοὺς γεννηθέντας ἁμαρτωλοὺς ἀνθρώπους, εὑρίσκονται ἐν τῇ Γραφῇ· διὸ φρονοῦσιν ὅτι ὁ ἄνθρωπος δὲν ἐπλάσθη κατ᾽ εἰκόνα Θεοῦ, ἀλλ᾽ ὅτι ἐξ ἐναντίας εἶναι ὁλόκληρος δημιούργημα τοῦ διαβόλου· σταθμίζοντες δὲ τὰς σπανιωτάτας στιγμὰς τῆς ἐπὶ τῆς γῆς εὐτυχίας πρὸς τὰς παντοειδεῖς θλίψεις, φυσικάς τε καὶ ἠθικὰς, αἵτινες βασανίζουσιν ἡμᾶς, συμπεραίνουσιν ὅτι ὁ βίος εἶναι ἀπαίσιος, καὶ ὅτι προτιμότερον ἦτο ἂν δὲν ἐγεννώμεθα. Εἰ δέ τις ἀντείπῃ ὅτι ὁ βίος εἶναι δοκιμασία, καὶ ὅτι ὁ Θεὸς τιμωρεῖ μὲν τοὺς κακοὺς, ἀμείβει δὲ τοὺς ἀγαθοὺς, ἀποκρίνονται ὅτι δὲν νομίζουσιν ἑαυτοὺς ἔχοντας τὸ δικαίωμα νὰ ὑποβάλλωσιν εἰς τοιαύτην δοκιμασίαν τὰ τέκνα αὐτῶν, ἅτινα πιθανὸν νὰ ἐγεννῶντο ἄμοιρα τῶν ἀρετῶν ἐκείνων, αἱ ὁποῖαι εἶναι ἀναγκαῖαι πρὸς σωτηρίαν αὐτῶν. Ὁ Θεὸς, προσθέτουσι, δὲν τιμωρεῖ τοὺς μὴ γεννηθέντας· καὶ ἐπειδὴ ἡ μὲν ἀμοιβὴ εἶναι λαμπρὰ, ἡ δὲ τιμωρία αἰωνία, ἡ φρόνησις ὑπαγορεύει τὴν ἐγκράτειαν.

Οἱ ὀπαδοὶ τῆς αἱρέσεως ταύτης εἶναι καὶ φιλόξενοι καὶ εἰς ἄκρον φιλελεήμονες· ὑποδέχονται δὲ καὶ τρέφουσι δωρεὰν τοὺς ξένους δι᾽ ἐξόδων τῆς κοινότητος. Ἐὰν ὅμως ἡ ζωή σου τρέχῃ κίνδυνον, μὴ ἔλπιζε ἐπὶ τὴν συνδρομὴν τῶν *ἀγόνων*, ὅπως ὀνομάζουσιν αὐτοὺς οἱ ἄλλοι· διότι ἐπιθυμοῦντες, ὡς εἴδομεν, τὴν ἐξολόθρευσιν τοῦ ἀνθρωπίνου γένους, ἤθελον νομίσει ὅτι σὲ ἐγέννων ἂν συνέτρεχον εἰς τὴν σωτηρίαν σου. Ναὶ μὲν δὲν καταστρέφουσι τὴν ζωὴν ὡς δοθεῖσαν παρὰ Θεοῦ, ἀλλὰ καὶ οὐδὲν πράττουσιν ὅπως διατηρήσωσιν αὐτήν.

Ἔχουσι δὲ μεγαλοπρεπέστατον κατάστημα ἐπὶ ὑψηλῆς τοποθεσίας, ὅθεν φαίνεται λαμπρὸν τὸ πανόραμα τῆς φύσεως, εἰς τὸ ὁποῖον κατοικοῦσι καὶ ἄνδρες καὶ γυναῖκες· κατοικοῦσι δὲ ὅλως διόλου χωριστὰ καὶ μόνον εἰς τὴν ἐκκλησίαν συναντῶνται. Καλλιεργοῦσι δὲ ἰδίως τὴν γῆν καὶ ἐργαζόμενοι φοροῦσι μαύρην *βελάδαν* καὶ λευκὸν λαιμοδέτην. Εἰ δέ τις αὐτῶν παραβῇ ποτε τὸν κανόνα τῆς ἐγκρατείας, ἀποπέμπεται εἰς τὴν συνήθη κοινωνίαν τῶν ἀνθρώπων, τοὺς ὁποίους ὀνομάζουσι *παραγωγούς*. Ἀλλ᾽ ἐπειδὴ τὸ δόγμα αὐτῶν ἐπιτρέπει τὴν συγχώρησιν τῶν ἁμαρτιῶν καὶ τὴν συγκατάβασιν εἰς τὰς ἀνθρωπίνους ἀσθενείας, διευκολύνουσιν εἰς τοὺς παρεκτραπέντας τὴν εἰς τὸν κόσμον ἐπάνοδον, δωρούμενοι πρὸς αὐτοὺς ἱκανὸν ποσὸν χρημάτων. Βεβαιοῦσιν ὅτι πολλοὶ κατετάχθησαν εἰς τὴν αἵρεσιν τῶν *ἀγόνων*, ἔχοντες τὸν σκοπὸν νὰ παραβιάσωσι τοὺς κανόνας αὐτῆς ὅπως ἀνταμειβόμενοι ἀποδιωχθῶσιν.

Ἐναντία τῆς αἱρέσεως ταύτης πρεσβεύει ἡ πασίγνωστος τῶν Μορμόνων, παραδεχομένη τὴν πολυγαμίαν. Καὶ πολυγαμίαν λέγοντες δὲν ἐννοοῦμεν ἀθεμίτους σχέσεις, καθόσον οἱ περὶ τῆς διαγωγῆς τῶν γυναικῶν νόμοι τῶν Μορμόνων εἶναι αὐστηρότατοι, ἀλλὰ νόμιμον συμβίωσιν μετὰ πολλῶν συζύγων. Αἱ γυναῖκες βεβαιοῦσιν ὅτι διάγουσι βίον ἀξιοζήλωτον, ὅτι ἡ ζηλοτυπία εἶναι πρὸς αὐτὰς ἄγνωστος καὶ ὅτι μεγίστη ὑπάρχει μεταξὺ τῶν διαφόρων συζύγων ἁρμονία. Φημίζεται μάλιστα κατὰ τοῦτο ἡ οἰκογένεια τοῦ Barley Pratt, ἐννέα ἔχοντος γυναῖκας συζώσας ὡς ἀδελφὰς καὶ τριάκοντα τρία τέκνα. Μία τῶν γυναικῶν αὐτοῦ, ἡ Κ. Βελίνδα Μάρδεν, νέα ὡραία, ἐρασμία καὶ εὐφυὴς, ἐξέδοτο οὐ πρὸ πολλοῦ εἰς φῶς βιβλίδιον, ἐν ᾧ ζητεῖ ν᾽ ἀπο-

δείξῃ ὅτι τὴν πολυγαμίαν ἐπιτρέπει αὐτὸς ὁ Θεὸς, καὶ ὅτι περιέχει τὰ στοιχεῖα τῆς ἐν τῷ παρόντι κόσμῳ τελείας εὐδαιμονίας. Προστίθησι δὲ καὶ τοῦτο, ὅτι ἡ φράσις *μέγας πολύγαμος* εἶναι συνώνυμος πρὸς τὴν *μέγας ἅγιος*, καὶ ὅτι ἡδύνει τὰς ἀκοὰς τοῦ Αἰωνίου.

Ἀπατᾶται ὅμως ἡ Κ. Βελίνδα, ἐκθειάζουσα τὸ σύστημα τῆς πολυγαμίας, διότι οὐδεμία γυνὴ, ἀληθῶς ἀγαπῶσα τὸν σύζυγον αὐτῆς, παραδέχεται αὐτό. Τὸ κατ' ἐμὲ τοὐλάχιστον εἶναι ἀδύνατον νὰ πιστεύσω, ὅ,τι καὶ ἂν λέγουσιν αἱ Μορμόναι, ὅτι λαλοῦσιν εἰλικρινῶς. Ὁ ἔρως, ὡς ἐρρέθη, εἶναι ὑπερφιλαυτία μεταξὺ δύο, ἐκείνης καὶ ἐκείνου, ἐκείνου καὶ ἐκείνης· πᾶν ἄλλο εἶναι πλάνη καὶ παρὰ φύσιν.

Χάριν δὲ δικαιοσύνης λέγομεν ὅτι οἱ ἐξωτερικοὶ τρόποι τῶν Μορμόνων οὐδαμῶς προσβάλλουσι καὶ τὴν αὐστηροτάτην ἠθικήν. Οἱ μὲν ἄνδρες μένουσι πιστοὶ πρὸς τὰς *γυναῖκας αὐτῶν*, αἱ δὲ γυναῖκες πρὸς τὸν *ἴδιον σύζυγον*. Πᾶσαι αἱ γυναῖκες ἑνὸς *ἁγίου* ζῶσιν ἐν τῇ αὐτῇ οἰκίᾳ, ἔχουσιν ἴδιον δωμάτιον καὶ τρώγουσιν εἰς τὴν αὐτὴν τράπεζαν, καθόσον μάλιστα οἱ μορμονικοὶ νόμοι συνιστῶσι πρὸς πάντας τὴν ἀδελφικὴν ἀγάπην ὡς τὴν πρωτίστην τῶν ἀρετῶν. Καταγίνονται ἀλληλοδιαδόχως εἰς τὰ τῆς οἰκονομίας, ἐνίοτε δὲ καὶ εἰς μικράν τινα βιομηχανίαν, ὡς παραδείγματος χάριν ῥάψιμον, πλέξιμον καὶ τοιαῦτα. Πάντα δὲ τὰ τέκνα τοῦ ἀνδρὸς πρέπει ν' ἀγαπῶνται ἐξ ἴσου παρ' αὐτῶν, καὶ χάριν δικαιοσύνης λέγομεν ὅτι ἐν γένει συμμορφοῦνται πρὸς τὸν νόμον τοῦτον. Οὐδέποτε γίνονται δεκταὶ εἰς τὰ κοινὰ συμβούλια, ἀλλὰ περιορίζονται εἰς τὸ νὰ περιποιῶνται καὶ ἀγαπῶσι τοὺς δούλους τοῦ Θεοῦ. Οἱ ὀπαδοὶ τῆς μόλις γεννηθείσης ταύτης αἱρέσεως, συνοικισθέντες περὶ τὴν μεγάλην λίμνην Σαλὲ, προκόπτουσιν ἰδιαζόντως. Ἔχουσι δὲ καὶ πόλεις καλῶς ᾠκοδομημένας, καὶ ἐμπορίαν καθ' ἑκάστην ἀναπτυσσομένην. Οἱ προσερχόμενοι εἰς τὴν αἵρεσιν αὐτὴν γίνονται προθύμως δεκτοὶ καὶ εὑρίσκουσιν ἔργον ἐπικερδές.

Ἐπειδὴ ἑκάστη αἵρεσις ἀξιοῖ ἑαυτὴν ἠθικωτέραν καὶ ἐντελεστέραν τῶν λοιπῶν, καὶ οἱ Μορμόνοι καυχῶνται ὅτι γίνονται παράδειγμα ἠθικῆς καὶ κοινωνικῆς ὀργανώσεως τέλειον. Πιστεύουσιν ὅτι ἐκπληροῦσιν ἀκριβῶς τοὺς νόμους τῆς φύσεως, καὶ θεωροῦσιν ἠθικώτερον νὰ ὁμολογῶσιν ἀπροκαλύπτως αὐτοὺς, ἢ νὰ παραβιάζωσιν αὐτοὺς ὑποκριτικῶς, ὡς λέγουσιν, ὑπὸ τὸ πρόσχημα ψευδοῦς ἀρετῆς.

Ὁπωσδήποτε, προτρέπω τὰς ἀναγνωστρίας μου νὰ μὴ ἀφήσωσι τοὺς ἄνδρας αὐτῶν νὰ ἐπισκεφθῶσι τὴν μεγάλην λίμνην Σαλέ.

Ἐδημοσιεύθη πρό τινος καιροῦ ἐν Γερμανίᾳ ἱστορία τῶν Μορμόνων, διαλαμβάνουσα καὶ περὶ τοῦ ἀριθμοῦ αὐτῶν. Οἱ ἐν Ἀμερικῇ συμποσοῦνται εἰς 68,700 ψυχὰς, ὧν 38,000 μὲν κατοικοῦσιν ἐν Ὑτὰχ, 5,000 ἐν Νεοεβοράκῳ, 4,000 ἐν Καλλιφορνίᾳ, 5,000 ἐν τῇ Νέα Σκωτίᾳ καὶ τῷ Καναδᾷ καὶ 5,000 ἐν τῇ μεσημβρινῇ Ἀμερικῇ καὶ ταῖς νήσοις. Ἐν δὲ τῇ Εὐρώπῃ ὑπάρχουσι 39,000, ὧν 32,000 μὲν ἐν Ἀγγλίᾳ καὶ Ἰρλανδίᾳ, 5,000 ἐν Σκανδιναυίᾳ, 1000 ἐν Γερμανίᾳ καὶ Ἑλβετίᾳ, 500 ἐν Γαλλίᾳ καὶ οἱ λοιποὶ ἀλλαχοῦ. Εὑρίσκονται δὲ καὶ ἐν Ἀσίᾳ 1000, ἐν Ὠκεανίᾳ 2,400 καὶ περὶ τοὺς 100 ἐν Ἀφρικῇ· ὑπάρχουσι δὲ καὶ 800 σχισματικοί. Ἐν συνόλῳ οἱ ὀπαδοὶ τῆς αἱρέσεως ταύτης εἶναι ὑπὲρ τὰς 126,000.

Οἱ ἐν Ὑτὰχ Μορμόνοι δὲν ἀνήγειραν ἄχρις ὥρας ναὸν, τὸν ὁποῖον νὰ θεωρῶσιν ἄξιον τῆς θρησκείας αὐτῶν. Λέγουσιν ὅμως ὅτι θέλουσιν οἰκοδομήσει ἕνα, οὗτινος οἱ τοῖχοι θὰ ἔχωσι δεκαὲξ μὲν ποδῶν πάχος κατὰ τὴν βάσιν, ἓξ δὲ πύργους, τὸ δὲ κτίριον θέλει ἔχει 186 καὶ ἡμίσεως μῆκος καὶ 99 πλάτος.

Ἡ Κυριακὴ, ἡμέρα ἀναπαύσεως καὶ παρὰ τοῖς Ἀμερικανοῖς, τηρεῖται μετὰ μεγίστης αὐστηρότητος· πρὸ εἴκοσι μάλιστα ἐτῶν, ὅπως ἐμποδίσωσι τὴν κυκλοφορίαν τῶν ἁμαξῶν, ἔρριπτον θρανία εἰς τοὺς δρόμους καὶ ἔφρασσον αὐτοὺς δι' ἀλύσεων. Ἀλλὰ καὶ σήμερον τὰ λεωφορεῖα, χάριν τῆς ψυχικῆς αὐτῶν σωτηρίας, δὲν ἔχουσι τὴν ἄδειαν νὰ περιφέρωνται τὴν Κυριακήν. Ἀπ' ἐναντίας τὰ ἰδιωτικὰ ὀχήματα καὶ αἱ ἀτμάμαξαι φαίνονται ὅτι δὲν ἁμαρτάνουσιν ἐργαζόμεναι ὡς καὶ τὰς ἄλλας ἡμέρας.

Τὰ ἐργαστήρια κλείονται τὴν Κυριακὴν, πλὴν τῶν καπηλείων καὶ τῶν πωλούντων καπνόν· ἀλλὰ διὰ τί ἐκείνων μὲν οἱ διευθυνταὶ κολάζονται τούτων δὲ οὐχὶ, δὲν ἐννοῶ.

Καὶ αἱ ἐφημερίδες ἁμαρτάνουσιν ὡσαύτως ἐὰν φανῶσι τὴν Κυριακὴν ἔχουσαι τὸ σύνηθες μέγεθος· δὲν ἁμαρτάνουσιν ὅμως ἐκδιδόμεναι μικρότεραι.

Τὰ παιδία τὰ πωλοῦντα τὴν Κυριακὴν τὰς ἐφημερίδας δὲν ἁμαρτάνουσιν, ἐνῷ ἂν πωλήσῃ τοιαύτην ἀνὴρ καταδικάζεται εἰς τὸ πῦρ τὸ ἐξώτερον.

Ἐνοχος ἐπίσης μεγίστου ἁμαρτήματος καθίσταται ὁ κρεωπώλης, ὁ τολμῶν νὰ πωλήσῃ κρέας τὴν Κυριακήν· ὁ μάγειρος ὅμως ὁ παρασκευάζων αὐτὸ εἰσέρχεται εἰς τὸν παράδεισον.

Ἐάν τις μουσικὸς μετάσχῃ τὴν Κυριακὴν ἁρμονικῆς τινος συμφωνίας τιμωρεῖται ὑπὸ τοῦ Θεοῦ· δὲν τιμωρεῖται ὅμως προπορευόμενος τῶν λειψάνων των νεκρῶν, ἅτινα μεταφέρονται πολυάριθμα τὰς Κυριακὰς εἰς τὰ νεκροταφεῖα, καὶ παίζων ἤχους βεβήλους. Ἐπειδὴ δὲ οἱ Ἀμερικανοὶ εἶναι ἐμπειρότατοι περὶ τὸ ὑπεκφεύγειν τὰς δυσκολίας, συνέταξαν ἐπίτηδες διὰ τὰς Κυριακὰς *ἱερὰς πόλκας*, *καταγυκτικὰς μαζούρκας*, *βάλσια τῆς Γραφῆς*, *γαλὸπ ἐπουράνιον* καὶ *ὀρθοδόξους κουατρίλιας*.

Ἰδοὺ δὲ πῶς διάγουσι τὴν Κυριακὴν οἱ ἐν τοῖς οἰκοτροφείοις. Μετὰ τὴν ἱερουργίαν καὶ τὴν διδασκαλίαν ἐν τῷ Κυριακῷ σχολείῳ (sunday school), ἄρχονται τὰ μετὰ μεσημβρίαν ἀναγνώσματα καὶ οἱ ψαλμοί· διαρκεῖ δὲ τοῦτο ἓξ ὥρας κατὰ συνέχειαν. Καὶ ἐὰν ἐν τῷ μεταξὺ ἔλθῃ τις ξένος, εἰσάγεται ἀταράχως, λαμβάνει βιβλίον καὶ μετέχει τῆς ἀναγνώσεως καὶ τοῦ ᾄσματος.

Μικρὸν κατὰ μικρὸν, ὁ ὕπνος κυριεύει τὰ παιδία, τὰ βιβλία πίπτουσιν ἀπὸ τῶν χειρῶν, τὰ χασμήματα πολυπλασιάζονται καὶ οἱ ῥογχασμοὶ καθίστανται γενικοί. Καί ποτε γραίας τινὸς, πολλάκις χασμηθείσης, ἐξηρθρώθη ἡ σιαγών· καὶ ἐπειδὴ δὲν ἐδύνατο νὰ κλείσῃ τὸ στόμα κατετρόμαξαν πάντες· ἀλλὰ μετ' ὀλίγον ἐπεδόθησαν εἰς γέλωτα καὶ σαρκασμούς.

Ἕνεκα τῆς αὐστηρότητος ταύτης πολλοὶ ἐνηγκαλίσθησαν τὸν καθολικισμόν.

Ἀμερικανός τις εἶχε τὴν συνήθειαν νὰ καλῇ τὸ ἑσπέρας ἑκάστου Σαββάτου φίλους τινὰς εἰς τὴν οἰκίαν αὐτοῦ ὅπως παίξωσι χαρτία· ἡ δὲ μήτηρ αὐτοῦ, ἀξιοῦσα αὐστηροτάτην τήρησιν τῆς Κυριακῆς, ἠγρύπνει πλησίον τοῦ δωματίου ὅπου ἔπαιζον, καὶ ἅμα σημαίνοντος μεσονυκτίου, προσερχομένη μετὰ σπουδῆς ἔλεγε·

— Κύριοι, ἐσήμανε μεσονύκτιον, καὶ, ὡς δὲν ἀγνοεῖτε, ἀρχίζει ἡ Κυριακὴ, τὴν ὁποίαν χρεωστοῦμεν ν' ἀφιερόνωμεν εἰς εὐσεβῆ ἔργα.

— Μάνα μου, ἀπεκρίνετο ὁ νέος, μετὰ δύο λεπτὰ τελειόνομεν.

— Ἀδύνατον! ἀνέκραζεν ἐκείνη.

Καὶ ὁ νέος ἀγανακτήσας διὰ τὴν τόσην αὐστηρότητα, ἀλλὰ καὶ μὴ θέλων νὰ δυσαρεστήσῃ τὴν μητέρα αὐτοῦ, ἐνηγκαλίσθη τὸν καθολικισμὸν, ἐπιτρέποντα νὰ παίζῃ ὁ θέλων χαρτία καὶ μετὰ τὸ μεσονύκτιον τοῦ Σαββάτου.

Ἐν Βοστόνῃ εἶδον τοὺς πόδας κυμβάλου ἐπιμελῶς περιτετυλιγμένους ἕως ἄνω· ἐρωτήσας δὲ τὸν λόγον, ἔμαθον ὅτι γίνεται τοῦτο διότι θεωρεῖται ἄσεμνος τῶν ποδῶν ἡ γυμνότης.

(Ἕπεται συνέχεια.)

Ο ΠΟΛΙΤΙΚΟΣ ΒΙΟΣ ΕΝ ΑΓΓΛΙΑι.

Α'. — ΕΚΛΟΓΑΙ ΚΑΙ ΒΟΥΛΗ ΤΩΝ ΚΟΙΝΟΤΗΤΩΝ (*).

Ὁ κρίνων ἐκ τῶν φαινομένων περὶ τῆς ἐκτάσεως τῶν προνομίων τοῦ στέμματος ἐν τῇ Μεγάλῃ Βρεττανίᾳ ἐκτίθεται εἰς πολλὰς διαβουκολήσεις. Ἐὰν πιστεύσω τὴν ἐπίσημον γλῶσσαν, ἡ βασίλισσα εἶναι ὁ ἀρχηγὸς τοῦ κράτους, τῆς θρησκείας, τοῦ στρατοῦ καὶ τοῦ ναυτικοῦ. Ἅπαντες οἱ κλάδοι τῆς δημοσίας ὑπηρεσίας φέρουσι τὸ ὄνομα καὶ σκεπάζονται ὑπὸ τὰ σήματα αὐτῆς. « Πηγὴ τῆς δικαιοσύνης καὶ τῶν τιμῶν, » αὐτή ἐστιν ἡ κρήνη ἐξ ἧς ὑποτίθεται ὅτι ἐκθρώσκουσιν οἱ τῆς εὐγενείας τίτλοι καὶ πᾶσαι αἵ τε στρατιωτικαὶ καὶ αἱ πολιτικαὶ διακρίσεις. Τὸ πρόσωπον αὐτῆς ἱερὸν· κηρύττει εἰρήνην καὶ πόλεμον, δεξιοῦται πρέσβεις καὶ ὑπογράφει συνθήκας. Ἀλλ' ἂν μικρόν τις ἀνασκάψῃ τὴν ἐπιφάνειαν καὶ εἰσδύσῃ εἰς τὸν βυθὸν, εὐθέως βλέπει ἅφαντον ἔργῳ μέγα μέρος τῆς πεπλασμένης ταύτης ἀρχῆς. Ἐν Ἀγγλίᾳ τὸ πᾶν γίνεται ἐν ὀνόματι τῆς βασιλίσσης ἀλλὰ, συνελόντι εἰπεῖν, τὸ πᾶν γίνεται ὑπὸ τοῦ ἔθνους. Τὸ βασιλικὸν προνόμιον εἶναι πολλῷ μᾶλλον ἀξίωμα ἢ λειτουργία ἐν τῷ κράτει. Ἡ δύναμις τῆς μοναρχίας ἔγκειται κυρίως ἐν τῇ παρ' αὐτῆς ἐκπεμπομένῃ γοητείᾳ καὶ ἐν τῷ χαρακτῆρι τοῦ ἡγεμόνος. Ἡ βασίλισσα Βικτωρία ἀπολαύει σεβασμοῦ διὰ τὴν τάξιν ἣν ἐκ γενετῆς κατέχει, ἔτι δὲ, καὶ πολλῷ μᾶλλον, διὰ τὰς οἰκογενειακὰς ἀρετὰς καὶ τὰς δυστυχίας. Χήρας καὶ μητρὸς, μόνη ἡ ἐμφάνισις αὐτῆς ἀναζωπυροῖ τὰ ἱπποτικὰ αἰσθήματα τὰ βαθέως ἐντετυπωμένα ἐν ταῖς ἀγγλικαῖς καρδίαις. Ὑπακούουσιν αὐτῇ τοσούτῳ προθυμότερον καθ' ὅσον αὐτὴ μὲν οὐδὲν προστάσσει, οὐδεὶς δὲ φόβος ὑπάρχει ἀναμεμιγμένος εἰς τὰς τιμὰς τὰς ἀποδιδομένας οὐχὶ εἰς τὰ προνόμια ἀλλ' εἰς τὰς ἐπιθυμίας ἢ τὰς παρακελεύσεις αὐτῆς. Ἂν ποτ' ἐξέλθῃ τῆς μονώσεως καὶ τῆς σιωπῆς ὅπως ἀποδακρύσῃ δυστυχήματά τινα σιδηροδρομικὰ ἢ ἀποδοκιμάσῃ τέρψεις συνεπαγούσας κίνδυνον τῇ ἀνθρωπίνῃ ζωῇ, πολλάκις αἱ ἀνακοινώσεις αὗται, εἰς ἁπλούστατον ὕφος γεγραμμέναι, ἀποκαλύπτον τὴν γυναικείαν καρδίαν, ἐπιδρῶσι πολλῷ πλεῖον ἐπὶ τῶν ἠθῶν ἢ διατάγματα περιβεβλημένα τὴν σφραγῖδα τοῦ κράτους. Ἄλλως τε τί δύναται ἔξω τοῦ νόμου καὶ τῆς θελήσεως τῶν ὑπηκόων; τὸ δικαίωμα τῆς χάριτος ἀσκεῖ ὑπὸ τὴν εὐθύνην τοῦ

(*) Ἀποσπᾶται ἐκ τῆς ἐν τῇ Ἐπιθεωρήσει τῶν δύο Κόσμων μακροτάτης πραγματείας τοῦ διασήμου Ἀλφόνσου Ἐσκουίρου περὶ τῆς Ἀγγλίας καὶ τοῦ ἀγγλικοῦ βίου. Σ. Μ.

ὑπουργοῦ χαλινουμένου ὑπὸ τῶν ἀπαιτήσεων τῆς κοινῆς γνώμης. Τὸ σύνταγμα παρέχει αὐτῇ τὸ δικαίωμα τοῦ διαλύειν τὴν βουλὴν τῶν κοινοτήτων καὶ ἐν ἀνάγκῃ ἡ ἡγεμονικὴ ἀρχὴ μόνον μετὰ τριῶν ἐτῶν παρέλευσιν ὑποχρεοῦται νὰ καλέσῃ νέαν βουλήν· ἀλλὰ τίς ψηφίζει τότε τὰς δαπάνας; Τῷ ὄντι οἱ ἐν Ἀγγλίᾳ θεσμοὶ ὁμοιάζουσι πρὸς κτίριον βάσιν μὲν ἔχον τὴν ἐλευθερίαν, τὴν δὲ βασιλείαν κορωνίδα.

Ὅθεν, ὑπὸ λίαν περιωρισμένην μοναρχίαν, ἐν αὐτῷ τῷ λαῷ ἀναζητητέαι καὶ μελετητέαι αἱ πηγαὶ τοῦ πολιτικοῦ βίου. Ἀσχολοῦμαι δὲ νῦν περὶ μόνας τὰς ἐκλογὰς καὶ τὴν βουλὴν τῶν κοινοτήτων, διότι ταῦτα κυρίως τὰ δύο στοιχεῖα τηροῦσιν ἀκμαῖον καὶ διαρκῆ τὸν μηχανισμὸν τῶν ἀγγλικῶν θεσμῶν. Περὶ δὲ τοῦ τύπου τῆς παρ' αὐτοῖς κυβερνήσεως, ἂν καὶ οἱ γείτονες ἡμῶν περὶ πολλοῦ ποιοῦνται αὐτόν, ἴσως αὐτοὶ δὲν εἶναι οἱ κρείττονες δικασταὶ τῶν ἐξ αὐτῆς ὠφελειῶν. Ἡ ἐλευθερία εἶναι ἀναγκαία εἰς τὴν ζωὴν τῶν λαῶν ὅσον ὁ ἀναπνεόμενος ἀὴρ εἰς τὴν τῶν ὀργανικῶν ὄντων, τὰ δὲ ἔθνη τότε μόνον κατανοοῦσι τὴν ἀξίαν αὐτῆς ὅταν ἀπολεσθῇ.

Α'.

Εἶδον δύο γενικὰς ἐκλογὰς ἐν Ἀγγλίᾳ, καὶ τὴν ἐσχάτην, τῷ 1865, μεταξὺ καιρῶν ὧν ἀρκεῖ μόνη ἡ ἁπλῆ ὑπόμνησις. Τὸ κοινοβούλιον οὗ τινος ὁ λόρδος Πάλμερστων ἐγένετο ἡ ψυχή, εἶχεν ἀποθάνει, κατὰ τὸ δὴ λεχθέν, ἐκ φυσικοῦ θανάτου. Ἔξω μὲν ὁ πολιτικὸς ὁρίζων κεκαλυμμένος ὑπὸ νεφῶν. Ἡ Πρωσία, προαλειφομένη ἐν τῷ σκότει εἰς ἐπιχειρήσεις παρατολμοτέρας, κωφεύσασα εἰς τὰς ἀπειλὰς τοῦ λόρδου Ῥώσελ, κατειργάζετο τὴν ταπείνωσιν καὶ τὸν διαμελισμὸν τῆς Δανιμαρκίας. Ἡ γιγάντειος πάλη μεταξὺ βορείων καὶ νοτείων ἐν Ἀμερικῇ ἐπερατοῦτο διὰ τῆς πτώσεως τῆς Ῥισμόνδης, ἀνακυκήσασα στίφη παθῶν καὶ ἀποζηράνασα ἐπὶ πολὺ ἐν αὐτῇ τῇ πηγῇ τὸν βιομηχανικὸν πλοῦτον τῆς Λαγκασχίρης. Μεταξὺ τῶν σεισμῶν τούτων τῶν δύο κόσμων ἡ Μεγάλη Βρεττανία εἶχε τετηρημένην τελείαν οὐδετερότητα, δι' ἣν ἀπέναντι τῆς Γερμανίας τοὐλάχιστον, ἠγανάκτει καθ' ἑαυτὴν ἡ ἐθνικὴ αὐτῆς τιμή. Ἔσω δὲ ὁ τόπος ἐγαληνία· ἡ φιλελευθέρα μερὶς ἐκράτει ἀπὸ ἓξ ἤδη ἐτῶν τῆς ἐξουσίας, καὶ, χάρις τῇ δεξιότητι τοῦ πρωθυπουργοῦ, διεῖπεν αὐτὴν ἐλαφρόχειρ. Ὁ ἐπιεικὴς χαρακτὴρ τοῦ λόρδου Παλμερστῶνος, ἡ προβεβηκυῖα αὐτοῦ ἡλικία, ἡ εὐρεῖα πεῖρα, ἐξυπηρετουμένη καὶ ὑπὸ θαυμασίας ἑτοιμότητος, συνεπήγαγον μεταξὺ *οὐίγων* καὶ *τόρεων* ἀνακωχὴν ἐξ ἐκείνων, αἵτινες ἐν τῷ βίῳ ἐλευθέρου λαοῦ ἐπ' ἐλάχιστον διαρκοῦσιν. Ἐν Ἀγγλίᾳ δυνατὴ μὲν ἐνίοτε ἡ συμμαχία τῶν δοξασιῶν, ἡ ἀφόπλισις ὅμως οὐδέποτε. Ἡ τέχνη μεθ' ἧς ὁ λόρδος Πάλμερστων ἐτηρεῖτο ἀρχηγέτης τῆς κυβερνήσεως ἀνῆκεν ἄλλως τε μᾶλλον εἰς εὐλυγισίαν τινὰ χαρακτῆρος καὶ ἐλαστικότητα ἀρχῶν περιτετυλιγμένας ὑπὸ ἦθος εὐθυμίας καὶ τόλμης ἢ εἰς ἣν εἶχε μεγάλην ἕξιν τοῦ μεταχειρίζεσθαι ἀνθρώπους τε καὶ πράγματα. Ὑπεξέφευγε τὰ ἐπικίνδυνα ζητήματα, καὶ ναύτης ἐπιδέξιος πολὺ πλέον ἐπεζήτει τὴν παράλλαξιν τοῦ τρικυμιώδους ἀκρωτηρίου ἢ τὴν εἰς αὐτὸ ἀπότομον προσέγγισιν. Ἀρκούντως συντηρητικὸς κατά τινας τόρεις, ἀρκούντως ἐλευθέριος κατὰ πολλοὺς τῶν οὐίγων ἐκράτει ἀμφοτέρων τῶν στρατοπέδων διὰ τῆς ἰδίας φρονήσεως. Ὁ ἰδιάζων αὐτῷ τρόπος πρὸς ἀπέλασιν τοῦ κεραυνοῦ μακρὰν τῆς σημαίας τῆς ἰδίας διοικήσεως ἦν ἡ ἀπ' αὐτῆς ἐξάλειψις τῶν χρωμάτων. Ὅθεν πάντες προέβλεπον ὅτι, τῆς στάθμης ταύτης ἐκλιπούσης, ἡ πάλη ἤθελεν ἀναγεννηθῇ μεταξὺ τῶν στοιχείων ἅτινα παρὼν κατεπράυνε διὰ βλέμματος ἢ λογοπαιγνίου. Αἱ ἐκλογαὶ λοιπὸν αἵτινες ἐπέκειντο μετὰ τὴν λύσιν τῆς βουλῆς (6 Ἰουλίου 1865) ἐνέβαλλον εἰς σπουδαιοτάτας μερίμνας τὴν Ἀγγλίαν. Ῥιζοσπάσται, φιλελεύθεροι καὶ τόρεις ἔμελλον νὰ συναντηθῶσιν ἐπὶ πεδίου, ἐφ' οὗ περίεργον ἅμα καὶ διδακτικὸν ἦτο ν' ἀκολουθήσῃ τις καὶ παρατηρήσῃ αὐτούς.

Αἱ δὲ ἐκλογαὶ αὗται ἔμελλον νὰ γείνωσιν ὑπὸ τὸν νόμον τοῦ 1832. Πάντες τὴν σήμερον ἀπονέμουσι δικαιοσύνην εἰς τὸν πρῶτον τοῦτον *reform bill* (¹)· καὶ αὐτοὶ δὲ οἱ τότε καταπολεμήσαντες αὐτὸν ἀναγνωρίζουσι νῦν ὅτι τὸ μέγα τοῦτο ἔργον ἀνέψυξε τὰς πηγὰς τῆς κοινοβουλευτικῆς δυνάμεως. Ἡ Ἀγγλία παρ' αὐτοῦ ἔχει τὴν κυβέρνησιν τῆς τελευταίας τριακονταετίας τὴν εἰς τηλικοῦτον ὕψος ἐγείρασαν τὸν χαρακτῆρα καὶ τὴν εὐτυχίαν τοῦ ἔθνους· παρ' αὐτοῦ ἔχει τὴν βουλὴν τῶν κοινοτήτων τὴν καταλύσασαν τοὺς ἀδίκους περὶ δημητριακῶν καρπῶν καὶ περὶ ναυτιλίας νόμους, καταστήσασαν τὴν ἐλευθέραν ἀνταλλαγὴν, ὁρίσασαν ἰσοτίμως τὴν ταχυδρομικὴν δαπάνην πασῶν τῶν ἐπιστολῶν ἐν τῷ ἡνωμένῳ βασιλείῳ καὶ ἀπεκδυσαμένην τὴν τῆς μητροπόλεως ἐπὶ τῶν ἀποικιῶν ἐξουσίαν. Ἂν καὶ οἱ γεννήτορες τοῦ πρώτου τούτου *reform act* μεθ' ὑπερβαλλούσης δειλίας ἐπέψαυσαν τοῦ παλαιοῦ τῆς διαφθορᾶς συστήματος, μετ' ἐπιτυχίας τοὐλάχιστον διώρθωσαν πολλὰς καταχρήσεις. Κρινέτωσαν δ' οἱ ἀναγνῶσται ἐξ ἑνὸς καὶ μόνου πράγματος. Ποῦ, ἔξω τῶν μυθιστορημάτων τοῦ παρελθόντος, ἀνευρίσκει τις τὰς σκηνὰς ὧν τὸ ἀληθὲς πάντες ἀνεγνώριζον πρὸ τριάκοντα ἐτῶν ἀναγινώσκοντες τὰ *Pickwick papers*; Τί ἐγένοντο τὰ στίφη ἐκεῖνα τῶν πρακτόρων, τῶν ἀγγελιαφόρων, τῶν σημαιοφόρων, τῶν μουσικῶν καὶ τῶν πυγμάχων τὰ λαμβάνοντα μισθὸν ἀνάλογον ταῖς ὑπηρεσίαις ἃς παρεῖχον; Τί ἀπομένει ἐκ τῶν ἀπαύστως κεκαλυμμένων τραπεζῶν ἐφ' ὧν ἐκάπνιζον ὀπτὰ κρέατα καὶ ἔῤῥεεν οἶνος, καὶ εἰς ἃς ἕκαστος ἐκλογεὺς παρεκάθητο δαπάνῃ τοῦ ὑποψηφίου; Τίς ἀκούει σήμερον περὶ ἀντιπάλων ἀπαγομένων βιαίως, μεθυσκανομένων καὶ κατακλειομένων μακρὰν τοῦ θεάτρου τῆς πόλεως καὶ τοῦ καταλόγου τῶν ψηφοφόρων; Πάντα ταῦτα, χάριτι θείᾳ, ἠφανίσθησαν ὑπὸ τὸ κράτος τοῦ νόμου εἰς ὃν ὁ λόρδος Ἰωάννης Ῥώσελ καὶ ὁ λόρδος Γρέϋ συνέδεσαν τὸ ἴδιον ὄνομα. Τὰ ὑφ' ἡμῶν περιγραφησόμενα ἀποτελοῦσιν μὲν ἧττον παράδοξον καὶ ἐπαγωγὸν περιγραφὴν ἠθῶν, τυγχάνουσιν ὅμως πολλῷ βεβαίως ἀξιώτερα μεγάλου καὶ ἐλευθέρου λαοῦ.

Κατὰ τὸ εἰωθὸς ἐντολὴ τῆς βασιλίσσης, *warrent*, ἐκέλευε τῷ 1865 τὸν λόρδον καγκελλάριον νὰ παρασκευάσῃ τὰ συγκλητικὰ γράμματα *writs*, καὶ πέμψῃ αὐτὰ ὅπου ἔδει. Ἐν ἑκάστῃ ἐκλογικῇ περιφερείᾳ ὑπάρχει δικαστὴς, γνωστὸς ὑπὸ τὸ ὄνομα *returning-officer*, παρηγγελμένος τὴν ἐπαγρύπνησιν ἐπὶ τὴν ἐνέργειαν τοῦ μεταξὺ τῶν πρώτων συνταγματικοῦ δικαιώματος. Καὶ ἐν μὲν ταῖς κομητείαις, ὁ δικαστὴς οὗτος εἶναι ὁ *sheriff*, ἐν δὲ ταῖς πόλεσι καὶ τοῖς *boroughs*, τὰ καθήκοντα ταῦτα ἐκτελοῦνται ὑπὸ τοῦ δημάρχου, τοῦ *bailli* ἢ παντὸς ἄλλου πολιτικοῦ λειτουργοῦ ἐπὶ τούτῳ διοριζομένου. Εἰς τοῦτον λοιπὸν τὸν *returning-officer* κατὰ φυσικὸν λόγον γράφει ὁ λόρδος καγκελλάριος τῆς Ἀγγλίας. Αἱ δὲ ἐκλογαὶ γίνονται ἐν μὲν τοῖς *boroughs* ἓξ ἡμέρας, ἐν δὲ ταῖς κομητείαις δώδεκα τὸ πολὺ μετὰ τὴν λῆψιν τῶν γραμμάτων. Ἄλλως τε ἐν ταῖς πλείσταις πόλεσι καὶ ἐν πολλαῖς μάλιστα ἐξοχαῖς ἡ κίνησις προηγεῖται κατὰ πολλὰς ἑβδομάδας, εἰ μή τινας μῆνας, τοῦ ἐπισήμου σημείου τῆς πάλης. Αἱ φατρίαι ἐξέλεξαν ἤδη ἐξ ἑκατέρων τῶν στρατοπέδων τὰ ὅπλα εἰσὶν ἕτοιμα καὶ οἱ πολεμισταὶ προσβλέπουσιν αὐτοῖς ἀσκαρδαμυκτί. Πῶς οἱ Ἄγγλοι νὰ μὴ ὦσι πρὸ πολλοῦ παρεσκευασμένοι εἰς τὴν μεγάλην ταύτην πρᾶξιν τοῦ δημοσίου βίου; Αἱ κῶμαι, αἱ ἐνορίαι, τὰ *hundreds*, αἱ κομητεῖαι συνείθισαν νὰ κυβερνῶνται ἀφ' ἑαυτῶν. Καθ' ἕκαστον ἔτος ἄνευ μηδεμιᾶς τοῦ κράτους ἐπεμβάσεως ἐκλέγουσι τοὺς πολιτικοὺς αὐτῶν ἄρχοντας. Ἡ θέλησις τοῦ λαοῦ ἐνταῦθα εἶναι ἡ πηγὴ ἁπασῶν σχεδὸν τῶν διοικητικῶν ἐξουσιῶν· διὸ καὶ ἡ συζήτησις κατέχει σπουδαιοτάτην θέσιν ἐν ταῖς πρὸς ἀλλήλους σχέσεσι τῶν πολιτῶν. Δύσκολον ἤθελεν εἶναι εἰς τὸν μὴ γινώσκοντα προηγουμένως τὸν τρόπον τῆς πολιτικῆς ἀνατροφῆς, ἣν διατίθεται κατ' ἰδίαν ἀρέσκειαν πᾶς κάτοικος τῆς Μεγάλης Βρεττανίας, νὰ κατανοήσῃ παρευθὺς τὸν χαρακτῆρα τῶν ἐκλογικῶν ἐργασιῶν.

Ἐν τῷ τόπῳ τοῦ *Mechanics' Institute*, οὐδὲν ἀθήναιον ἢ οὐδεμία ἄλλη φιλολογικὴ ἑταιρία ὑπάρχει ἄνευ ἰδίου *debating club*, καὶ οὐδεὶς τοιοῦτος σύλλογος (*club*) ἄνευ ἰδίων ῥητόρων. Συζητοῦνται δ' ἐκεῖ ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ ζητήματα ἠθικῆς, πολιτικῆς οἰκονομίας καὶ ἱστορίας, ὡς ἐν αἰθούσῃ ὁπλασκίας πνευματικῆς, ἔνθα ἕκαστος ἑδραιοῦται ἐν τῷ ἰδίῳ τρόπῳ τοῦ κρίνειν δι' αὐτῶν τῶν ἀγώνων οὓς ὑφίσταται ὅπως μεταδῶ εἰς τοὺς ἄλλους τὰς ἰδίας πεποιθήσεις. Ἐπειδὴ δὲ οἱ πλεῖστοι τῶν ἀναμιγνυομένων εἰς τὰς συζητήσεις ταύτας εἰσὶ νέοι, ἀποκτῶσι προσέτι ἀσκούμενοι τὴν τέχνην τοῦ ἐκλέγειν ἐπιχειρήματα, τοῦ ἀκουᾷν, οὕτως εἰπεῖν, καὶ μεταχειρίζεσθαι αὐτὰ ἐπιδεξίως. Ἕτοιμοι πρὸς τὸ ἀπαντᾷν, τολμηροὶ κατὰ τὴν ἔφοδον καὶ γεγυμνασμένοι εἰς σχήματά τινα τῆς ῥητορικῆς μονομαχίας, διδάσκονται ἐνωρὶς τὸν τρόπον τοῦ ὠφελεῖσθαι ἐκ τῶν σφαλμάτων τοῦ ἐναντίου, μάλιστα ὅταν μετ' αὐτῶν συμμαχῇ τὸ δικαίωμα καὶ ἡ δικαιοσύνη. Ἀξία θέας μοὶ φαίνεται ἡ ζέσις τοῦ δεῖνος ἀρχαρίου μεθ' ἧς ὑπερασπίζει τὴν Μαρίαν Στουάρτην κατὰ τῆς Ἐλισάβετ ἢ τὸν Κρόμουελ κατὰ Καρόλου τοῦ πρώτου· διότι ἀληθῶς μὲν τὰ πρόσωπα ταῦτα ἀνήκουσιν εἰς τὸ παρελθὸν, ἀλλὰ ποσάκις οἵ τε ἄνθρωποι καὶ τὰ σύγχρονα πράγματα μεταφέρονται αἴφνης ἐπὶ τοῦ πεδίου τῆς ἀμφισβητήσεως! Τοιαῦται ἑταιρίαι εἰσὶ πολλάκις ἄγνωστοι ἔξω τοῦ τόπου ἔνθα ἀνθοῦσιν· οὐχ ἧττον ὅμως ἐπιδρῶσι μεγάλως ἐπί τινων ἐκλεκτῶν νόων· ἔν τινι δ' αὐτῶν, τῷ *Tarbolton club*, ἐμορφώθη ὁ Σκῶτος Ῥοβέρτος Βούρνσιος.

Καὶ οἱ φοιτηταὶ δὲ τῶν Πανεπιστημίων ἀσκοῦνται τὸν αὐτὸν σχεδὸν τρόπον εἰς τὴν τέχνην τοῦ λέγειν (¹). Καὶ εὔκολος μὲν ἡ διαστροφὴ τοῦ ἐθίμου τούτου εἰς γελοῖον καὶ ἡ εὕρεσις δύο λεπτῶν ἐλαττωμάτων ἐν τῇ εὐγλωττίᾳ τῶν μόλις φυομένων Πὶττ καὶ Φὼξ, ὑπερβολῆς δηλονότι ῥητορείας καὶ ἐλλείψεως ἱκανῶν αἰτιολογημάτων· ἀλλὰ τίνα διαφεύγει ἡ ἐκ τῆς πάλης ταύτης καὶ τῶν ἀγώνων ἀρίστη παρασκευὴ εἰς τὸν δημόσιον βίον; Ὁ πολιτικὸς νοῦς παρὰ τοῖς Ἄγγλοις τυγχάνει δῶρον τῆς φύσεως, ἀναπτυσσόμενον ἐν τῇ νεολαίᾳ ὑπὸ τῶν οἰκογενειακῶν παραδόσεων, τῶν ἠθῶν τόπου ἐλευθέρου καὶ τῆς περὶ τὰς συζητήσεις ἕξεως. Οἱ γείτονες ἡμῶν πρεσβεύουσιν ὅτι ἔθνη μὴ ὁμιλοῦντα περὶ τῶν

(¹) Μεταῤῥυθμιστικὸν νόμον.

(¹) Ὑπάρχει, κυρίως ἐν Καταβριγίᾳ, ἀπὸ ἑξήκοντα ἐτῶν καὶ πλέον, ἡ περίφημος Union debating Society, ἧς ὁ Μακῶλαι, ὁ Βούλουερ, ὁ Θακεραι, ὁ Τέννυσων καὶ τοσοῦτοι ἄλλοι ὑπῆρξαν μέλη κατὰ τὸν μαθητικὸν αὐτῶν βίον. Ἡ ἑταιρία αὕτη πρὸ ἑνὸς ἢ δύο ἐτῶν ἐγκαθιδρύετο ἐν νέῳ κτιρίῳ καλῶς κεκοσμημένῳ, καλῶς εὐτρεπισμένῳ καὶ κεκτημένῳ βιβλιοθήκην ὀκτακισχιλιάτομον. Ἡ Ἕνωσις χρησιμεύει ἐνταῦτῷ καὶ ὡς σύλλογος (club) διατηρούμενος διὰ τῶν συνδρομῶν τῶν φοιτητῶν, καὶ ὡς ἀγορὰ (forum) εἰς τοὺς θέλοντας νὰ ἀσκηθῶσι περὶ τὸ λέγειν.

ἰδίων πραγμάτων καὶ συμφερόντων ἀποβάλλουσι ταχέως τὴν ὄρεξιν νὰ φροντίζωσι περὶ αὐτῶν. Αὐτοὶ δὲ οὐδαμῶς ἐπιθυμοῦσι νὰ περιπέσωσιν εἰς τὸ ἀτύχημα τοῦτο· ὅθεν οὐ μόνον ἐν τοῖς *debating clubs* κυριεύει ἡ συζήτησις, ἀλλὰ καὶ οὐδὲ κἂν ὑπάρχει καπηλεῖον ἄνευ ὁμίλου ῥητόρων μᾶλλον ἢ ἧττον ἀκουομένων. Ἐπειδὴ δὲ ἡ μὲν ἀστυνομία οὐδέποτε παρεμβαίνει εἰς τὰς συναθροίσεις ταύτας, ἡ δὲ κατοσκοπεία τυγχάνει ἄγνωστος ἐκεῖ, πᾶσαι αἱ γνῶμαι ἀποκαλύπτονται θαῤῥαλέως. Οἱ Ἄγγλοι ἔχουσι πρὸς τούτοις τὴν συνήθειαν τοῦ προφέρειν κατὰ τὸ τέλος ἑστιάσεών τινων *toasts* (¹) περιέχοντα σχεδὸν πάντοτε κρίσεις περὶ τῶν καθ' ἡμέραν πραγμάτων. Οὕτω δὲ ἡ πολιτικὴ ἐν Ἀγγλίᾳ ἀναμιγνύεται εἰς πᾶσαν συνέντευξιν καὶ πᾶσαν τράπεζαν. Ἂν δὲ προσθέσῃ τις εἰς τ' ἀνωτέρω τὴν ἄκραν ἐλευθερίαν τοῦ τύπου, θέλει συνομολογήσει ὅτι ἐν χώρᾳ ἔνθα πᾶς τις πάντα λέγει, γράφει καὶ δημοσιεύει ἡ περὶ τὴν ἐκλογὴν τῶν ἀντιπροσώπων πλάνη εἶναι βεβαίως σφάλμα τῶν ἐκλογέων πολιτῶν.

Εὐθὺς ὡς ἀναγγελθῶσιν αἱ νέαι ἐκλογαί, συγκροτοῦνται πανταχοῦ ἐπιτροπαὶ πρὸς ἐξέλεγξιν τῶν τίτλων τῶν ὑποψηφίων. Διάφοροι ἐπιῤῥοαὶ δυνατὸν νὰ ἐπενεργήσωσιν ἐπὶ τῆς ἐκλογῆς τῶν προσώπων, ἀλλ' ὑπάρχει καὶ μία ἣν οὐδαμοῦ ἀπαντᾷ τις, ἡ τῆς κυβερνήσεως. Ἡ περιουσία, ἡ γέννησις, ἡ ἱκανότης καταδεικνύουσιν ἐν γένει τὰ ὀνόματα, περὶ ἃ συνασπισθήσονται αἱ δυνάμεις ἑκάστης φατρίας. Ἐκ τούτου ἀρκούντως τις κατανοεῖ ὅτι αἱ διάφοροι κλάσεις εἰσέρχονται εἰς τὴν πάλην ἀνίσους ἔχουσαι τὰς τῆς ἐπιτυχίας ἐλπίδας. Καὶ ὅμως παρατηρητέον ὅτι ὁ ὑποψήφιος ἐξαρτᾶται μὲν ἀπ' ἐκείνων, οἵτινες ἐκ τῆς κοινωνικῆς αὐτῶν θέσεως εἰσὶ καταλληλότεροι πρὸς τὸ ἐκλέγειν, ἐξαρτᾶται δὲ, εἰ καὶ μᾶλλον ἐμμέσως, ἀπ' ἐκείνων οἵτινες οὐδὲ κἂν ψῆφον δικαίωμα ἔχουσιν. Ἡ ἐπερώτησις, αἱ πρὸς τὰς ἐφημερίδας ἐπιστολαὶ, αἱ ἐπὶ τῆς δημοσίας ὁδοῦ ἀγγελίαι, εἰσὶν ἐνταῦθα πάνδημα ὅπλα. Ἐν τοῖς *meetings*, ὁ ἀριθμὸς τῶν ἀληθῶν ἐκλογέων μειοψηφεῖ πολλάκις· καὶ ὅμως τίς τολμᾷ ν' ἀρνηθῇ τὴν ἐπιῤῥοὴν τῶν τοιούτων συνελεύσεων ἐπὶ τῆς ἐκλογῆς τῶν ὑποψηφίων καὶ ἐπὶ τῶν ὁριστικῶν ἀποτελεσμάτων τῆς πάλης, μάλιστα ἐν ταῖς μεγάλαις πόλεσιν; Οὐδεὶς ἐργάτης ἐξελέχθη μέχρι τοῦδε ὑπὸ τῶν *constituencies*, καὶ τοῦτο, κατὰ πολλοὺς Ἄγγλους πεφωτισμένους, εἶναι λυπηρὰ ἔλλειψις· κάλλιον παντὸς ἄλλου, κατὰ τὸν Κ. Στούαρτ Μὶλ, ὁ ἐργάτης ἤθελε δυνηθῇ νὰ πραγματευθῇ ζητήματά τινα περὶ ἐργασίας. Οἱ *working men* οὐχ ἧττον ἔχουσιν ἐν τῇ βουλῇ τῶν Κοινοτήτων ἐνθέρμους ὑπερασπιστὰς, ὧν τινες λογίζονται μεταξὺ τῶν ἐπισημοτάτων ῥητόρων, τῶν μεγίστων φιλοσόφων τῆς Μεγάλης Βρεττανίας. Ἂν δὲ καὶ δὲν ἑδρεύουσιν ἄνθρωποι τῆς ἐργατικῆς τάξεως, αἱ ἰδέαι ὅμως αὐτῆς κατέχουσι θέσιν ἐν τῇ βουλῇ. Διὸ καὶ οὐδεὶς μεταξὺ τῶν χειρωνάκτων ὑπάρχει μὴ προτιμῶν κατὰ πολὺ καθολικῆς ψηφοφορίας ἄνευ ἐλευθερίας ἐκλογὰς περιωρισμένας καθ' ἃς τὸ πᾶν λέγεται ἐλευθέρως, καί τοι πάντες κραυγάζουσι κατὰ τοῦ νόμου τοῦ 1832 καὶ ἀπαιτοῦσι τὴν εὔρυνσιν τῆς βάσεως τοῦ ἐκλογικοῦ συστήματος. Πόσοι μεταξὺ τῶν ἀποκλειομένων τῆς ψηφοφορίας ὑπὸ τοῦ νόμου τοῦ 1865 μετέσχον τοῦ νεωτερισμοῦ πολλῷ δραστηριώτερον καὶ αὐτῶν τῶν ἐκλογέων! Ἀναφέρω ἐν παραδείγματι τὴν ὑποψηφιότητα τοῦ Κ. Οὔγου, οὗ ἡ ἐπιτυχία ἠσφαλίσθη κυρίως ὑπὸ τῶν ἑκουσίων καὶ ἀτρομήτων ἀγώνων τῶν ἐργατῶν τῆς Λαμβέθης.

Οὐδὲν ποθ' ὑπῆρξεν ἐν Γαλλίᾳ ἢ ἀλλαχοῦ πολιτικὸν σύστημα μὴ παρασχὸν τὴν ἐλευθερίαν εἰς τοὺς φίλους· ἀλλὰ τοῦτο διακρίνει τὴν ἀγγλικὴν κυβέρνησιν ὅτι οὐδόλως ἀρνεῖται αὐτὴν εἰς τοὺς ἐναντίους. Πολλάκις ἀνέγνωσα ὅτι ἐπετρέπετο εἰς τοὺς ἡμετέρους γείτονας τὸ χρῆσθαι τοῖς ἰδίοις δικαιώμασι, διότι ἠγνόουν τὸ καταχρῆσθαι. Ἀλλὰ τὸ ἐναντίον ἀληθεύει μᾶλλον· οἱ κάτοικοι τῆς Μεγάλης Βρεττανίας οὐδέποτε καταχρῶνται τῇ ἀνεξαρτησίᾳ αὐτῶν, διότι ἡ κυβέρνησις ἀνυπούλως καὶ ἀπεριορίστως ἐπιτρέπει τὴν ἐπὶ τῶν ἰδίων πράξεων συζήτησιν, τὴν κατὰ τῶν εἰς αὐτὴν ἀνηκόντων ἀνδρῶν προσβολὴν καὶ τὴν ἀνίχνευσιν τῶν ἰδίων προθέσεων. Εἶναι ἄλλως τε ἀκριβὲς τὸ λεγόμενον ὅτι ἡ ἐλευθέρα ἐξέλεγξις οὐδέποτε πρέπει νὰ ὑπερπηδᾷ τὰ νόμιμα ὅρια; Ἤκουσα ῥήτορας παραβάλλοντας τοὺς μοναρχικοὺς θεσμοὺς τῆς Ἀγγλίας πρὸς τὸ δημοκρατικὸν σύνταγμα τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν, καὶ εὐθαρσῶς ἀποφαινομένους ὑπὲρ ταύτης τῆς κυβερνητικῆς μορφῆς. Τίς ἐτόλμησε νὰ διακόψῃ αὐτούς; Καὶ οἱ μὴ συμμεριζόμενοι τὴν γνώμην αὐτῶν πρῶτοι ἤθελον ὑπερασπίσει αὐτοὺς κατὰ πάσης προσβολῆς ἢ καταδιώξεως τῆς ἐξουσίας. Οἱ φιλόσοφοι εἰς οὓς δὲν ἀρκεῖ ἡ συνταγματικὴ μοναρχία (καὶ ὑπάρχουσιν ἐν Ἀγγλίᾳ) μόνην τὴν θέλησιν τῶν συμπολιτῶν αὐτῶν δύνανται νὰ κατηγορήσωσι, διότι αἱ βάσεις τοῦ θεμελιώδους συμβολαίου καθ' ἑκάστην ὑποβάλλονται εἰς συζήτησιν. Βεβαιοῦσι τῷ ὄντι ὅτι διὰ τῆς συζητήσεως στερεοῦνται· διότι πᾶν τὸ ἐν νυκτὶ μὲν κατασκευαζόμενον, φοβούμενον δὲ τὸ φῶς οὐδέποτε διαρκεῖ. Ἔπειτα, ἂν σχεδὸν πάντες ἐπιθυμοῦσι τὴν ἐν ταῖς βρεττανικαῖς νήσοις διατήρησιν τῆς βασιλικῆς προνομίας, τίς ἐπεθύμησε τὴν αὔξησιν αὐτῆς; Βεβαίως οὐχ οἱ Τόρεις, οἵτινες μᾶλλον ἴσως ἢ πολλοὶ φιλελεύθεροι δεικνύονται ζηλωταὶ περὶ τὴν ὑπεράσπισιν τῶν πανταχόθεν ἐνταῦθα ἀναφυομένων

(¹) Προπόσεις, ἐπικυλικείους λόγους. Σ. Μ.

ἐγγυήσεων κατὰ τῆς ἐπικρατήσεως τῆς κεντρικῆς κυβερνήσεως. Ἡ παρέμβασις πράκτορός τινος πρὸς ἐξάρτησιν τῆς ἐκλογῆς τῶν βουλευτῶν ἀπὸ τοῦ ὑπουργείου ἤθελε τύχει ἐξ ἴσου κακῆς ὑποδοχῆς παρ' ἅπασῶν τῶν μερίδων. Καὶ ἀληθῶς μὲν τὰ πράγματα δὲν εἶχον οὕτως πάντοτε· διότι, ἂν καὶ ἀναγινώσκει τις ἐν τῷ *bill of rights* (1689) τὰς ὡραίας ταύτας λέξεις· «αἱ ἐκλογαὶ ἔστωσαν ἐλεύθεραι,» καὶ πολλῷ ὕστερον Γουλιέλμου τοῦ Γ' καὶ μέχρις αὐτῆς τῆς ἀρχῆς τοῦ ΙΘ' αἰῶνος ἠσθάνετό τις τὴν ἐπίδρασιν τοῦ στέμματος ἐν τῷ ὀνόματι καὶ τῷ χαρακτῆρι τοῦ ὑποψηφίου· ἀλλὰ πρὸς τί ἡ ἐπίκλησις εἰς ἀνάμνησιν καταστάσεως πραγμάτων ὑπὸ πασῶν νῦν τῶν ἐν Ἀγγλίᾳ γνωμῶν κατακρινομένης; Ὅπως κοσμηθῇ τις ἴσως διὰ τῆς πλάνης μεγάλου λαοῦ καὶ ἐπάρῃ τὰ ἐκ τοῦ παρελθόντος αὐτοῦ λάφυρα; Ἀλλὰ ποῖον ἔθνος μικρόν τι ὑπερήφανον θέλει ποτὲ πεισθῇ ὅτι τὸ μηκέτι ἁρμόζον εἰς τοὺς Ἄγγλους τῆς χθὲς εἶναι σήμερον ἀρκούντως καλὸν εἰς τοὺς γείτονας αὐτῶν;

Δυστυχῶς (διότι ἔχει καὶ τὸ σκοτεινὸν ἡ εἰκὼν) ἡ ὑποψηφιότης γενικῶς ἐν τῇ Μεγάλῃ Βρεττανίᾳ τυγχάνει οὖσα πολυτέλεια εὐγενοῦς καὶ ἑκατομμυριούχου· ἀλλὰ τίς πταίει; Οὐχὶ βεβαίως ὁ νόμος. Μέχρι τοῦ 1858, τὰ μέλη τῆς βουλῆς τῶν κοινοτήτων ὑπεχρεοῦντο, ὁμολογῶ, νὰ κατέχωσιν ἰδιοκτησίαν ἀξίας τινὸς ὡρισμένης· ἀλλ' ἔκτοτε ὁ ὅρος οὗτος κατηργήθη. Κατ' ἀρχὴν, πᾶς ἄνθρωπος ἄξιος τῆς ἐμπιστοσύνης τῶν ἰδίων συμπολιτῶν δύναται σήμερον νὰ ἐκτεθῇ εἰς τὰς βουλευτικὰς ἐκλογάς. Ποῖον λοιπὸν τὸ αἴτιον δι' ὃ ἡ καλὴ αὕτη θεωρία διαψεύδεται ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ὑπὸ τῆς πράξεως; Ἔνοχοι τούτου εἰσὶν αἱ ἕξεις τοῦ ἔθνους, ἡ δύναμις τῶν προλήψεων καί τινες ἀντιζηλίαι περὶ τὸν πλοῦτον. Καθὼς πάντα τὰ ἔθνη τῆς Εὐρώπης νομίζουσιν ἑαυτὰ ὑπόχρεα νὰ ὁπλισθῶσιν ἅμα ὡς ἓν ἐξ αὐτῶν παρασκευασθῇ ὡς εἰς πόλεμον, οὕτω καὶ ὁ πλούσιος καὶ ἐλευθέριος ὑποψήφιος ἀναγκάζει τοὺς ἀντιπάλους ἵν' ἀκολουθήσωσι κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον εἰς τὸ παράδειγμα αὐτοῦ. Διὰ τοῦτο δὲ ποσὰ μυθώδη σπαταλῶνται συνήθως ἐπὶ τῆς παλαίστρας. Ἡ ὑποψηφιότης ἐπιφέρει κατὰ μέσον ὅρον δαπάνην τρισχιλίων μέχρι τετρακισχιλίων λιρῶν στερλινῶν (ἀπὸ 75,000 μέχρι 100,000 φράγκων). Καὶ μέρος μὲν τῶν χρημάτων τούτων εἰσρέει εἰς σκοτεινὰς αὐλακας, ἔνθα δυσκολώτατον ν' ἀκολουθήσῃ τις αὐτῷ· τὸ δὲ λοιπὸν σκορπίζεται εἰς δαπάνας ἀγγελιῶν, τοιχοκολλήσεων καὶ συναθροίσεων. Ἡ δημοσιότης περιβάλλεται πᾶσαν δυνατὴν μορφήν. Αἱ οἰκίαι, τὰ ἐργαστήρια, πρὸ πάντων δὲ τὰ *public-houses* καὶ τὰ καπηλεῖα καλύπτονται ὑπὸ τῶν ὑπηρετικῶν στολῶν καὶ τῶν οἰκιακῶν χρωμάτων τοῦ δεῖνος ἢ δεῖνος ὑποψηφίου. Ἄνθρωποι ἀγγελιώδεις (¹) οὓς κοινῶς ὀνομάζουσι *sandwiches* (²) τεταγμένοι κατὰ στίχους, δέκα ἢ δώδεκα τὸν ἀριθμὸν, περιέρχονται τὰς ὁδοὺς καὶ τὰς πλατείας τοῦ Λονδίνου, φέροντες ἐπί τε τοῦ στήθους καὶ τῆς ῥάχεως διπλῆν προγραφὴν τῶν ἑξῆς λέξεων· «Ψηφίσατε τὸν ***.» Ἀλλ' ὅμως εἰς τοιαῦτα ἐξωτερικὰ σημεῖα μετρίαν μόνον σημασίαν ἀποδοτέον. Πόσῳ εὐκολώτερον γράφεται ὄνομά τι ἐπὶ τῶν τοίχων ἢ χαράσσεται ἐν τῇ θελήσει τῶν Ἄγγλων ἐκλογέων! Πολλοὶ ἀτυχεῖς ὑποψήφιοι ἀναγνωρίζουσι τὴν κατὰ τοῦτο πλάνην αὐτῶν τὴν ἡμέραν τῆς ψηφοφορίας, καὶ ἴσως μεταμελοῦνται ἐν τῷ βυθῷ τῆς καρδίας διὰ τὴν πομπὴν τὴν χρησιμεύσασαν εἰς πόμπευσιν μόνον τῆς ἥττης αὐτῶν. Κατὰ τὰς ἐκλογὰς τοῦ 1865, ὁ Κ. Στούαρτ Μὶλ, ἀποφασίσας ἔδωκε μέγα παράδειγμα εἰς τὴν πατρίδα αὐτοῦ, ἀποπτύσας τὰς ἐκ τοῦ παρελθόντος παραδόσεις καὶ ἀρνηθεὶς ἐκ τῶν προτέρων νὰ δαπανήσῃ ὑπὲρ τῆς ἰδίας ὑποψηφιότητος. Ἄλλα δέ τινα φιλελεύθερα μέλη τῆς ἐνεστώσης βουλῆς ἐκτήσαντο τὴν ἐπιτυχίαν διὰ δαπάνης σχετικῶς ἀσημάντου· ἀλλ' ὅσῳ ἐλάσσων γίνεται δαπάνη χρηματικὴ, τόσῳ ἀναγκαιοτέρα καθίσταται ἡ ἀπεύθυνσις πρὸς τὰς ζώσας δυνάμεις τῆς κοινῆς γνώμης.

Σ.

(*Ἕπεται συνέχεια.*)

ΤΟ ΚΙΤΡΙΝΟΝ ΡΟΔΟΝ.

(Συνέχ. Ἴδε φυλλάδ. 425.)

Ε' (¹).

Μετὰ τὴν ἀναχώρησιν τοῦ Τεσιὲ ὁ Ἀνδρέας ἠσθάνθη εὐθυμίαν δι' ἣν κατὰ πρῶτον μὲν ἠπόρησεν, ἔπειτα δὲ ἐξήγησεν αὐτὴν ὡς ἀποτέλεσμα τῆς εὐχαριστήσεως τὴν ὁποίαν αἰσθανόμεθα ὁσάκις ἐκπληρώσωμεν καθῆκον ἢ ἀπονείμωμεν ἀγαθήν τινα ὑπηρεσίαν.

— Δὲν ἔχασα τὴν ἡμέραν μου, εἶπε καθ' ἑαυτόν· καὶ προσκαλῶ τοὺς ἐμπειροτέρους διπλωμάτας νὰ

(¹) Ὁ συγγραφεὺς ὀνομάζει αὐτοὺς hommes-affiches, ἀνθρώπους δηλαδὴ ἐφ' ἑαυτῶν φορροῦντας τὰς ἀγγελίας· ἡμεῖς δ' ἀπεφύγαμεν τὴν ἄλλως μόνην κατάλληλον λέξιν ἀγγελιαφόροι, ἵνα μὴ προκύψῃ σύγχυσις διὰ τὴν συνήθη σημασίαν τῆς λέξεως. Εἰκόνας τοιούτων ἀνθρώπων ἔτι δὲ καὶ τὴν περιγραφὴν τῶν κατ' αὐτοὺς εὑρίσκει ὁ ἀναγνώστης ἐν Π α ν δ ώ ρ α ς τόμῳ Β', σελ. 886. Σ. Μ.

(²) Πάντες γινώσκουσιν ὅτι sandwiche καλεῖται λεπτὸν τεμάχιον κρέατος μεταξὺ δύο πλακοειδῶν τμημάτων ἄρτου βουτύρῳ ἠλειμμένων. Ἐπὶ τοῦ προκειμένου, ὁ μὲν ἄνθρωπος παρίστησι τὸ κρέας, αἱ δὲ δύο σανίδες αἱ περισφίγγουσαι αὐτὸν ἀντικαθιστᾶσι τὰ τμήματα.

(¹) Κατὰ παραδρομὴν τὸ ἐν τῷ φυλλαδ. 425 κεφάλαιον ἐσημειώθη Γ' ἀντὶ Δ'.

ἐξομαλύνωσιν εὐκολώτερον μίαν δυσκολίαν. Δύο καλὰ ἔπραξα ἐν ταυτῷ· ἐμπόδισα τὸν φίλον μου νὰ κάμῃ ἀδιόρθωτον ἀνοησίαν, καὶ δὲν ἐξέθεσα τὴν τιμὴν ἐντίμου οἰκογενείας καὶ νέας κόρης, τῆς ὁποίας τὸ κάλλος, ἂν ὄχι ἡ ἀρετὴ, εἶναι ἄξιον σεβασμοῦ.

Ἡ ἀφοσίωσις εἶναι σπανία, ἡ ἐντελὴς ὅμως ἀφιλοκέρδεια εἶναι ἔτι σπανιωτέρα. Ἡ φαντασία ἀνθρώπου πράξαντος καλὸν ἔργον στρέφεται φύσει πρὸς τὴν ἀμοιβὴν, τῆς ὁποίας νομίζει ὅτι ἐγένετο ἄξιος. Εἰς τοῦτον τὸν νόμον τῆς ἀνθρωπίνης καρδίας ὑπέκυψε καὶ ὁ Ἀνδρέας χωρὶς διόλου ν' ἀντισταθῇ.

— Ἀφοῦ ἔκαμα, ἐξηκολούθησε συλλογιζόμενος, καλὸν ἔργον, διὰ τί νὰ μὴ ἀναπαυθῶ ἐδῶ καμμίαν ἑβδομάδα; Πλὴν τούτου οἱ Παρίσιοι τὸν Μάϊον εἶναι ἀνοστότατοι, ἐνῷ ἡ ἐξοχὴ εἶναι ὡραία. Προσθετέον ὅτι ἀφοῦ ὁ γάμος τοῦ Ἀριστείδου ἐχάλασεν, ἡ μικρὰ Οὐρανία δὲν εἶναι πλέον ἀῤῥαβωνιστικὴ φίλου μου· τὴν θεωρῶ ὡς τὴν προσωπιδοφόρον, τὴν ὁποίαν τόσον καιρὸν ἀνεζήτησα. Διὰ τί λοιπὸν νὰ μὴν ἐξακολουθήσω ὅ,τι τόσον παραδόξως ἤρχισεν εἰς τὸν χορόν;

Καθησυχάσας διὰ τοῦ συστήματος τούτου τὴν συνείδησίν του, ἐπανῆλθεν εἰς τὴν αἴθουσαν τοῦ Κ. Σιμὰρ φαιδρὸς καὶ μειδιῶν· θέλων δὲ νὰ φανῇ πρὸς πάντας ἀρεστὸς, ἤρχισε νὰ λέγῃ πρὸς ἕκαστον ὅ,τι ἕκαστος ἐνοστιμεύετο. Καὶ πρὸς μὲν τὸν οἰκοδεσπότην ὡμίλησε περὶ ἐθνοφυλακῆς καὶ Ὁρκωτῶν καὶ μυθιστοριῶν τοῦ Paul de Kock, πρὸς δὲ τὸν Κ. Ρενιὼ, δικηγόρον ἄνευ δικῶν, περὶ δικαστηρίων, πρὸς τὴν ξανθὴν κυρίαν περὶ συρμοῦ καὶ θεάτρου, καὶ πρὸς τὴν γραῖαν περὶ θρησκείας καὶ φαρμάκων· μετὰ δὲ τῆς Οὐρανίας, ἥτις ἐφαίνετο ὅτι διόλου δὲν ἦτο δυσηρεστημένη διὰ τὴν ἀναχώρησιν τοῦ μνηστῆρός της, συνετραγῴδησε διαφόρους ἤχους.

Ἐν τῷ διαστήματι πολλῶν ἡμερῶν ὁ Ἀνδρέας ἐσπούδαζεν ἐπιμελῶς τὴν νέαν, ἥτις ἔμελλε νὰ ὑπανδρευθῇ τὸν φίλον του, καὶ ἠσθάνετο ὅτι τὸ μαγευτικὸν κάλλος της ἐμάγευσε καὶ αὐτόν· ὁ χαρακτήρ της ὅμως ἦτο ἀνεξήγητος· νῦν μὲν ἔβλεπεν αὐτὴν ἀδιάφορον ὡς παιδίον, νῦν δὲ σκεπτικὴν ὡς γυναῖκα· ζωηρὰν τὸ πρωΐ, μελαγχολικὴν τὸ ἑσπέρας, φαιδροτάτην ὡς τρελὴν, σοβαρὰν ὡς γραῖαν, ἑνὶ λόγῳ εὐκίνητον ὡς κῦμα καὶ εὐμετάβλητον ὡς ὁ οὐρανός. Τί νὰ συμπεράνῃ ἠπόρει ὁ Ἀνδρέας ἂν καὶ εὐφυής. — Ἄγγελος εἶναι τάχα, ἠρώτα ἑαυτὸν, ἢ διάβολος;

Τρεῖς ἡμέρας μετὰ τὴν ἀναχώρησιν τοῦ Τεσιὲ, ὅντινα οὐδεὶς ἐνθυμεῖτο πλὴν τοῦ Κ. Σιμὰρ, ἡ Οὐρανία, ἡ Κ. Ρενιὼ καὶ ὁ Ἀνδρέας ἐκάθηντο πρὸς τὸ ἑσπέρας εἰς μικρὸν στέγασμα τοῦ κήπου, αἱ μὲν κεντοῦσαι, ὁ δὲ ἀναγινώσκων τὰ παθήματα τῆς *Ἰφιγένειας*. Ἀνεγίνωσκε δὲ κάκιστα παρὰ τὴν συνήθειάν του, διαστρέφων ἀδυσωπήτως τὰς εὐγλώττους περιγραφὰς τῆς Κ. Σὰνδ, μηδαμῶς προσέχων εἰς τὰς πελείας καὶ τὰς ὑποστιγμὰς, γυρίζων πολλάκις δύο φύλλα ἀνθ' ἑνὸς, ἢ καὶ ὅλως ἀνακόπτων τὴν ἀνάγνωσιν ὅπως παρατηρήσῃ τὴν Οὐρανίαν. Αὕτη δὲ νεύουσα ἐπὶ τοῦ κεντήματός της, ἐφαίνετο μὴ προσέχουσα εἰς τὰ σφάλματα τοῦ ἀναγνώστου, εἴτε διότι ἤκουε τὴν φωνήν του μὲ πλείονα εὐχαρίστησιν ἢ τὰ λόγια τοῦ βιβλίου, εἴτε διότι ἐμάντευε τὴν αἰτίαν αὐτῶν. Ἡ ἐξαδέλφη της ὅμως, ὀλιγώτερον συγκαταβατικὴ καθ' ὅσον δὲν εἶχε τοὺς αὐτοὺς λόγους, ἀνεκάγχασεν ἐνῷ ὁ Ἀνδρέας ἀνεγίνωσκε καὶ ἐπανεγίνωσκε περίοδόν τινα.

— Σᾶς ὁμολογῶ, κύριε, εἶπεν ἡ Κ. Ρενιὼ, ὅτι διόλου δὲν ἐννοῶ τί λέγετε. Ἔχετε ἀλλόκοτον μέθοδον ἀναγνώσεως, μὴ βλέποντες μέσα εἰς τὸ βιβλίον ἐνῷ ἀναγινώσκετε.

— Ἀξιόλογα! εἶπε καθ' ἑαυτὸν ὁ Ἀνδρέας κλείσας τὸ βιβλίον· μ' ἐνόησεν, ἀπόψε θὰ τὸ εἰπῇ εἰς τὴν Οὐρανίαν, καὶ αὔριον θὰ μὲ περιγελοῦν καὶ αἱ δύο.

— Ἐνύκτωσε καὶ πρέπει νὰ ἐπιστρέψωμεν, εἶπεν ἡ Οὐρανία διπλώσασα τὸ κέντημά της ὡς ἂν ἤθελε νὰ προλάβῃ τὸν χλευασμὸν, τὸν ὁποῖον ἔβλεπε λάμποντα εἰς τοὺς ὀφθαλμοὺς τῆς ὡραίας ξανθῆς.

— Ἔχεις δίκαιον, ἀπεκρίθη ἐκείνη, ἂς ὑπάγωμεν εἰς τὸ κύμβαλον· ἐλπίζω δὲ ὅτι ὁ κύριος Ἀνδρέας θὰ σεβασθῇ περισσότερον τὸν Ῥοσίνην ἀπὸ τὴν Κ. Σάνδ.

Καὶ ἡ Οὐρανία ὑπολαβοῦσα ἠνάγκασε τὴν ἐξαδέλφην της νὰ σηκωθῇ, τὴν ἐνηγκαλίσθη, καὶ βαδίζουσα ἐῤῥύθμως ὡς ἂν ἐχόρευε *γαλὸπ* τὴν ἔσυρε μέχρι τῆς οἰκίας.

Ὁ Ἀνδρέας ἠκολούθησε χαίρων τὸ ἐπιχάριτον ἐκεῖνο ζεῦγος, οὗτινος ὅμως μόνον τὸ ἥμισυ ἔβλεπε· ἀλλ' ἀντὶ νὰ εἰσέλθῃ εἰς τὴν οἰκίαν, μετέβη εἰς σκοτεινὴν δενδροστοιχίαν καὶ περιεπάτησε πολλὴν ὥραν σκεπτόμενος. Ὅτε δὲ ἐγένετο βαθὺ σκότος· — Δὲν ἀντέχω, εἶπε καθ' ἑαυτὸν, εἰς τὴν ἀβεβαιότητα· πρέπει νὰ μάθω τὴν ἀλήθειαν, εἴτε ἀθωοτάτην, εἴτε διεστραμμένην. Καὶ ἐὰν μὲν τὸ πρῶτον, αἱ ἀμφιβολίαι μου εἶναι προσβλητικαὶ, ἐὰν δὲ τὸ δεύτερον, τὸ ὑπὲρ τῆς νέας αἴσθημά μου εἶναι ἄτοπον. Αἰωνίως μοῦ ἔρχεται εἰς τὸν νοῦν ὁ δημόσιος χορὸς, καὶ φαρμακεύει τὴν εὐχαρίστησίν μου. Πρέπει ἀφεύκτως νὰ τελειώσῃ.

Ἐπανελθὼν δὲ εἰς τὴν οἰκίαν εὗρε πάντας συνηγμένους εἰς τὴν αἴθουσαν. Καὶ ἡ μὲν γραῖα θεῖα καὶ ὁ Κ. Ρενιὼ ἔπαιζον *πικέτον*, αἱ δὲ δύο ἐξαδέλφαι κύμβαλον, καὶ ὁ Κ. Σιμὰρ ἐξηπλωμένος ἐπὶ θρανίου ἐκτύπει μὲ ἦθος νεανικὸν τὸν ῥυθμόν.

— Δὲν σᾶς ἔρχεται ὄρεξις νὰ χορεύσετε; ἠρώτησε τὸν Ἀνδρέαν ὁ ἀγαθὸς οἰκοδεσπότης.

— Δὲν ἀγαπῶ τὸν χορὸν, ἀπεκρίθη ἐκεῖνος, ὡς ἀποκρίνονται οἱ ἐρῶντες.

Ταύτην τὴν βλασφημίαν ἀκούσασα ἡ Οὐρανία, ἔστρεψε τὴν κεφαλὴν καὶ τὰ δάκτυλά της ἔμειναν ἀπῳωρημένα εἰς τὸ κύμβαλον, ἐνῷ οἱ ὀφθαλμοί της ἠτένιζον τὸν νέον, ὅστις τῇ ἐφάνη ὀλιγώτερον εὐπρόσωπος ἢ ἄλλοτε.

— Δὲν ἀγαπᾶτε τὸν χορόν! ἠρώτησεν ἀποροῦσα· τί λοιπὸν ἀγαπᾶτε;

— Σέ! εἶπε καθ' ἑαυτὸν ὁ Ἀνδρέας, μόλις ἀναχαιτίσας εἰς τὰ χείλη του τὸ μονοσύλλαβον αὐτὸ, ἕτοιμον νὰ κροτήσῃ.

— Κακὰ ἐξήγησα τὴν ἰδέαν μου, ἀπεκρίθη ὁ νέος· ἐννοῶ ὅτι δὲν ἀγαπῶ τὸν χορὸν ὅπως γίνεται μὲ τὰς μονοτόνους ἀντιχορείας του. Δὲν μὲ ἀρέσκουν αἱ διασκεδάσεις χωρὶς πάθος, εἰς τοὺς τοιούτους δὲ χοροὺς τὸ πάθος δὲν ἔχει χώραν. Διὰ νὰ ἐννοήσῃ τις τὸν ἠλεκτρισμὸν τὸν ὁποῖον ὁ χορὸς προξενεῖ εἰς τὴν φαντασίαν, πρέπει νὰ ὑπάγῃ εἰς δημοσίους χοροὺς, εἰς χορὸν προσωπιδοφόρων. . .

Καὶ ταῦτα λέγων παρετήρει ἐταστικῶς τὸ ἦθος τῆς νέας, ἥτις ἀκούουσα προσεκτικὴ τὴν ἀπολογίαν τοῦ Ἀνδρέου, εἶπε·

— Πλὴν, κύριε, δὲν χορεύουν εἰς τοὺς δημοσίους χοροὺς.

— Δὲν χορεύουν!

— Δὲν εἶναι ἀληθινόν; ἐπανέλαβεν ἡ Οὐρανία ἀποταθεῖσα πρὸς τὴν ἐξαδέλφην της· ὅταν ὑπήγαμεν κανεὶς δὲν ἐχόρευε, καὶ μ' ἐφάνη παράδοξον, διότι δὲν ἐννοῶ χορὸν ὅπου δὲν χορεύουν.

Ταῦτα ἀκούσας ὁ Ἀνδρέας ἠσθάνθη πλατυνομένην τὴν καρδίαν του καὶ εὐώδη τὸν ἀέρα, διότι αἱ ὀλίγαι λέξεις τὰς ὁποίας εἶπεν ἡ Οὐρανία, διεσκέδασαν ὡς διὰ μαγείας τὰς ἐνόχους ὑποψίας του. Ἡ εὐτυχία του θὰ ἐζωγραφήθη βεβαίως μετὰ πολλῆς ζωηρότητος εἰς τὸ πρόσωπόν του, διότι οἱ ὀξυδερκέστατοι ὀφθαλμοί της, οἵτινες καὶ τοῦ ἡλίου αὐτοῦ τὰς ἀκτίνας προσέβλεπον, μὴ δυνηθέντες ν' ἀνθέξωσιν εἰς τὸ φλογερὸν βλέμα τοῦ νέου ἐχαμηλώθησαν, καὶ πρῶτον τότε ἠσθάνθη εἰς τὰς παρειὰς τὸ ἐρύθημα ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον ἔχει τὴν ῥίζαν του εἰς τὴν καρδίαν.

— Διηγήσου, εἶπεν ὁ Κ. Ρενιὼ πρὸς τὴν Οὐρανίαν ἐξακολουθῶν τὸ παιγνίδιόν του, διηγήσου εἰς τὸν Κ. Ἀνδρέαν τὰ ἀνδραγαθήματά σου εἰς τὸν δημόσιον χορόν.

Καὶ ὁ Ἀνδρέας κατεφλέχθη πάραυτα ὑπὸ πυρετοῦ ἀγάπης πρὸς τὸν ὑψηλὸν φαλακρόν· τότε πρῶτον τῷ ἐφάνη ἐράσμιος, εὐφυὴς, ἴσως δὲ καὶ δαψιλῆ ἔχων τὴν κόμην. Ἀλλ' ἡ Οὐρανία παρὰ τὸ σύνηθες ἐφάνη διστάζουσα. Ἡ δὲ Κ. Ρενιὼ ἰδοῦσα ὅτι δὲν ἀπεκρίθη, ἐστράφη πρὸς τὸν νέον οὗτινος εἶχε μαντεύσει τὸ πάθος.

— Παρετηρήσατε ἴσως, εἶπε μετά τινος εἰρωνείας, ὅτι ὅλοι ἐδῶ εἴμεθα δοῦλοι τῆς μικρᾶς ταύτης κόρης· ἡ ἐξουσία της εἶναι δεσποτικὴ πρὸς ὅλους ἀνεξαιρέτως, καὶ σᾶς εἰδοποιῶ διὰ νὰ λάβετε τὰ μέτρα σας. Αἱ ὀρέξεις της εἶναι νόμοι, καὶ αἱ φαντασιοσκοπίαι της ἀνέκκλητοι ἀποφάσεις· ὁ θεῖός μας τὴν ἀνέθρεψε κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον, καὶ ἡ ἐδικήμας συγκατάβασις ἐπικυρόνει τὴν κατάχρησιν τοῦ ὡραίου αὐτοῦ συστήματος. Ἐννοεῖτε λοιπὸν πόσον παράδοξοι ἰδέαι καταβαίνουν εἰς τὴν κεφαλὴν τοιαύτης κακοχαδευμένης νέας. Μεταξὺ τῶν ἄλλων ἐπεθύμησε τὸν παρελθόντα χειμῶνα νὰ ὑπάγῃ καὶ εἰς δημόσιον χορόν· καὶ ἠξεύρετε ποῦ ἠθέλησε νὰ ὑπάγῃ; Εἰς τοῦ Μουζάρ!

— Ναὶ, εἰς τοῦ Μουζὰρ, ὑπέλαβεν ὁ ἀρχαῖος γουναροπώλης γελῶν· ἡ τρελοῦτσικη αὐτὴ ἤθελε νὰ ὑπάγῃ εἰς τοῦ Μουζάρ. Πῶς σᾶς φαίνεται, Κ. Ἀνδρέα;

— Μὲ φαίνεται, ἀπεκρίθη ἐνθουσιωδῶς ὁ Ἀνδρέας, ὅτι καὶ οἱ ἄγγελοι ἠμποροῦν νὰ καταβοῦν εἰς τὸν ᾅδην χωρὶς νὰ κινδυνεύσουν.

— Ἐπειδὴ δὲν εἶμαι ἄγγελος, ἐπανέλαβεν ἡ Κ. Ρενιὼ, ἡ ἐπιθυμία της μ' ἐφάνη τολμηρά· ἀλλὰ πῶς ν' ἀντισταθῶ; ἐνέδωκα λοιπὸν, τοῦτο μόνον κατορθώσασα, νὰ ἀντικαταστήσω τὴν *Ὄπεραν* εἰς τὸν λαμπρὸν χορὸν τὸν ὁποῖον ἐπεθύμει· ἀνεχωρήσαμεν λοιπὸν καὶ αἱ τρεῖς.

— Μόναι αἱ τρεῖς! ἠρώτησεν ὁ Ἀνδρέας· δὲν σᾶς συνώδευσε κανείς;

— Ὁ σύζυγός μου, ἀπεκρίθη ἡ Κ. Ρενιὼ, τοῦ ὁποίου ἡ διαγωγὴ, τὸ ὁμολογῶ, δὲν ὑπῆρξε θαυμαστή· διότι μόλις ἐρθάσαμεν, μᾶς ἔβαλε μόνας εἰς ἓν θεωρεῖον, ἐπὶ λόγῳ μὲν ὅτι ἦτο πολὺ τὸ πλῆθος, πράγματι ὅμως διὰ νὰ ὑπάγῃ νὰ τρέξῃ ἐδῶ καὶ ἐκεῖ, καὶ μᾶς ἀφῆκεν ὁλομόναχαις.

— Πῶς ὁλομόναχαις! ἠρώτησεν ὁ Ἀνδρέας.

— Ναὶ, ὁλομόναχαις· καὶ μετ' ὀλίγον δύο ἀσχημότατοι μέθυσοι ἦλθαν καὶ μᾶς ἐβίασαν νὰ φύγωμεν.

Ἡ Οὐρανία διέκοψε τὸν λόγον τῆς ἐξαδέλφης της εἰποῦσα·

— Ὁ πρῶτος δὲν ἦτον μεθυσμένος· ἐξ ἐναντίας ὡμίλει πολὺ καλά. Μόνη σου εἶπες ὅτι εἶχε ᾽μάτια ἐκφραστικὰ καὶ ὡραῖα ᾽δόντια.

— Ἄ! ὑπέλαβεν ὁ Κ. Ρενιώ· καὶ ὅμως δὲν μὲ εἶπες τὰς παρατηρήσεις σου.

Ὁ δὲ Ἀνδρέας εἶδε κομψευόμενος εἰς τὸν καθρέπτην. Δὲν ἐξηκολούθησεν ὅμως ἡ ὁμιλία διότι ὁ

Κ. Σιμάρ, ἀγαπῶν νὰ κοιμᾶται ἐνωρὶς, ἐσηκώθη καὶ οὕτω διελύθη ἡ συντροφία.

Δι' ὅλης δὲ τῆς νυκτὸς ὁ Ἀνδρέας ἀνελογίζετο τὴν Οὐρανίαν καὶ παρεδίδετο ἀδυσωπήτως εἰς τὸν ἔρωτά της.

(Ἕπεται συνέχεια.)

ΔΙΑΦΟΡΑ.

ΠΕΡΙ ΚΑΛΛΟΥΣ. Ἡμέραν τινὰ ὁ ἐπίσκοπος Dupoy προσεκάλεσεν εἰς γεῦμα δύο ἱερεῖς καὶ τρεῖς κυρίας. Παρετήρει δὲ διαρκοῦντος τοῦ γεύματος ὅτι ὁ νεώτερος εἶχεν ἀδιακόπως προσηλωμένον τὸ βλέμμα ἐπὶ τῆς μιᾶς τῶν γυναικῶν, τῆς ὡραιοτέρας. Ὅτε δὲ αὗται ἀνεχώρησαν ὁ ἐπίσκοπος ἠρώτησε τὸν νέον ἱερέα, τί ἐφρόνει περὶ τῆς ὡραιότητος τῆς γυναικὸς ἐκείνης. — Δέσποτά μου, ἀπεκρίθη ὁ ἱερεὺς, παρατηρῶν τὴν γυναῖκα αὐτὴν ἐσκεπτόμην ὅτι τὸ ὡραῖόν της μέτωπον θὰ καλυφθῇ ὑπὸ ῥυτίδων, τὸ λαμπρὸν τῶν χειλέων της χρῶμα θὰ παρέλθῃ, ἡ δὲ ζωηρότης τῶν ὀφθαλμῶν της θὰ σβεσθῇ· τὸ ἐλεφαντοειδὲς τῶν ὀδόντων της χρῶμα θὰ μεταβληθῇ εἰς ἐβενῶδες, τὰ δὲ κρῖνα καὶ τὰ ῥόδα τῶν παρειῶν της θὰ μαρανθῶσι· τὸ λεπτὸν καὶ καθαρὸν αὐτῆς δέρμα θὰ γίνῃ ὡς ξηρὰ περγαμηνὴ, τὰ εὐχάριστα μειδιάματά της θὰ μεταβληθῶσιν εἰς μορφασμοὺς καὶ τέλος θὰ γίνῃ τὸ ἀντίδοτον τοῦ ἔρωτος.

ΕΥΦΥΗΣ ΑΠΑΝΤΗΣΙΣ. Γάσκων τις καυχώμενος περὶ τῆς τεραστείας δυνάμεως τῆς ὁράσεώς του, εἶπέ ποτε πρὸς φίλον του· — Παρατήρησε πόσον λαμπρὰν ὅρασιν ἔχω. Βλέπω μίαν μυῖαν περιπατοῦσαν ἐπὶ τοῦ ὡρολογίου τῆς μητροπόλεως. — Ὁ δὲ φίλος ἀπεκρίθη· — Δὲν ἔχω ὅρασιν τόσον ὀξεῖαν ὡς σὺ, ἔχω ὅμως ἀκοὴν ὀξυτέραν, διότι καί τοι δὲν βλέπω τὴν μυῖαν ἣν σὺ λέγεις, ἀκούω ὅμως αὐτὴν περιπατοῦσαν.

ΜΕΤΡΙΟΦΡΩΝ ΑΠΑΝΤΗΣΙΣ. Κυρία τις ἠρώτησέ ποτε τὸν Maurice de Nassau ποῖος ἦτο ὁ μεγαλήτερος στρατηγὸς τῶν χρόνων ἐκείνων; Αὐτὸς δὲ μὴ θέλων νὰ ὀνομάσῃ ἑαυτὸν, ἀλλὰ καὶ μὴ ἐπιθυμῶν νὰ ἀποδώσῃ τὴν τιμὴν εἰς ἕτερον, ἀπεκρίθη ταῦτα· — Ὁ Μαρκέσιος Σπινόλα εἶναι κυρία, ὁ δεύτερος.

ΑΠΡΙΛΙΟΣ. Γνωστὸν ὅτι ἡ πρώτη Ἀπριλίου εἶναι ἀφιερωμένη εἰς τὸ ἀπατᾷν ὁ εἷς τὸν ἄλλον· ἀλλὰ καί τοι ἡ συνήθεια αὕτη εἶναι κοινοτάτη καὶ ἀρχαιοτάτη, ἄγνωστον ὅμως πόθεν ἔλαβε τὴν ἀρχήν. Οἱ Ἰνδοὶ ἔχουσιν ἑορτήν τινα καλουμένην Nuli, ὡς τὰ τῶν Ῥωμαίων Saturnalia· οἱ Γάλλοι poisson d'avril, οἱ Ἄγγλοι April fool καὶ οἱ Σκῶτοι April Gowks. Ἐν καιρῷ τῶν Nuli, λέγει Ἀσιανός τις συγγραφεὺς, ὅτε χαρὰ καὶ εὐθυμία βασιλεύουσιν εἰς πᾶσαν τῶν Ἰνδῶν τάξιν, μία τῶν κυριωτέρων διασκεδάσεων εἶναι τὸ ἐξαποστέλλειν ἄλλους ἐπὶ προφάσει εἰς μεμακρυσμένα μέρη, αἱ δὲ ἀποστολαὶ αὗται εἰς οὐδὲν ἀποβαίνουσαι, ἀποβλέπουσι μόνον εἰς διασκέδασιν ἐκείνων οἵτινες τοὺς ἀπέστειλον.

ΑΝΑΚΤΟΡΑ ΛΟΝΔΙΝΟΥ. Εἰς τὴν θέσιν ὅπου εὑρίσκεται σήμερον τὸ παλάτιον τοῦ Ἁγίου Ἰακώβου ἦτο πάλαι νοσοκομεῖον ἀφιερωμένον τῷ ὁμωνύμῳ Ἀποστόλῳ. Ἐκτίσθη δὲ ὑπὸ τῆς πόλεως τοῦ Λονδίνου διὰ δεκατέσσαρας πτωχὰς παρθένους πασχούσας λέπραν, αἵτινες ἦσαν προωρισμέναι διὰ τὸ μοναχικὸν στάδιον. Γενομένης μετὰ ταῦτα νέας δωρεᾶς ἕτεραι ὀκτὼ ἀδελφαὶ προσετέθησαν. Τὸ νοσοκομεῖον τοῦτο ἐκλείσθη ὑπὸ Ἑρρίκου τοῦ Η' τὸ 1100, ὅτε δόντος εἰς τὰς ἐν αὐτῷ ἰσόβιον σύνταξιν, κατεδαφίσας δὲ τὸ κτίριον, ἀνήγειρεν ἀνάκτορα, τὰ μέχρι σήμερον ὑπάρχοντα ἐπὶ τῆς ἰδίας θέσεως, τηρήσας τὸ ὄνομα τοῦ πρώην νοσοκομείου. Εἰς τὰ ἀνάκτορα ταῦτα κατῴκουν οἱ βασιλεῖς τῆς Ἀγγλίας ἀφ' ὅτου τὸ Whitehall ἐγένετο παρανάλωμα τοῦ πυρὸς τὸ 1697 ἔτος.

ΠΛΗΘΥΣΜΟΣ ΒΡΕΤΑΝΙΑΣ. Ὁ πληθυσμὸς τοῦ Ἡνωμένου Βασιλείου τῆς Ἀγγλίας ἀπὸ τῶν ἀρχῶν τῆς παρούσης ἑκατονταετηρίδος μέχρι τοῦ 1864 ηὔξησεν ἀδιακόπως. Τὸ 1801 ἦτο 15,902,322, τὸ 1806, 16,951,925, τὸ 1811, 18,103,492, τὸ 1816, 19,520,488, τὸ 1821 21,007,386, τὸ 1826, 22,575,495. τὸ 1831, 24,135,422, τὸ 1836, 25,406,281, τὸ 1841, 26,751,199 καὶ τὸ 1846, 28,102.094. Κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο ἐπῆλθον οἱ χρόνοι τῆς σιτοδείας ἐν Ἰρλανδίᾳ καὶ τῶν μεγάλων μεταναστεύσεων, τὸ δὲ 1851 ὁ πληθυσμὸς ἠλαττώθη εἰς 27,393,327· τὸ 1856 ηὔξησε κατά τι, ἤτοι 28,011,034, καὶ τὸ 1861 εἰς 28,974,362· τὸ 1862 ηὔξησεν εἰς 29,204,983, τὸ 1863, 29, 394,051, τὸ 1864 29,566,316, τὸ 1865 29, 768,089, τὸ 1866, 29,946,058, καὶ τὸ 1867, 30,157,239. Ἀπὸ τοῦ 1801 ἐβαδίσαμεν καθ' ὑπολογισμὸν, ἀλλὰ σήμερον αἱ στατιστικαὶ γίνονται μετὰ τοσαύτης ἀκριβείας, ὥστε μικροτάτη καὶ ὅλως ἀσήμαντος θὰ ἦναι ἡ διαφορὰ ἀπὸ τῶν ἐπισήμων καταλόγων.

Φ. Α. Μ.